

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ВНУТРІШНІ Й ЗОВНІШНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Матеріали конгресу за міжнародною участю
(Київ, 17-18 жовтня 2013 р.)*

Київ
2013

УДК 327.7:061.(ЄС+477)(08)

В60

*Схвалено Вченою радою Національної академії
державного управління при Президентові України
(протокол № 205/7-10 від 3 жовтня 2013 р.)*

В60   **Внутрішні й зовнішні аспекти євроінтеграційної політики України :**
матеріали конгресу за міжнар. участю (Київ, 17-18 жовт. 2013 р.) / за заг.
ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, І. А. Грицяка, С. В. Загороднюка. - К. :
НАДУ, 2013. - 100 с.

У матеріалах конгресу за міжнародною участю "Внутрішні й зовнішні аспекти євроінтеграційної політики України" вміщено тези доповідей та виступів його учасників, у яких викладено результати аналітичного осмислення внутрішньої політичної ситуації в Україні (політичного та економічного розвитку, верховенства права, демократії, національної ідентичності, регіональних особливостей); європейської та євроатлантичної інтеграції України; зовнішніх впливів на ці процеси; головування України в ОБСЄ тощо.

Призначені для наукових, науково-педагогічних працівників, теоретиків і практиків державного управління, а також усіх, хто цікавиться питаннями формування та реалізації євроінтеграційної політики України.

УДК 327.7:061.(ЄС+477)(08)

Матеріали публікуються в авторській редакції.

І.Грицяк,

*доктор наук з державного управління, професор,
заслужений діяч науки та техніки України,
завідувач кафедри європейської інтеграції НАДУ*

В.Стрельцов,

*кандидат наук з державного управління, доцент,
керівник кафедри ім. Жана Моне,
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ*

Стратегічне планування процесу європейської інтеграції України

Система стратегічних документів публічної політики сформована в ЄС протягом багатьох років є вагомою частиною "коду організації", її управлінської культури. Невід'ємним атрибутом розбудови адміністративної спроможності для запровадження *acquis communautaire* є наявність стратегічних документів, які дають уявлення яким чином органи влади забезпечують сталий розвиток відповідних сфер та витрачають публічні кошти. В той же час, стратегічні документи є першочерговою умовою для ведення переговорів з ЄС щодо отримання додаткового фінансування.

Формальна відповідність європейським нормам та значний масив українського законодавства, спрямованого на реалізацію політики європейської інтеграції, відображають переважно кількісний бік справи. Формування та розвиток цілісної системи керівних документів державної євроінтеграційної політики є поки предметом жвавих дискусій.

Головним стратегічним документом з боку України на сьогодні можна вважати Комплексну програму економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" (далі - Програма економічних реформ) [1], впровадження якої щороку здійснюється за допомогою Національного плану дій на відповідний рік.

З боку ЄС таким документом є Порядок денний асоціації Україна-ЄС (далі - Порядок денний), який було конкретизовано шляхом прийняття Спільним комітетом старших посадових осіб 26 січня 2010 р. та 20 травня 2011 р. Переліків пріоритетів Порядку денного спочатку на 2011 рік, а потім на 2011-2012.

Ще одним документом, але тактичного характеру, представленим Комісаром ЄС з питань розширення та Європейської політики сусідства Стефаном Фюле під час візиту в Україну 28 квітня 2010 року, є Матриця реформ [2]. У відповідь на це Кабінет Міністрів України 19 травня 2010 року ухвалив План першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2010 рік, який став прийматися урядом щороку [3; 4]. Міністерства та органи виконавчої влади повинні щомісяця подавати до Кабміну інформацію про реалізацію цього плану. Таким чином, КМУ контролює виконання Плану першочергових заходів. Однак доволі важко знайти офіційно опубліковані звіти про реалізацію цього плану.

Іншим важливим напрямом є виконання Загальнодержавної програми виконання адаптації законодавства України до законодавства ЄС, план заходів до якої також приймається щороку [5; 6]. Ці плани заходів значною мірою охоплюють акти, зазначені в пріоритетах Порядку денного асоціації, що були визначені Спільним комітетом на рівні старших посадових осіб на 2011-2012 роки [7]. На їх основі більшість міністерств розробляють власні робочі плани, спрямовані на виконання ПДА в межах своєї компетенції, або включають євроінтеграційні заходи в загальні робочі плани.

Тобто, склалися дві не зовсім пов'язані між собою системи: стратегічного планування внутрішніх реформ та політики європейської інтеграції. Остання має реакційний характер і отримує імпульси від інституцій ЄС на різних рівнях (політичному та адміністративному). Внаслідок цього документи у сфері євроінтеграційної політики мають короткостроковий характер.

Ситуацію також ускладнює введення ще однієї змінної у вигляді рішень Комітету з економічних реформ, які безпосередньо стосуються національних проєктів. Серед ключових національних пріоритетів, визначених Президентом України: нова енергія, нова якість життя, нова

інфраструктура. В рамках цих пріоритетів під час засідання Комітету економічних реформ було визначено перелік "Національних проектів".

У рамках Національного пріоритету "Нова якість життя" розпочинається реалізація одразу 6-ти проектів, які перекликаються з вимогами ЄС. Разом з тим, Верховною Радою України 4 лютого 1998 року було прийнято Закон України "Про Національну програму інформатизації", яка визначає окремі завдання (проекти) інформатизації, спрямовані на створення сучасної інформаційної інфраструктури України. Така практика підкріплюється щорічним прийняттям Кабінетом Міністрів України відповідного розпорядження [8].

Наголос науковців на прийнятті Національної програми імплементації Угоди про асоціацію (далі - НПА) [9; 10] не є панацеєю, оскільки УА є лише інструментом для досягнення певної мети, яка начебто полягає в намаганні інтегруватися до європейського політичного, економічного та правового просторів, що також є лише певним засобом, оскільки основною є підвищення рівня добробуту людини та соціальної згуртованості, що можуть вимірюватися за допомогою індексу кращого життя, запропонованого ОЕСР. До того ж невизначеність моделі координації діяльності з імплементації Угоди про асоціацію, а також відсутність чіткої системи керівних документів політики у цій сфері ускладнює вибір нормативно-правових актів (Указ Президента України, або розпорядження, чи постанова КМУ).

Враховуючи вищевикладене є доцільним дотримуватись логіки Концепція-Стратегія-Національна(Державна) програма-План. Тому пропонується така ієрархічність документів у сфері європейської інтеграції: Про засади внутрішньої і зовнішньої політики (концептуальні рамки), документом що її конкретизує може бути Національна стратегія європейської інтеграції (Указ Президента України, визначення пріоритетів та їх прив'язка до середньострокових пріоритетів національного розвитку, окреслення системи координації діяльності). Національна програма імплементації Угоди про асоціацію, а також реалізація інших взаємодоповнюючих напрямів державної політики у сфері європейської інтеграції може бути прийнята на рівні Кабінету Міністрів України з подальшим їх віддзеркаленням у державних цільових програмах та планах.

Список використаних джерел

1. Комплексна програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf
2. Reform Matrix presented by S. F?le during his visit to Ukraine on 28th of April 2010. - http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2010/2010_04_28_01_en.htm and <http://www.euroatlantica.info/index.php?id=924>
3. Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2010 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 трав. 2010 р. № 1073-р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квіт. 2012 р. № 184-р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2010 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 черв. 2010 р. № 1196-р [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 берез. 2012 р. № 156-р [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
7. Перелік пріоритетів Порядку денного асоціації Україна - ЄС на 2011 - 2012 роки. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/document>
8. Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2011 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування : Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 3 серп. 2011 р. № 740-р // Офіц. вісн. України. - 2011. - № 59. - С. 200. - Ст. 2379

9. *Кравчук І.* Інституційні питання імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / *І. Кравчук, О. Снігир* // Стратегічні пріоритети. - 2012. - №1 (22). - С. 9-18.

М.Лахижа,

*доктор наук з державного управління, доцент,
заступник начальника Управління державної служби ГУДСУ
в Полтавській області*

Вивчення та впровадження зарубіжного досвіду модернізації публічної адміністрації в умовах євроінтеграції

Вивчення та впровадження зарубіжного досвіду модернізації публічної адміністрації набуває особливого значення в умовах європейської інтеграції України. Це пов'язано, насамперед, з необхідністю адаптації державного управління та державної служби до вимог Європейського Союзу.

Важливим чинником системного підходу до вивчення, аналізу і узагальнення проблем, пов'язаних з розвитком сучасного публічного управління стало створення в Україні окремої галузі наукових досліджень - "Державне управління". Науковою базою спеціальності "Державне управління" є Національна академія державного управління при Президенті України (далі - НАДУ) та її регіональні інститути у Дніпропетровську, Львові, Одесі та Харкові. Спостерігається посилення децентралізації за рахунок підвищення уваги до даної наукової проблематики класичних університетів, спеціальних науково-дослідних інститутів та університетів, які не входять до системи НАДУ, зокрема, Інституту законодавства Верховної Ради України, Донецького державного університету управління, Академії муніципального управління. У цьому відношенні проявляється політика Головного управління державної служби України (з липня 2011 року - Національне агентство України з питань державної служби) на диверсифікацію за західними зразками підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та відповідного наукового супроводу цього процесу. Тенденція децентралізації проявляється також і в зростанні кількості спеціальних наукових видань з державного управління та розширенні географії проведення науково-практичних конференцій з даної проблематики.

На середину 2011 року було захищено 156 докторських і 913 кандидатських дисертацій з державного управління. Кількісно виділяються дисертації з економічної, державобудівельної, соціальної, гуманітарної, правової та політичної проблематики. За критерієм масштабності переважна більшість докторських дисертацій охоплюють державний рівень, по кандидатських дисертаціях співвідношення більш рівномірне. Загальною проблемою залишається невелика кількість дисертацій, що охоплюють міжнародний рівень.

Як наголошував проф. В. Бакуменко в листопаді 2011 року на конференції в м. Полтава, вивченню та впровадженню зарубіжного досвіду в державному управлінні України було присвячено лише 8 докторських робіт (Юрчишин В.В. (2003), Малиновська О.А. (2005), Грицяк І.А. (2006), Войтович Р.В. (2009), Лозинська Т.М. (2009), Майстро С.В., Лахижа М.І. (2010), Міненко В.Л. (2011)). Кількість дисертаційних досліджень, безпосередньо присвячених врахуванню зарубіжного досвіду складає 5,5% від загальної кількості захищених робіт в галузі наук "Державне управління". Проте "цей показник не відображає реальної картини урахування такого досвіду в дисертаційних роботах, оскільки практично в кожній із захищених робіт в тій, чи іншій мірі такий досвід враховано" [1].

Наш аналіз докторських дисертацій з державного управління, анотації на які розміщені в Інтернеті в українському та російському варіантах [2], показує, що вченими розглядаються як теоретичні, так і практичні питання трансформації суспільства та формування адекватного цьому процесу державного управління з використанням зарубіжного досвіду.

На нашу думку, сьогодні вже можна стверджувати про формування наукових шкіл за окремими напрямами вивчення зарубіжного досвіду. Потужним центром досліджень стала НАДУ при Президентіві України та її регіональні інститути. Ефективно досліджують європейське управління І. Грицьак, Р. Войтович, Н. Грицьак, О. Оржель, О.Петроє та інші вчені. В Харківському РІДУ НАДУ при Президентіві України В.Мартиненко розглядає проблему демократизації механізмів державного управління процесами посткомуністичної трансформації. Активно працюють над євро інтеграційною тематикою В. Солових, В. Стрельцов, В. Бульба, В. Дзюндзюк, А.Дігтяр, С. Майстро, О. Труш, в Дніпропетровську - В. Баштанник, Л. Прокопенко, О. Рудік, Н. Рудік, в Одесі - І. Колісніченко, Л. Приходченко та інші вчені.

З урахуванням зарубіжного досвіду розглядає питання етики державної служби М. І. Рудакевич (м. Тернопіль). Г.А.Опанасюк (м. Київ) проаналізувала тенденції підготовки державних службовців у країнах Центральної та Східної Європи. Проблеми модернізації публічної адміністрації посткомуністичних країн досліджують полтавські вчені (М. Лахижа, І. Кульчій, П. Ворона).

Отже, на даний час вже сформовано певну критичну масу досліджень у сфері вивчення європейського врядування. Проте, очевидною є необхідність більш пильного вивчення світового досвіду реформування публічної адміністрації і насамперед - досвіду посткомуністичних країн, т.ч. і Росії, а також вивчення наукового забезпечення цього процесу, що вже неодноразово зазначалося у наших публікаціях [3]. Доцільно було б посилити й вплив УАЕС на вивчення проблем європейського врядування.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В. Д. Щодо дисертаційних розвідок у галузі наук "Державне управління" з урахуванням зарубіжного досвіду / В. Д. Бакуменко // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Полтава, 22 листоп. 2011 р. - Полтава : ПолтНТУ, 2011. - С. 90-92.
2. Електронний каталог научної літератури. - Режим доступу : <http://ukrlibrary.org/2501.htm>
3. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти : монографія / М. І. Лахижа. - Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. - 289 с.

Л.Мудрак,

*заступник Голови Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення,*

*Представник України в Керівному Комітеті Ради Європи з питань медіа
та інформаційного суспільства*

Регулювання та розвиток нових конвергентних медіа - пріоритет Ради Європи

Керівний Комітет Ради Європи з питань медіа та інформаційного суспільства та Європейська платформа регуляторних органів три роки поспіль одним із трьох головних пріоритетів своєї діяльності визначає нові (конвергентні) медіа. Міжнародні європейські інституції формують та пропонують законодавчі та експертні підходи щодо розвитку та регулювання конвергентних ЗМІ. Так, найближче засідання Європейської платформи регуляторних органів (а Україна є членом цієї організації) призначене на 2 - 4 жовтня 2013 року й провідна тема цього форуму державних регуляторів із країн - членів Ради Європи буде "Регулювання нових медіа".³⁸ -ме засідання європейської платформи збирає 150 делегатів із понад 40-ка країн Ради Європи. Форум заплановано як дискусійний майданчик для обміну кращими європейськими практиками та напрацьованими методологіями щодо регулювання нових (конвергентних ЗМІ). Серед головних трендів розвитку та регулювання нових медіа регуляторів цікавитимуть полі-

тичні-державні комунікації в епоху он-лайн медіа та соціальних мереж. Окрему й особливу увагу міжнародний форум приділятиме розвитку місцевих та комунальних нових медіа [1].

Очевидно, що нові (конвергентні) медіа стрімко насичують європейські ринки, дарують демократичному світу безмежні нові можливості, позитивно впливають на розширені можливості глядачів-споживачів. Водночас, нові конвергентні медіа "принесли великий головний біль для експертів та регуляторів всіх без винятку європейських країн" - так оцінював загальну ситуацію з регулюванням конвергентних медіа Крістіан Мьоллер, експерт з питань регулювання аудіовізуальних ЗМІ, магістр в сфері дослідження медіа, літератури та публічного права Університету м. Кіль (Німеччина). Експерт працював в Україні в рамках проекту Координатора проектів ОБСЄ "Сприяння Національній Раді України з питань телебачення та радіомовлення у формуванні практичних регуляторних підходів до нових аудіовізуальних медіа". Проект провадився на запит державного українського регулятора восени 2012 року [2]. Це сутність загальної ситуації.

Втім, відповіді та рекомендації щодо нових конвергентних медіа європейські інституції вже зробили. В Директиві Комітету міністрів Ради Європи (РС СМ/РЕС - 2011) [3]. Нові медіа, традиційні медіа, медіа старого зразка та злиття (конвергенція) всіх цих форм на базисі цифрового Інтернет - поширення змушують говорити про необхідність чіткого розмежування, визначення та позиціонування нових медіа. Традиції та технології традиційних (старих) медіа дають можливість новим медіа виконувати головну місію - задовольняти попит сучасного споживача інформації. Для всіх країн нині важливо зберегти напрацьовані традиції, інформаційну політику країн й дати можливість новим медіа виходити та новий рівень якості інформації, який потрібен сучасній людині. Глядач переходить на новий індивідуальний рівень сприйняття інформаційного контенту - і це він робить виключно завдяки новим або конвергентним ЗМІ. Комітет міністрів РС у цій Директиві запропонував прогресивний підхід визначення нових медіа за принциповими критеріями. Серед яких:

- Намір діяти як медіа;
- Називати себе як медіа;
- Використовувати типові для медіа методи роботи;
- Зобов'язання виконувати професійні медійні стандарти;
- Мати практичні засоби для здійснення масової комунікації.

Також рекомендовано вирізняти за критеріями мети та основних задач медіа: продукувати, накопичувати та розповсюджувати медіа контент; використовувати програмні засоби та платформи для інтерактивного масової комунікації з метою інформування, розважання, навчання; періодично поновлювати та актуалізувати інформацію. Для позиціонування нових медіа (а також для регуляції) важливо мати наявність редакторського процесу та редакторської політики, залучення редакційного штату. Мають витримуватися професійні стандарти, контент нових медіа повинен мати фактичне поширення й відповідати публічним очікуванням. Експерти Ради Європи також наполягають на тому, що й у нових конвергентних ЗМІ повинні дотримуватися етичних стандартів, мати прозору публічну підзвітність.

Рекомендації щодо визначення та позиціонування маємо. На часі - рекомендації щодо майбутнього регулювання нових медіа.

Список використаних джерел

1. Vilnius EPRA meeting: the supervision of new media at the centre of the debates : http://www.epra.org/news_items/vilnius-epra-meeting-the-suprvision-of-new-media-at-the-centre-of-the-debates
2. Регулювання нових медіа: перспективи для України. - Режим доступу : <http://www.nrada.gov.ua/ua/news/radanews/17136.html>
3. Directive 2010/13/EU "Audiovisual Media Service Directive", Audiovisual Media Services and Connected Devices: Past and Future Perspectives: <http://www.ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/avmsd/applicationrep1/reporttempen.pdf>

І.Тодоров,

*доктор історичних наук, професор,
директор Інформаційного центру Європейського Союзу
Донецького національного університету,
кафедра міжнародних відносин і зовнішньої політики*

Євроатлантичний вимір безпеки: український контекст

Україна потребує ефективного входження до комплексу безпекових зв'язків у межах європейського геополітичного простору. Це обумовлено Законом України "Про засади внутрішньої та зовнішньої політики". Сучасне геополітичне становище України, зовнішні впливи та внутрішня ситуація в державі суттєво обмежують реалізацію цих завдань.

Безпековий вимір в європейському регіоні спирається на активну присутність НАТО. 22 країни є одночасно членами Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного Договору. Багатостороння взаємодія створює умови, за яких процеси зміцнення миру та стабільності потребують узгодження зусиль багатьох країн. Специфіка геополітичної ситуації вимагає проведення збалансованої внутрішньої та зовнішньої політики і вдосконалення механізмів гарантування національної безпеки на основі захисту національних інтересів. За цих обставин, європейське покликання України виступає як основний геополітичний імператив, який має враховуватися в усіх аспектах національного розвитку.

Стан національної безпеки держави потребує підвищення її рівня та застосування різних засобів і механізмів, включаючи подальшу адаптацію нормативно-правової бази до сучасних потреб оборонної та безпекової політики, розробку єдиного загальнодержавного збалансованого підходу стосовно забезпечення національної безпеки. На початку літа 2012 року Президентом України було затверджено нові редакції Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України. Показово, що ці документи змістовно суттєво відрізняються від оптимістичних виступів та заяв В.Януковича та інших керівників. Зокрема, в Стратегії національної безпеки відверто констатується, що різновекторні геополітичні впливи на Україну в умовах неефективності гарантій її безпеки, "заморожених" конфліктів біля її кордонів, а також критична зовнішня залежність національної економіки обумовлюють уразливість України, послаблюють її роль на міжнародній арені та виштовхують на периферію світової політики, у "сіру зону безпеки". В Новій редакції Стратегії національної безпеки також прямо вказується на погіршення регіонального безпекового середовища навколо України, яке полягає в активізації процесів формування сфер впливу або зон геополітичної відповідальності, що супроводжуються зростанням конфліктності, поширенням практики провокування конфліктних ситуацій, у тому числі збройних, посиленням різновекторних зовнішніх впливів у регіоні, загрозами превентивного застосування збройних сил окремими державами за межами своїх кордонів; дальшій ескалації конфліктів у Чорноморсько-Каспійському регіоні, внутрішній нестабільності у багатьох державах регіону, невизначеності перспектив і відсутності спільного бачення щодо розвитку регіональної інтеграції; посиленні мілітаризації регіону, незавершеності процесу договірно-правового оформлення державних кордонів, невирішеності у державах проблемних питань щодо забезпечення національно-культурних прав осіб, які належать до національних меншин, що уможливає повернення до регіонального порядку денного питання про територіальні претензії.

Серед стратегічних цілей та основних завдань політики національної безпеки виокремлено створення умов для інтеграції України в єдиний європейський політичний, економічний, правовий простір, у тому числі шляхом розвитку секторального співробітництва з Європейським Союзом, розширення участі України у програмах, що здійснюються в рамках ініціативи Європейського Союзу "Східне партнерство" [2].

Проте, як нереалістичне побажання виглядає завдання формування нової моделі відносин стратегічного партнерства між Україною та Російською Федерацією на засадах збалансованості національних інтересів, розширення діалогу з питань протидії новим викликам і загрозам безпеки, пошук спільних підходів до формування нової загальноєвропейської системи колективної безпеки.

Визнаючи обмеженість власних фінансових можливостей і військово-технічних засобів, європейські країни тісно співпрацюють в межах НАТО, що дозволяє ЄС посилювати своє значення в якості міжнародного актора. Україна через недостатню ефективність політики опори на індивідуальну обороноздатність. Слідування принципу індивідуальної оборони гальмує повноцінну участь України в європейському безпековому комплексі.

Розцінюючи позиціонування України потрібно виходити з потреб та можливостей зміцнення національної безпеки та посилення геополітичної ролі держави в європейських процесах. З цього підходу основними напрямками зовнішньої діяльності України виглядають активізація ролі держави в європейській та євроатлантичній взаємодії поряд із використанням можливостей ОБСЄ. Перегляд стану позаблоковості можливий у разі досягнення відчутних позитивних результатів у відносинах з ЄС та НАТО, що може створити передумови для відновлення процесу інтеграції України до НАТО, членство в якому обумовлює практичні гарантії безпеки. В новій редакції Стратегії національної безпеки міститься цікавий натік на те, що Україна, користуючись невід'ємним правом кожної держави на індивідуальну та колективну оборону в разі збройної агресії, не виключає можливості отримання військової допомоги від інших держав і міжнародних організацій [14].

В умовах шаленого ірраціонального тиску Росії настає час переглянути "позблоковість" та Харківські домовленості щодо пролонгації перебування на нашій території Чорноморського флоту РФ. На наш погляд, це можна зробити шляхом визнання судами відповідних законів ("Про засади внутрішньої та зовнішньої політики" та ратифікації Харківських угод) - нелегітимними, бо їх прийняття було здійснено всупереч Конституції України, за відсутності особистого голосування народних депутатів.

Аналіз домінуючих тенденцій в євроатлантичному геополітичному просторі дозволяє зробити висновок про те, що за певних обставин позиція України може суттєво вплинути як на баланс сил, так і на характер політико-безпекових процесів. В ході реалізації європейського курсу, Україна прагне посилити свою роль і присутність у політичних та економічних процесах, активізувати взаємодію з безпековими структурами.

Політичний діалог та конвергенція в питаннях зовнішньої і безпекової політики між Україною та ЄС, а також формат консультацій між Україною та НАТО передбачають формальну можливість розвивати двосторонні стосунки на засадах врахування принципів інтересів України.

Специфіка ролі України в сучасній системі безпекових відносин суттєво залежить від характеру взаємодії США, ЄС, Росії та Китаю як чотирьох основних міжнародних акторів у європейському та євразійському геополітичних регіонах.

Сучасний євроатлантизм в якості геополітичної концепції з комплексом політичних нормативів і критеріїв суспільної безпеки. Концепція євроатлантизму становить основу стратегічного партнерства та співробітництва України з НАТО, визначаючи нормативно-правову, договірно-правову та загальнополітичну базу двосторонніх відносин. Річна програма співробітництва з України з НАТО на 2013 рік, затверджена в указом Президента лише на початку липня була навіть спрямована на "виконання рішень, прийнятих під час засідань Комісії Україна - НАТО 3 грудня 2008 року у м. Брюсселі" [1]. (Але в тих рішеннях йшлося про можливість приєднання України до Альянсу). Якщо ж аналізувати зміст Річної Національної програми співробітництва України з НАТО (РНП) у 2013 році, можна впевнено стверджувати, що на словах стратегічне партнерство України з НАТО не тільки збережено і продовжено, а й розширено. А це означає, що Українська держава намагається довести, що продовжує виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань і є прогнозованою країною та надійним партнером.

В євроатлантичному контексті безпековий вимір є суттєво ширшим за політичний, економічний та культурний, оскільки він побудований на спільних зобов'язаннях країн НАТО і ЄС та передбачає елементи спільної відповідальності. Силова перевага євроатлантичних структур зумовлює розширення їх впливу на безпекові процеси в європейському регіоні. Включення України до зони територіальної відповідальності західних структур безпеки унеможливорюється відсутністю інституціонального компоненту. "Позаблоковий статус" України за визначенням не може гарантувати захист національних інтересів.

З точки зору одержання зовнішніх гарантій безпеки найбільші можливості передбачає набуття повного членства в НАТО, що означало б перегляд геополітичної ролі України та її включення до євроатлантичного безпекового регіону.

Список використаних джерел

1. Річна національна програма співробітництва Україна - НАТО на 2013 рік Інтернет-представництво Президента України. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13449.html>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України" : Указ Президента України № 389. - Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14823.html>

М.Багмет,

доктор історичних наук, професор,

проректор Чорноморського державного університету імені Петра Могили

Передумови для відкриття Центру Представництва ЄС у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (м. Миколаїв)

Влітку і восени 2013 р. Президент України В.Ф. Янукович у своїх виступах неодноразово переконував зарубіжних та вітчизняних лідерів і широку громадськість про доцільність здійснення послідовних кроків для підписання на Вільнюському саміті Угоди про Асоціацію України з ЄС. Бо її підписання стало б реальним стимулом для подальшого реформування, прискореної модернізації і запровадження соціальних стандартів.

В кожному регіоні України є чимало яскравих прикладів щодо здійснення послідовного євроінтеграційного курсу. В цьому контексті варто звернути увагу на євроінтеграційні доробки Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Першим кроком в реалізації науково-просвітницьких євроінтеграційних заходів було створення в університеті у жовтні 2006 р. за погодженням із Міністерством освіти і науки Навчально-наукового центру з європейської та євроатлантичної інтеграції і розроблення комплексних інтеграційних заходів, які почали впроваджуватися як у вищих, так і загальноосвітніх закладах південного регіону. В ході реалізації такої цілеспрямованої програми були започатковані лекції, проведення спецсемініварів і наукових конференцій, тренінгів, інформаційних днів, круглих столів, присвячених розкриттю політичних, економічних та правових євроінтеграційних переваг. Особливо активізувалася дана робота у 2008 та 2009 рр. коли, на замовлення Міністерства освіти і науки України, виконувався проект на тему "Реалізація інформаційно-просвітницьких заходів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України в Миколаївській області".

За наслідками десятків різнопланових заходів представники Центру щорічно публікували чисельні публікації у вигляді статей для фахових журналів, брошур, буклетів, монографій і т.д.

Крім того, викладачі стали постійно рекомендувати студентам готувати на євроінтеграційну проблематику написання конкурсних, курсових, випускових і магістерських робіт, а аспіранти і докторанти приступили до підготовки кандидатських і докторських дисертацій.

Важливим напрямом стало залучення представників факультету соціології до вивчення громадської думки в регіоні відносно євроінтеграційних процесів.

Цікавим став останній результат соціологічного моніторингу, який був здійснений у грудні 2012- січні 2013 рр. Він надав можливість зробити висновки про збільшення у регіоні прибічників євроінтеграційних процесів та доцільність поглиблення уваги до здійснення інформаційно-дискусійних кампаній.

Наступним кроком у посиленні науково-просвітницької інтеграційної діяльності в університеті в умовах конвергенції стало проголошення у травні 2011 р. створення спеціалізованої кафедри Жана Моне. До речі, наказ про її появу було зачитано ректором у присутності

тодішнього Голови Представництва ЄС в Україні Жозе Мануеля Пінту Тейшейри та представників 11 посольств країн ЄС.

Варто відзначити, що у 2012 р. проект запропонований членами кафедри Жана Моне вийшов переможцем у Брюсселі по темі: "Європейська інтеграція: впровадження європейських стандартів та принципів в Україні".

Протягом річного виконання проекту були захищені 1 докторська та 3 кандидатські дисертації, надруковані нові монографії, десятки статей з інтеграційної проблематики, проведено ряд цікавих заходів, серед яких найвагомішою є науково-практична конференція, яка проходила у червні 2013 р. у Криму під назвою "Ольвійський Форум - 2013: Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі".

В роботі конференції взяли участь представники міністерств і відомств, державні службовці та політичні діячі України, провідні науковці не тільки ЧДУ імені Петра Могили, а й інших вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ, члени євроінтеграційних Центрив із Криму, Львова, Одеса, Донецька, Вінниці, Дніпропетровська, Чернігова, Луцька, Сум, Херсону та інших регіонів України.

В ході проведення підсумків конференції були висловлені пропозиції щодо доцільності створення координаційного центру який би узагальнював інформаційну та науково-дослідну діяльність в Україні за проектами програми Жана Моне, а також була ухвалена резолюція про необхідність окремого студентського видання за програмою Жана Моне, де б популяризувались знання про європейську інтеграцію в тому числі і у сфері впровадження європейських стандартів та принципів в різних регіонах України в умовах конвергенції.

Сьогодні представники університету згідно тематичного плану Міністерства освіти і науки України здійснюють нове дослідження під назвою "Наукове забезпечення впровадження європейських соціальних стандартів у південному регіоні України".

Одним із ключових заходів по виконанню даного проекту стала участь у Миколаєві 12 вересня 2013 р. у інформаційній кампанії "Будуємо Європу в Україні", яку організувало Представництво Європейського Союзу в Україні.

Важливого значення того дня набув візит до ЧДУ імені Петра Могили делегації, до якої увійшли Голова Представництва ЄС в Україні, Посол Ян Томбінські, заступник Посла Швеції в Україні Мортен Енберг та аташе, прес-секретар Представництва ЄС в Україні Давід Стулок. Поважних гостей хлібом-сіллю зустрічали керівництво університету на чолі з ректором Леонідом Клименком і студенти в українському народному вбранні і традиційних мантіях.

На зустрічі з ректором, а пізніше і з більш широким загалом запрошених, представники ЄС наголошували на важливості і незворотності євроінтеграційної як логічного, невинного процесу розвитку світової історії. Вони також неодноразово підкреслювали, що євроінтеграція для України зовсім не означає ізоляцію від інших країн, що не входять до Євросоюзу.

Своєю найголовнішою задачею пан Посол Ян Томбінські вважає "зводити мости" між Україною та Європою. Закликаючи до об'єднання з демократичною Європою, він, однак, застеріг, що демократія - це постійна дискусія. У демократичному суспільстві готових, "спущених згори" рішень не буває. І до цього має бути готова Україна, якщо вона планує жити в Євросоюзі.

На даній зустрічі було підкреслено те, що хоча університет уже має значні напрацювання у євроінтеграційній діяльності, але прагнучи вдосконалювати діяльність щодо поширення інформації про історію та сьогодення Європейського Союзу серед професорсько-викладацького та навчально-допоміжного складу і студентства, керівництво університету запропонувало створити на його базі спеціалізований Центр від Представництва ЄС.

Створення Центру Європейського Союзу дозволить задовольнити попит на доступ до офіційних матеріалів ЄС широкого загалу південного регіону. Поінформованість про Європейський Союз дозволить значно ефективніше реалізувати прагнення України до інтеграції. Це буде своєчасним кроком, що відповідає спільним інтересам як Представництва ЄС в Україні, так і університету.

У разі створення Центру планується запровадити нові нетрадиційні модулі відносно викладання і дослідження історії й сьогодення ЄС; розпочати пілотний проект по залученню членів

неурядових організацій до вирішення на Миколаївщині питань міграційної політики; налагодити випуск для громадян південного регіону 28-ти оригінальних видань про країни, які входять до складу ЄС; поширювати різнопланову інформацію, яку буде пропонувати представництво ЄС в Україні.

Представники ЄС схвалили дану пропозицію і пообіцяли прибути на відкриття даного Центру. У свою чергу ректорат ЧДУ імені Петра Могили зобов'язався надати приміщення для Центру і створити необхідні умови для його успішної діяльності.

Вищенаведений матеріал свідчить про переконливу і послідовну євроінтеграційну діяльність ректорату, професорсько-викладацького, а головне, студентського складу ЧДУ імені Петра Могили, бо нині, як зазначив 24 серпня 2013 р. Президент України В.Ф. Янукович, у виступі з нагоди 22-річчя проголошення незалежності України, Асоціація з Європейським Союзом має стати для України важливим стимулом для подальшого формування сучасної європейської держави.

Список використаних джерел

1. *Багмет М. О.* Викладання і дослідження європейських студій - головне завдання кафедри програми Жана Моне / М. О. Багмет // Наукові праці: Науково-методичний журнал. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. - Вип. 192. - Т. 204. - С. 133. - (Серія "Політологія").
2. *Багмет М. О.* Аналіз соціологічних досліджень з інтеграційних проблем на Миколаївщині / М. О. Багмет, Л. А. Ляпіна. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. - 32 с.
3. *Багмет М. О.* Основні складові частини проекту програми Жана Моне в ЧДУ імені Петра Могили / М. О. Багмет, Л. А. Ляпіна, М. В. Гуцалова // Перспективні напрями української науки: Збірник статей учасників двадцятої всеукраїнської науково-практичної конференції "Інноваційний потенціал української науки - XXI сторіччя" (20-28 квітня 2013 р.). - Запоріжжя: Вид-во ПГА, 2013. - Т. 2. - С. 63-65.
4. *Баррозу Ж.* Стратегічні цілі Єврокомісії / Ж. Баррозу // Євробюлетень. - 2005. - № 3. - С. 4-5.
5. Вісник Центру європейської інтеграції та кафедри Жана Моне ЧДУ імені Петра Могили (додаток до газети "Вагант"). - Миколаїв, 2012. - 25 груд. - № 1(5).
6. Громадська думка про впровадження європейських стандартів у південному регіоні України. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2013. - 32 с.
7. Євроінтеграція є визначальним вектором розвитку України // Голос України. - 2013. - 26 верес.
8. Кафедра програми Жана Моне. - Миколаїв. - СПД Румянцева Г.В. - 2013.
9. Палагнюк Ю. Про виконання проекту за програмою Жана Моне / Ю. Палагнюк // Вісн. 2012. - № 1(5).
10. Представники Євросоюзу гості ЧДУ імені Петра Могили // Вагант. - 2013. - № 3.
11. Представители Евросоюза "наводят мосты" через "Могилянку" // Вечерний Николаев. - 2013. - 26 сентября.
12. Програма науково-практичної конференції "Європейська інтеграція: імплементація європейських стандартів і принципів в Україні". - Миколаїв. - Вид-во ЧДУ імені Петра Могили. - 2013. - 26 с.
13. Сайт проекту програми Жана Моне: // <http://www.chdu.edu.ua/>
14. Угода про Асоціацію з ЄС залишається нашим пріоритетом// Голос України. - 2013. - 24 липня.
15. Угода про Асоціацію Україна - ЄС: дороговказ реформ. Аналітична доповідь підготовлена під керівництвом Олександра Сушка: К., Kas Policy Papers 20. - 2013. - С.1-109.

О. Черчатий,

*кандидат наук з державного управління,
начальник Управління державної служби*

Головного управління державної служби України в Полтавській області

Проблеми та вузлові напрями модернізації державної служби України в умовах євроінтеграції

Вивчення стану модернізації державної служби в Україні свідчить про її поступове реформування з урахуванням рекомендацій Європейського Союзу, міжнародних організацій та використанням зарубіжного досвіду.

Управлінням державної служби Головного управління державної служби України в Полтавській області спільно з вищими навчальними закладами області та обласним відділенням УАЄС реалізується проект "Розвиток спроможності державної служби у сфері європейської інтеграції". Було прийнято рішення сконцентруватися на вивченні та аналізі досвіду модернізації публічної адміністрації у посткомуністичних державах, насамперед, в Болгарії, Польщі, Казахстані та Росії. Наслідки досліджень знайшли відображення у дисертаційних роботах, індивідуальних та колективних монографіях, статтях у фахових та інших виданнях, доповідях на наукових конференціях, використані при розробці пропозицій, а також впроваджувалися у практику органів виконавчої влади та місцевого самоврядування та використовувалися під час розробки програм, методичних матеріалів та проведення навчальних занять у магістратурі "Державна служба" та обласному ЦППК.

Проведення компаративного аналізу дозволяє чіткіше бачити особливості модернізації публічної адміністрації в Україні, виділити існуючі недоліки та виробляти пропозиції щодо їх подолання. Слід відзначити, що наші дослідження підтвердили висновок, що оптимальної моделі розвитку державної служби не існує. У кожній із посткомуністичних держав є свої досягнення, але є й проблеми, які вирішуються краще чи гірше, тим чи іншим методом. Спільними проблемами є надмірний політичний вплив, прагнення керівників посилити свій вплив на процес прийому, проходження та звільнення державних службовців, критична, як правило, громадська думка щодо організації та діяльності державної служби тощо.

На нашу думку, особливо важливою є проблема мотивації державних службовців, вирішення якої дозволить не лише значною мірою зняти корупційні спокуси, а й сприятиме оптимізації набору на державну службу та зростанню ефективності праці. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що дана проблема не лише усвідомлюється, а й вирішується. Наприклад, у Казахстані, де мінімальна зарплата на початок 2013 року складала 18660 танге, мінімальний оклад держслужбовця найнижчої категорії посад складав 49970 танге, а з урахуванням вислуги років досягає 67907 танге [1]. Слід відзначити порівняно невелику амплітуду розміру окладу між першою та останньою категоріями посад - приблизно у 5 раз (для порівняння - передбачена у новому Законі України різниця в окладах - більше 10 разів).

Проблема мотивації державних службовців усвідомлюється й російською владою, що знайшло відображення інаугураційному указі Президента Росії В. Путіна. Відтак, Міністерство фінансів Росії передбачило а рамках проекту бюджету на 2014-2016 роки підвищення зарплат держслужбовцям у 2,6 рази. До 2018 року середня зарплата на держслужбі буде вищою в 1,7 рази середньої по економіці [2].

Наступною проблемою є недосконалість існуючої системи набору кадрів для органів влади. Діюча нині в Україні система набору на державну службу має низку вад, про які вже багато сказано. Враховуючи, що у новому Законі України "Про державну службу" передбачено лише конкурс, як єдиний варіант заповнення вакантних посад державних службовців, доцільно сконцентруватися на дискусії щодо удосконалення саме цієї процедури. І тут ми маємо цікаві приклади із зарубіжного досвіду. Так, у Болгарії активно використовується процедура централізованого проходження конкурсу на першу найнижчу посаду на державній службі. Особи, які пройшли цю процедуру, ставляться в кадровий резерв та можуть отримати роботу в органах влади [3].

У Казахстані практикується поєднання централізованого тестування, тестування в установі, де є вакантна посада, та співбесіди. Підрахунок правильних відповідей комп'ютерного тестування проводиться автоматично за допомогою окремої програми, інформація про результати тестування оформляється у вигляді зведеної довідки і передається до кадрової служби державних органів, а кандидатам, що пройшли тестування, видається відповідна довідка.

Доцільно виокремити й проблеми керівництва державною службою. Іноземний досвід дає яскраві приклади, що недооцінка цього фактора виявляється згубною і для державної служби, і для іміджу органів влади. Так, у Болгарії значну роль у проведенні адміністративної реформи та реформування державної служби відіграло Міністерство адміністративної реформи та державної служби. Його ліквідація та передача повноважень міністерству фінансів та іншим центральним органам привели до дестабілізації ситуації і сьогодні вже однозначно негативно оцінюються фахівцями. Цей досвід переконливо свідчить, що не завжди потрібно керуватися лише скороченням витрат [4].

Отже, поглиблення європейських студій, зокрема, щодо удосконалення врядування, набуває все більшого практичного значення в умовах реформ в Україні.

Список використаних джерел

1. Агенство Республики Казахстан по делам государственной службы// Режим доступа: <http://kzmet.gov.kz/kzm/page/index.html?pageId=1116>

2. Зарплаты госслужащих вырастут в 2,6 раза // Режим доступа : <http://www.dni.ru/economy/2013/7/8/255712.html#>

3. Как се набирают кадры в държавната администрация// Режим доступа: <http://www.eurochicago.com/2011/07/kak-se-nabirat-kadri-v-darzhavnata-administratsiya/>

4. *Лахижа М.* Типові проблеми модернізації публічної адміністрації посткомуністичних країн та основні причини їх виникнення / М. Лахижа // Публічне управління: теорія і практика. - 2012. - № 2. - С. 98-104.

І.Розпуненко,

*доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри економічної політики НАДУ*

Україна і Європейський Союз: іспит на готовність до вступу

Позиція України щодо Європейського Союзу вперше на законодавчому рівні була сформульована в Основних напрямках зовнішньої політики України, що були схвалені Верховною Радою України 2 липня 1993 року.

Курс на європейську інтеграцію є природним наслідком відновлення Україною незалежності. Його витoki - в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні. Його мета - створення шляхом масштабних внутрішніх перетворень умов для входження до спільноти європейських розвинутих країн. Як цивілізована європейська держава, що твердо стала на позиції демократії та ринкової економіки, Україна не може існувати ізольовано від світових і європейських господарських процесів.

Сьогодні цей курс є домінантою внутрішньої та зовнішньої державної політики. Ми зобов'язані, навіть приречені, бути європейською країною, і Європейський Союз визнав Україну своїм стратегічним партнером.

Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково важливе значення. Йдеться не просто про більш-менш активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів, але й про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль нашої держави у новій системі міжнародних відносин, у тому числі економічних і валютно-фінансових.

У 1992 році у Маастрихті було сформульовано основні вимоги до країн, які бажають приєднатися до Європейського валютного союзу ("Маастрихтські критерії"). Маастрихтські критерії валютної конвергенції країн ЄС передбачають:

- стабільність цін: середній річний рівень інфляції в окремій країні не має перевищувати відповідний рівень трьох країн ЄС із найкращими показниками і не може бути вищий за 1,5 %;

- бездефіцитність бюджету: внутрішній борг окремої країни не перевищує 60 % ВВП, а зовнішній - 3 %;

- збалансованість процентних ставок: їхній середній річний рівень в окремій країні не має перевищувати відповідний рівень країн ЄС із кращими показниками і не може бути вищий за 20 %;

- стабільність валютних курсів: валюта окремих країн не девальвується без згоди інших країн-учасниць і має відповідати нормам ЄС.

Порівняння зазначених критеріїв з параметрами розвитку України має на сучасному етапі переважно теоретичний характер. Водночас ці критерії можуть розглядатися і з суто практичного погляду як певні орієнтири для макроекономічної стабілізації в Україні, розвитку її грошово-кредитної та валютної сфер. Переважна більшість показників валютно-фінансового розвитку України відповідає цим критеріям. Разом з тим, аналіз окремих макроекономічних показників свідчить про невисокий рівень економічного розвитку України в цілому, значне відставання за рівнем ВВП на душу населення, відносно невелику частку країн ЄС в експорті України порівняно з іншими країнами - сусідами ЄС, низький рівень прямих іноземних інвестицій і значний рівень інфляції. За цими показниками Україна суттєво відстає не тільки від країн ЄС, а й від країн Центральної та Східної Європи. Кардинальна зміна якісних і кількісних показників соціально-економічного розвитку України є головною передумовою зміни економічної моделі співробітництва України з ЄС.

Основними формами співробітництва України і Європейського Союзу нині є технічна допомога, торгівля та інвестиційна діяльність. Технічна допомога у рамках програми TACIS надається Україні переважно у таких сферах, як ядерна безпека, захист довкілля, реструктуризація державних підприємств, розвиток приватного сектору економіки.

В експорті України до ЄС переважають товари з низьким ступенем обробки. Імпорт з ЄС представлений промисловими товарами, машинами, транспортним обладнанням.

Частка України у зовнішньоторговельному обороті незначна. За результатами аналізу показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами України за 12 місяців 2011 року Європейський Союз був одним з найбільших зовнішньоторговельних партнерів України. Так, частка ЄС у загальному зовнішньоторговельному обороті товарами та послугами України з країнами світу склала 29,62%. При цьому, частка експорту до ЄС-27 товарів та послуг українського походження становила 16,23%, а імпорту з ЄС - 32,75% відповідно.

Лібералізація виробничо-комерційної діяльності у цілому та експортно-імпортних операцій зокрема вважається запорукою успішного просування України для вступу до ЄС.

У сфері співробітництва України і ЄС нерідко виникають гострі проблеми. Для прикладу назвемо тільки один з них.

Провідні країни - члени ЄС (особливо останнім часом Франція) відмовляються від українського вантажного літака АН-70, незважаючи на очевидні його переваги над європейським аналогом як за ціною, так і технічними показниками.

Свого часу і російське, і українське керівництво були схильні інтерпретувати кооперацію навколо АН-70 як спільний успіх. Та згодом все, як завжди, стало на свої місця. Спочатку Міноборони РФ передбачало закупити 70 одиниць АН-70, потім - 60, в передостанній раз - 16. Тепер на 2013 рік - нуль. Чому така позиція офіційної Москви до свого "стратегічного партнера"? Тому що Росія почала виробляти військово-транспортні літаки Іл-476, які все-таки не дотягують до АН-70.

На цей виклик генеральний конструктор авіакомпанії Дмитро Кива заявив, що компанія на сьогодні має позитивні сигнали від чотирьох західних країн, які хочуть співпрацювати з Україною у цій сфері.

Це показовий приклад "співробітництва" попри газові, нафтові, сирні, карамельні і т.д. війни. Яку б сферу не взяти: чи економічну, чи соціальну, чи гуманітарну в частині історії, культури, традицій, мови, освіти тощо, ми відчуваємо жорсткий прес.

На думку фахівців, шлях України до ЄС охопить три етапи:

1. Створення передумов для розвитку співробітництва та інтеграції.
2. Прискорення адаптації та початок входження до економічних структур Євросоюзу.
3. Комплексна інтеграція в економічну систему ЄС.

Перші два етапи потребуватимуть для своєї реалізації 4-5 років кожен, а третій - одне чи два десятиліття.

Основними завданнями першого етапу мають бути:

- належне здійснення внутрішніх економічних реформ з метою створення ринкового середовища, адаптованого до умов взаємовигідного співробітництва з Європейським Союзом та його державами - членами;
- адаптація законодавства України до вимог Світової організації торгівлі та початок його пристосування до вимог гармонізованого й уніфікованого законодавства ЄС;
- визначення пріоритетних галузей (секторів) економіки України, які мають порівняні переваги уже з точки зору світової і європейської економіки;
- створення здатних до великомасштабної міжнародної кооперації великих фірм, фінансово-промислових груп;
- вибіркове підключення до тих проектів співробітництва та інтеграції у рамках ЄС, де Україна здатна дотримуватися вимог міжнародних договорів і стандартів;
- апробація конкретних механізмів входження України до економічних структур Євросоюзу;
- розвиток договірних відносин з ЄС, зокрема одержання вільнішого доступу до Загальної системи преференцій європейських співтовариств (1971 р.);
- використання фінансової допомоги ЄС для розв'язання проблем платіжного балансу, критичного імпорту, стабілізації грошової системи, приборкання інфляції тощо;
- зміцнення інституційних основ ринкової економіки та прискорення її прогресивних структурних зрушень.

На другому етапі потрібно буде:

- прискорити вихід на ринок ЄС та закріпитися на ньому тим виробникам вітчизняних товарів і послуг, які належать передусім до галузей української економіки експортної спеціалізації;
- суттєво розширити і поглибити процес вибіркового входження України в економічні структури Євросоюзу;
- диверсифікувати форми економічного і науково-технічного співробітництва з партнерами з країн ЄС;
- укласти угоду між Україною та Євросоюзом про створення зони вільної торгівлі.

Досягти адаптації законодавства України із законодавством ЄС у таких сферах: мито, компанії, банки, податки, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, правила економічної конкуренції, державні закупівлі, охорона здоров'я та життя людей, охорона тварин і рослин, довкілля, захист прав споживачів, непрямі податки, технічні правила і стандарти, нормативне регулювання ядерної енергетики, транспорт, поступово створювати передумови для вільного пересування капіталів і робочої сили між Україною і ЄС, підвищити ступінь координації зовнішньоекономічної політики.

На третьому етапі потрібно досягти інтеграції економіки України в цілому в економічні структури Євросоюзу.

Щоб стати учасницею Європейського Союзу, країна-претендент має відповідати так званім Копенгагенським критеріям, тобто:

- бути демократичною країною;
- мати ринкову економіку;
- бути конкурентоспроможною.

Активність Уряду в питаннях адаптації законодавства, розробки докладних планів у міністерствах та інших органах, готовності взаємодіяти з громадськістю, дійсно дають привід

для оптимізму щодо зближення з ЄС. Але європеїзація країни є набагато складнішим завданням. Революція не заміняє реформ, так само, як і не спрощує проблеми економічного і суспільно-політичного розвитку. Більше того, країну чекає продовження гострої політичної боротьби і національно-демократичним силам, ще доведеться вирішувати такі важливі базові питання як консолідація нації і досягнення широкого консенсусу щодо пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики.

Резюмуючи викладене, можна стверджувати, що Україна тоді буде на реальному шляху в Європу, коли українці відчують, що їх шлях вже не залежить від "доленосних виборів" чи то до Верховної Ради України чи Президента України.

О.Оболенський,

доктор економічних наук,

професор кафедри державного управління і менеджменту НАДУ

В.Горбатюк,

аспірант кафедри державного управління і менеджменту НАДУ,

начальник відділу правового забезпечення фіскальної політики

Міністерства фінансів України

Модернізація сфери адміністративних послуг як стратегічне завдання держави

Україна проголосила вступ до Європейського Союзу одним із пріоритетних напрямів розвитку країни. Отже, для нашої країни, як і для будь-якої іншої країни, яка планує входити до Європейського Союзу, виходить на перший план питання адаптації законодавства до європейських стандартів, зокрема, у сфері надання послуг.

Як вбачається із зарубіжного досвіду, державні послуги у розвинутих країнах світу надаються за допомогою відповідних он-лайн ресурсів. У одних це лише портали з надання державних послуг, у інших вони уже інтегровані у єдину систему електронного Уряду.

Проблема полягає в тому, що Україна повинна знайти ефективні канали комунікації, які відповідатимуть відповідним національним умовам, а також задля реалізації усіх переваг громадян забезпечити розширення використання мережі Інтернет та послуг мобільного зв'язку.

Конституцією України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Водночас, результатом діяльності публічного органу влади, щодо юридичного оформлення умов реалізації її прав, свобод та законних інтересів є самеадміністративна послуга [2].

Наукові дослідження сфери надання послуг здійснювались вітчизняними вченими, серед яких: В.Б.Авер'янов, В.М.Вакуленко, В.М.Гарашук, Н.В.Гнидюк, І.П.Колісниченко, А.В.Кірмач, І.Б.Коліушко, О.Д.Лазор, Н.Р.Нижник, О.Ю.Оболенський, Г.М.Писаренко, Р.М.Рудніцька, В.М.Сороко, В.П.Тимощук, О.М.Чемерис та ін.

Недостатньо розроблені та потребують осмислення і обґрунтування, зокрема, питання нормативно-правового забезпечення модернізації механізмів надання адміністративних послуг та формування методики оцінювання якості адміністративних послуг.

Саме початок адміністративної реформи, яка передбачає перегляд та скорочення переліку послуг, що надаються державою та зменшення бюрократичного тиску державного апарату, дає поштовх модернізації цієї сфери відносин та усвідомленню обслуговуючого призначення державних інституцій.

Слід зазначити, що Програмою економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава", затвердженою Комітетом економічних реформ, з метою поліпшення бізнес-клімату й створення сприятливих умов для над-

ходження інвестиції і забезпечення прискореного економічного зростання передбачено ряд завдань для упорядкування сфери надання державними органами адміністративних послуг, до яких віднесено: 1) необхідність прийняття Закону України про адміністративні послуги (яким буде визначено принципи делегування владних повноважень, платність або безкоштовність надання адміністративних послуг та порядок визначення розмірів оплати за надання платних адміністративних послуг); 2) перегляд видів платних послуг з подальшим розмежуванням їх на адміністративні (державні) і господарські; 3) створення єдиної електронної бази даних адміністративних (державних) послуг органів виконавчої влади й місцевого самоврядування" [3]. Тобто, підсумовуючи можна визначити три основні проблеми у наданні адміністративних послуг, які мають бути вирішені в ході реалізації адміністративної реформи - цевпорядкування переліку послуг; визначення вартості їх надання; забезпечення зручності надання.

До практичних заходів, що дозволять модернізувати сферу адміністративних послуг слід віднести розроблені низки нормативно - правових актів, серед яких Адміністративно-процедурний кодекс України (який покликаний захищати права й інтереси людини у відносинах з державою та системно визначить відносини влади і громадянина); Закони України "Про перелік адміністративних послуг, що надаються органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями"; "Про плату (адміністративний збір) за надання адміністративних послуг"; "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення вимог Закону України "Про адміністративні послуги"- "(встановивши адміністративну відповідальність за "недопущення вимагання від фізичної чи юридичної особи, яка звернулася за отриманням адміністративної послуги, документів або інформації, що уже перебувають у володінні суб'єкта надання адміністративних послуг")".

Поряд із цим, для системного реформування з урахуванням зарубіжного досвіду сфери послуг державі необхідно застосовувати бюджетні важелі, такі як затвердження відповідної державної цільової програми, яка передбачатиме заходи та їх цільове фінансування - із створення системи електронної міжвідомчої взаємодії Єдиного державного порталу адміністративних послуг та також дозволить запровадити діяльність відповідної Урядової гарячої лінії з питань надання адміністративних послуг, як сервісу супроводження отримувачів адміністративних послуг, у яких виникли проблеми щодо отримання послуги.

Україна йде шляхом адаптації державного управління до умов інформаційного суспільства, сутність якого полягає у налагодженні взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування між собою, з громадянами та бізнесом за допомогою сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Офіц. вісн. України. - 2010. - № 72/1. - Ст. 2598.
2. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України [Електронний ресурс] / Верховна рада України. - Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=33073
3. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
4. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України // Уряд. кур'єр. - 2011. - № 200.

*Н.Малиш,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри економічної політики НАДУ*

Інтеграція як чинник впливу на природно-ресурсний потенціал України

Економічний потенціал є узагальненою кількісно-якісною оцінкою наявних ресурсів, якими володіє країна та які використовуються або можуть бути використані в країні для забезпечення її соціально-економічного розвитку. Основними елементами економічного потенціалу є: природно-ресурсний, виробничо-технологічний, інвестиційний, науково-технічний, трудовий, інформаційний та потенціал управління. Природно-ресурсний потенціал - сукупність наявних природних умов і ресурсів, які впливають на економічну діяльність та використовуються чи можуть бути використані у процесі виробництва матеріальних благ [3].

Запаси мінеральних ресурсів України оцінюються зарубіжними експертами у 8 балів за 10-бальною шкалою. Це означає, що Україна належить до головних мінерально-сировинних держав світу, і за запасами основних видів корисних копалин з розрахунку на одну особу посідає одне з перших місць у Європі. В надрах країни виявлено понад 200 видів корисних копалин, для видобутку яких відкрито близько 20000 родовищ.

За запасами нафти та газу Україна посідає четверте місце в Європі після Норвегії, Великобританії і Нідерландів. В Україні знаходяться три нафтогазових регіони: Західний (Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська обл.), Східний (Полтавська, Сумська, Харківська та Чернігівська області) та Південний (Причорноморсько-Кримський). Промислові і прогнозовані запаси нафти в Україні залягають у Дніпровсько-Донецькій нафтогазонасній області, Карпатській та Причорноморській нафтогазонасних провінціях. На державному балансі нараховується 289 родовищ вуглеводнів. Експлуатується понад 4300 нафтових та газових свердловин. Потреби України за рахунок власного видобутку забезпечуються нафтою на 10-12%, а газом на 20-22% [2].

Природні умови, що до них зараховують клімат, рельєф, геологічну будову, географічне положення, можуть в одному випадку гальмувати розвиток суспільного виробництва, або створювати додаткові умови для економічного зростання: нормальне зволоження, достатня річна сума додатних температур, родючість ґрунту. Першість деяких країн у забезпеченості природними ресурсами (Росія, Китай, Бразилія та ін.) ще не свідчить про високий рівень їхнього економічного розвитку. За внутрішнім валовим продуктом (ВВП) на одну особу вони посідають, відповідно, 57, 102 та 35 місця у світі [4].

Нині в Україні виникає нагальна потреба розв'язання низки питань щодо формування, нарощення та ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, усвідомлення яких як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях має, поза сумнівом, пріоритетне значення для забезпечення високого рівня економічної безпеки і збалансованого розвитку країни.

Проблеми енергозбереження та низької ефективності використання власних природних та паливно-енергетичних ресурсів набувають особливої гостроти, оскільки енерговитрати в собівартості продукції є високими, що в свою чергу відбивається на низькій конкурентоспроможності українських товарів.

Досвід інтеграції країн з перехідною економікою показує, що формування та реалізація експортного потенціалу залежать від ступеня інтегрованості перехідної економіки у міжнародні ринки. На початку перехідного періоду відбуваються кризові явища, які призводять до скорочення експортного потенціалу через загальні негативні тенденції (зменшення обсягів виробництва, втрата кваліфікованої робочої сили, скорочення внутрішніх інвестицій та відсутність іноземних). Після виходу з кризи відбувається розширення експортного потенціалу на основі експортоорієнтованого зростання економіки. На наступному етапі зростання обсягів експортного потенціалу сповільнюється, але в той же час збільшується його ефективність за рахунок конкурентоспроможності експортної продукції, розвитку внутрішнього споживання та поглиблення диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків.

Управління природним потенціалом території в умовах антропогенного впливу має свої особливості. Проведення будь-якого господарського заходу тією чи іншою мірою буде стосуватися стану природного середовища, викликаючи зміни екологічних систем [1, с. 48].

У свою чергу, зміни екосистем через складні механізми зворотного зв'язку відображаються на суспільстві. Тому оцінка впливу на природне середовище повинна бути складовою частиною планування господарської діяльності і проводитись одночасно з технічними, економічними, соціально-політичними обґрунтуваннями.

Разом з тим, з досвіду проведення таких оцінок, математичні підходи, що використовуються, призначення і застосування оціночних показників далеко неоднозначні. Так, на практиці широко використовуються натуральні, бальні, вартісні показники оцінки змін навколишнього середовища.

Антропогенний вплив на природне середовище може бути оцінений величиною ефекту або втрат, що виражені у вартісній формі та визначаються шляхом економічного порівняння природних ресурсів до і після цього впливу.

Для ефективного управління природним потенціалом регіону необхідне формування відповідної системи взаємозв'язаних показників, яка ґрунтується на рентному підході до оцінки природних ресурсів і враховує специфіку ринкових умов, а також екологічну спрямованість виробничих відносин [1, с. 49].

Інтеграційні процеси можуть позитивно впливати на економічний потенціал транзитивної країни в цілому і при цьому негативно вплинути на експортний потенціал окремої галузі. Тому при реалізації державної політики приєднання до певного інтеграційного співтовариства слід з'ясувати, які тенденції відбуваються у цій сфері на світовому ринку та на ринку співтовариства для того, щоб передбачити наслідки впливу такого приєднання для експортного потенціалу провідних галузей економіки країни.

Природні умови та ресурси мають істотний вплив на галузеву структуру економіки країни та види виробництва, що залежать від природних умов, а є такі, які від них не залежать. Наявність природних ресурсів (лісових, водних, земельних, рекреаційних), а також корисних копалин може бути поштовхом для розвитку економіки країни. Яким чином розпоряджатися цими ресурсами - залежить від професійності уряду країни.

Список використаних джерел

1. Кислий В. М. Формування системи показників для управління природним потенціалом регіону / В. М. Кислий, Г. М. Шевченко // Механізм регулювання економіки. - 2008. - № 3. - Т. 2. - С. 44-49.

2. Мала гірнича енциклопедія : в 3 т. / за ред. В. С. Білецького. - Донецьк : Донбас, 2004. - Режим доступу : http://bookdn.com/book_274.html.

3. Національна економіка : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович ; за ред. А. Ф. Мельник. - К. : Знання, 2001. - 463 с.

4. Розміщення продуктивних сил : підручник / В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов та ін. ; за ред. В. В. Ковалевського, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенова. - К. : Т-во "Знання", КОО, 1998. - 501 с.

Л.Загайнова,

*кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник,
Вчений секретар Інституту проблем державного управління
та місцевого самоврядування НАДУ*

О.Казакевич,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент Національного педагогічного університету ім.М.П.Драгоманова*

О.Руденко,

*доктор наук з державного управління, професор, директор ННІ
післядипломної освіти Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Проблеми та тенденції розвитку галузі "Державне управління" в аспекті європейської інтеграції

Останнім часом достатньо ґрунтовно розроблено нормативну, науково-методичну базу галузі науки і освіти "Державне управління", досліджено науково-методологічні засади функціонування галузі, особливості розбудови її інфраструктури, наукове проблемне поле, організацію досліджень і кадрове забезпечення, пріоритети міжнародного співробітництва у галузі, форми супроводу діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2; 4]. Специфіка державного управління України як виду діяльності, так і галузі науки полягає, зокрема, у тісному зв'язку з політичною та економічною сферами, формуванням та розвитком демократичного суспільства, тенденціями стратегічної безальтернативної внутрішньої та зовнішньої політики європейської інтеграції [6]. Зазначимо, що саме наука як об'єкт державного управління на сьогодні розглядається як базовий компонент інноваційного розвитку економіки й стабільного державотворення.

Незважаючи на історичні факти визнання науки "Державне управління", як самодостатньої галузі науки [5], вона досі розглядається як молода академічна дисципліна. Натомість, в Західній Європі державне управління інституціалізоване як науково-освітня галузь протягом останніх 50 років [8]. Наприклад, в Італії, Німеччині, Бельгії й Великій Британії учбові плани і наукові програми у сфері державного управління розроблялися починаючи з 60-х років. В деяких європейських країнах державне управління не виділяється в самостійну академічну дисципліну, а навчання та дослідження проводяться в рамках правознавства, політології або бізнес-адміністрування. Як окремий вид суспільно-економічної діяльності державне управління оформилося в середині ХХ століття відповідними документами, насамперед ООН [1]. Очевидно, що позиціонування державного управління в самостійний вид професійної діяльності викликало необхідність розробки і розвитку відповідної кадрової політики та її наукового забезпечення. Що стосується пострадянського простору, то, мабуть, в Україні в найбільш повній мірі були інституціалізовані сучасні світові тенденції професіоналізації державного управління. Так, Держстандартом України з 1997 року введена Класифікація видів економічної діяльності, серед яких, як окремий вид, визначено "Державне управління".

Перед Україною, як і перед всім світом, стоїть значиме завдання створення ресурсу ефективного управління, який у великій мірі визначає лідерські позиції країн. Налагодження ефективною роботи органів державної влади, місцевого самоврядування, їх результативна взаємодія з інститутами громадянського суспільства неможливе без наукової бази галузі "Державне управління", яка досі, незважаючи на її особливе значення, не має затвердженої концепції розвитку її інституцій, інфраструктури та пріоритетної тематики досліджень. У перехідних етапах розвитку суспільства, держави і державного управління галузь повинна виробляти таку теорію, що могла б виступити довгостроковою основою розуміння природи і напрямків розвитку держави [7]. Тільки на цій основі можна забезпечити суттєвий вплив державно-управлінської науки на практику реформ, які розпочаті в Україні.

Час кардинальних реформ у напрямі європейської інтеграції є іспитом для державно-управлінської науки, яка не завжди є готовою для розуміння усього комплексу проблем суспільства і держави та розробки національного проекту розвитку. Тому на часі є дослідження стану, проблем та можливостей самої державно-управлінської науки, яка залишається поки рідкісним об'єктом розгляду. З часу проголошення європейського вибору України відбувається посилення співробітництва України та Європейського Союзу у багатьох напрямках. Сфера освіти та науки також не стала виключенням. Так само, як і інші аспекти співпраці, цей напрямок закріплено в двох основних документах, які наразі регламентують відносини України та ЄС - в Угоді про партнерство та співробітництво (прийнята у 1994 році) та у Плані дій Україна - ЄС (прийнятий у 2005 році) і він має продуктивно вплинути на стратегію розвитку науки "Державне управління" в Україні й позиціонування вітчизняної системи науки і освіти у європейському науково-освітньому просторі. Нині Україна ще тільки "завойовує" своє місце у сфері міжнародного співробітництва в Європі в межах інноваційних науково-освітніх програм [3], що передбачає: зміни в законодавстві; зближення програм освіти зі стандартами ЄС; розробка та втілення довгострокового стратегічного планування та фінансування спільних наукових програм; створення міжнародної системи перепідготовки кадрів та підвищення кваліфікації; розробка чіткої системи впровадження подвійних дипломів та визнання дипломів України.

Враховуючи досвід Національної академії щодо міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України та за результатами експертних досліджень [4] можна виділити перешкоди, що заважають повномасштабному міжнародному співробітництву України у сфері вищої освіти та розвитку наукових досліджень з державного управління:

- недостатня інформованість про можливості співробітництва і про потенційних партнерів з боку інституційних структур, яким належить координувати співробітництво;
- недостатній рівень політичної підтримки на найвищому рівні;
- недостатнє державне фінансування, короткий термін фінансування і виконання програм співробітництва, що позбавляє можливості планування і стратегічного бачення;
- висока "зарегульованість" співробітництва, прагнення державного контролю досить часто підміняється державною монополією;
- неспівставність освітніх систем, розбалансованість пріоритетів вищої освіти;
- проблеми недостатньої лінгвістичної компетенції;
- складність механізмів міжвідомчого узгодження і протиріччя інтересів різних державних відомств;
- відсутність механізмів об'єктивного моніторингу й оцінки ефективності роботи програм.

У співпраці з міжнародними організаціями, дипломатичними представництвами, іншими міжнародними партнерами державне управління України формує свій імідж на європейському освітньому, науковому та адміністративному просторах. Накопичено значний обсяг фактологічного матеріалу у дослідженнях з державного управління щодо фіксації змін, які відбуваються в різних аспектах. Мова йде про тенденції, які охоплюють суб'єкти, об'єкти державного управління, державно-управлінські відносини, управлінську діяльність та функції, теоретичні і ціннісні засади. На сьогодні, коли вже відзначено 15-річчя галузі "Державне управління", слід констатувати, що за час свого існування сформовано її інфраструктуру: потужні наукові школи та навчальні заклади, навчально-методичну базу та науково-методологічний інструментарій. Науковий потенціал галузі здатний впливати на прийняття стратегічно важливих державно-управлінських рішень, процеси кадрового і експертного забезпечення адміністративної, політичної, економічної, соціальної реформ в Україні.

Шлях до європейської інтеграції змінює простір реалізації управлінських функцій, йде перехід від управлінської діяльності в замкненому унітарному національному до діяльності у світовому просторі. Таким чином, спостерігається якісне оновлення державного управління, що диктує необхідність формування й нової концепції розвитку галузі "Державне управління". Ця концепція може бути методологічною базою формування стратегії розвитку державного управління як інтегрального виду діяльності. Завдання, які постають у зв'язку з курсом реформування та системної модернізації країни, активізації поступу за вектором інтеграції до Євро-

пейського Союзу потребують співставлення і кореляції шляхів розвитку вітчизняної наукової думки зі світовими результатами і напрямками наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. *Артьомов І. В.* Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: навчальний посібник-хрестоматія : у 2 ч. / І. В. Артьомов, Д. В. Вітер, О. М. Руденко та ін. - Ужгород : Ліра, 2007.- Ч. 1. - 452 с. ; Ч. 2. - 346 с.
2. *Бакуменко В. Д.* Науково-методологічні засади розвитку галузі науки "Державне управління" : наук. розробка / авт. кол. : В. Д. Бакуменко, В. Д. Бондаренко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Сурміна, Л. І. Загайнової. - К. : НАДУ, 2010. - 60 с.
3. Інформація про освітні програми навчальних закладів держав-учасниць ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/5743.htm>
4. *Ковбасюк Ю. В.* Модернізація наукової діяльності Національної академії державного управління при Президенті України : наук. розробка / Ю. В. Ковбасюк ; авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін, Л. І. Загайнова та ін. / заг. ред. Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін. - К. : НАДУ, 2012. - 85 с.
5. *Луговий В. І.* Державне управління як галузь професійної діяльності, академічної підготовки, наукових досліджень / В. І. Луговий, В. М. Князев // Вісн. УАДУ. - 1997. - № 3-4. - С. 9-12.
6. Програма економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
7. *Сурмін Ю. П.* Державно-управлінська аналітика: основні патерни і проблеми розвитку / Ю. П. Сурмін // Аналітика і влада. - 2010. - № 2. - С. 5-10.
8. Центр європейської інформації [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://sites.google.com/site/ocrb33/centr-evropejskoie-informaciie>

В.Циватий,

кандидат історичних наук, доцент,

заслужений працівник освіти України,

перший проректор Дипломатичної академії України при МЗС України

Європейська зовнішня політика України: інтеграційно-інституціональний контекст

Зовнішньополітичні стратегії України в європейському міжнародно-політичному регіоні, формування й реалізація адекватної зовнішньої політики та євроінтеграційного курсу потребують визначення основних параметрів цього регіону та місця в ньому України.

Нелегким був процес розширення Європейського Союзу. ЄС базується на інституціональній системі, у якій, відповідно до її основоположних принципів, у певних галузях держави-члени передають свої суверенні повноваження незалежним інституціям, які представляють інтереси Союзу в цілому, його держав-членів і громадян [2, с.20-26]. Долаючи опір та численні перешкоди, зусиллями цілого покоління політиків було досягнуто успіху у створенні інформаційної бази та в боротьбі з негативними національними стереотипами на шляху до європейської інтеграції. Ті самі демократичні цінності, які були визначені раніше, залишаються актуальними і на сьогодні: співпраця заради миру і безпеки, прагнення гармонії, свободи і самовизначення, добробуту і прогресу. Ці бажання вдалося досягти завдяки людям із Нової Європи, серед яких були ідеалісти та прагматики. Принципи політичного та інституціонального устрою Європейського Союзу теж залишилися незмінними і до сьогодні. Демократична сутність європейського будівництва обумовлює складність та самобутність інституціональної моделі Європейського Союзу. Європейський Союз - це співдружність, що заснована на спільних цінностях, свободі та демократії, які не можна обмежити ніякими кордонами. А те, що приєднання

до Європейського Союзу відбувається поступово і з різною швидкістю, тільки позитивно впливатиме на сусідів, які ще не є членами ЄС.

З 01 травня 2004 року Україна стала сусідом Євросоюзу. Розширений Євросоюз не має альтернативи розвитку інтеграційної диференціації та здійсненню інституціональної реформи. Ця ситуація має як позитивні, так і негативні наслідки для України. Розширення Європейського Союзу створює для України принципово нову геополітичну та гео економічну ситуацію [5, с. 36-39]. На сьогодні ЄС уже не тільки економічна організація, а й організація з елементами політики безпеки. У результаті розширення Європейського Союзу Україна опинилася між двома центрами з невизначеним до кінця власним статусом, а це вимагає від нас виваженості та абсолютно реалістичної політики.

У поступі України до інтеграційних структур можна виділити низку проблем, перш за все - її відставання від держав навіть із більш низьким рівнем соціально-економічного розвитку та внутрішньополітичної стабільності. Такі явища вимагають прискіпливої уваги дослідників, спонукають до пошуку причин розходжень між європоцентристськими політичними деклараціями Української держави та реальним її місцем в інституціях, які визначають зміст і основні напрями політичних, економічних і культурних процесів в Європі. Україна не знаходиться осторонь тих процесів, що відбуваються в Європі. Як молода держава, котра гостро потребує стабільності, військової та політичної безпеки, зовнішнього сприяння реформам, вона об'єктивно зацікавлена брати активну участь у процесах загальноєвропейської, регіональної та субрегіональної інтеграції.

Основою співпраці нашої держави з європейськими країнами є достатньо високий рівень українських технологій. Після відповідної модернізації та кооперації вітчизняні виробники здатні на рівних конкурувати із кращими закордонними аналогами.

Нові виклики розширення та загрози сучасного світу змушують акторів світової політики шукати ефективні варіанти загального поглиблення інтеграційних процесів. Європейський Союз стає дедалі складнішою системою, яка потребує нових інституціональних та політико-правових змін, але з урахуванням інтересів країн-членів, країн-кандидатів і самого ЄС як цілісності.

Інституціоналізація та розширення Європейського Союзу - є стратегічною концепцією, мета якої полягає в тому, щоб сприяти довгостроковому миру й стабільності в Європі. Європейський Союз дуже зацікавлений у стабільності та злагоді серед його найближчих сусідів, з урахуванням і тих, які перебувають у списку очікування на вступ до ЄС, що розширюється на Схід. Таке розширення призначене переступити через поділ, що тривав століттями в Європі на рівні цивілізацій і релігій, що був причиною значної кількості політичних і збройних конфліктів у минулому [3, с. 268-274]. Бачення Європи в ХХІ столітті, що наблизилася впритул до кордонів колишнього Радянського Союзу, полягає в тому, що це багатокультурне співтовариство суміжних держав із різними релігійними, етнічними й культурними характеристиками.

Україна - це безперечно важлива в регіоні держава, якщо навіть не через свій економічний розвиток, то, принаймні, через чисельність її населення, територію та географічне розташування. Європейська інтеграція на сьогодні є головним пріоритетом зовнішньополітичного курсу України. Найважливішу роль в організації співпраці з ЄС має відігравати наближення українського законодавства до законодавства ЄС.

Інтеграція України до Європейського Союзу означає, що всі соціально-економічні та політичні перетворення необхідно інституціонально вбудувати в модель, яка спрямована на реалізацію стратегічного завдання - євроінтеграцію. Однак, діючи в цьому напрямі, потрібно брати до уваги деякі конкретні особливості, зокрема, ті, які стосуються історичного розвитку всіх країн даного регіону, у т.ч. - й України. Безумовно, сьогодні це важливий фактор, що робить важким побудову нових європейських відносин.

Поступовий вступ до ЄС, визначення його інституціональних етапів, є проектом, який, на сьогодні може стати політичною реальністю для України в її зовнішній політиці, але при фактичному збереженні політичних прибічників двох протилежних геостратегічних підходів (ЄС/СЄП). Отже, при даній дилемності поставленого питання, Європейський Союз повинен запропонувати Україні реальну спільну перспективу щодо вступу до ЄС, що заслуговує довіри, поза залежністю від різних інституціональних етапів такого процесу. Для політичних лідерів у регіоні

й, що більш важливо, для людей у цілому, Європа є системою без будь-якої альтернативи, і виняткова більшість громадян пов'язує своє майбутнє із цим континентом. Отже, тільки в тому випадку, коли процес інтеграції постійно й вірогідно реалізується, й коли кожен проект в регіоні співвідноситься із більш широким європейським проектом, за таких умов лише можливе встановлення реально діючого й конкретного рівня субрегіонального співробітництва, що реалізує філософію "чотирьох свобод". Важливим кроком на шляху до інтеграції країн Центральної та Східної Європи в європейські інституції стала реалізація так званих євроугод, укладених між ЄС та окремими країнами регіону. В їхній основі лежало прагнення полегшити вільний рух капіталів, товарів і послуг, а також бажання поглибити політичний діалог.

Що стосується України, то через географічне положення країни в центрі цього стратегічно важливого проекту, відкриваються нові можливості для її внутрішнього економічного розвитку, оскільки вони звільняють країну від необхідності продовжувати розміщати істотну частину свого ВВП в оборону й безпеку. Євроатлантична інтеграція також закладає міцний фундамент для більш швидкого залучення України в структури європейської й глобальної безпеки [4, с. 534-550].

Розширення Європейського Союзу завершує період євроромантизму в наших відносинах з ЄС та ставить питання про пошук нової моделі євроінтеграційної та інституціональної стратегії України. Суть цієї моделі полягає в послідовному продовженні політики євроінтеграції, інституційно-поетапною реалізацією "чотирьох свобод", однак без порушення питання надто швидкого членства в Європейському Союзі. Відносини між ЄС і Україною мають ґрунтуватися на спільних цілях і демократичних цінностях.

Євроінтеграційна стратегія розвитку нашої держави визначена на наступні роки. Зараз перед нами стоїть завдання визначити тактику подальших дій, спрямованих на реалізацію цієї стратегії. Зокрема, Євросоюз має переконатися в тому, що розвиток співробітництва, яке б передбачало членство України в ЄС, мало б більше переваг, аніж недоліків не лише для нашої держави, але й для ЄС. Причому переконати не на словах, а реальними заходами.

На сьогодні наше головне завдання - наповнити європейську інтеграцію України реалістичним змістом, який би відповідав сьогоднішнім можливостям і базувався на взаємоприйнятних цілях та інструментах сьогоднішнього дня [1, с. 52-55]. Щоб реалізувати цілі європейської інтеграції та стати частиною європейського простору необхідно, щоб мета європейської інтеграції стала ключовим елементом стратегії національного розвитку.

Маємо підстави стверджувати, що незалежно від ставлення Європейського Союзу до євроінтеграційного курсу нашої держави, Україна буде природньо інституціоналізуватися в європейський простір. Цей процес відбуватиметься через розвиток безпекової, політичної, економічної, наукової, екологічної та інших сфер співпраці. Досвід країн-кандидатів на вступ до ЄС у проведенні комплексних досліджень щодо впливу розширення та можливих сценаріїв євроінтеграції свідчить про їхню ефективність і підтверджує необхідність запровадження такої практики й в Україні.

Здійснюючи реформи, змінюючи інституції, переходячи до соціального нового устрою та економічних взаємовідносин, Україна зможе досить швидкими темпами наблизитись до вимог Європейського Союзу. Зараз Україна переживає надто суперечливий період, але вона має перспективу реалізувати європейський напрямок своєї зовнішньої політики. Вступ України до ЄС, як і її членство в інших міжнародних інституціях, буде ще одним переконливим свідченням визнання її як дійсно незалежної держави, рівноправної у всіх відношеннях серед інших країн Європи. Європі (мається на увазі насамперед Європейський Союз) потрібна, звичайно, демократична та економічно міцна Україна як фактор стабільності на східному та південно-східному напрямках. Україна може пов'язувати своє майбутнє лише з такою стратегією, яка побудована на консолідованих інтересах європейського світу. Підписання Угоди про асоціацію стане вагомим і важливим кроком у багаторічній діяльності України на шляху європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України: наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. - К. : НАДУ, 2013. - 120 с.

2. Ціватий В. Г. Глобалізація та європейська регіональна політика: історичні імперативи і сучасність / В. Г. Ціватий // Наук. вісн. Дипломат. акад. України. - К., 2012. - Вип. 18. - С. 20-26.
3. Ціватий В. Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституціоналізації (теоретико-методологічний аспект) / В. Г. Ціватий // Наук. вісн. Дипломат. акад. України. - К., 2000. - Вип. 4. - С. 268-274.
4. Ціватий В. Г. Україна в європейських структурах безпеки і співробітництва / В. Г. Ціватий, Л. Д. Чекаленко // Україна в Європі: контекст міжнародних відносин : монографія / за ред. А. І. Кудряченка. - К. : Фенікс, 2011. - С. 534-550.
5. Lepesant G. L'Ukraine dans la nouvelle Europe / G. Lepesant - Paris : CNRS, 2005. - 199 p.

М. Жук,

*кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін КЗ СОППО, м. Суми*

Європейська інтеграція України як відповідь глобалізаційним викликам: потенціал змін та загрози політичної міфологізації (чи можна бути трішки вагітним?)

1. В 1991 році Україна набула незалежності. Але набуття юридичної незалежності не ґрунтувалось на політично консолідованій програмі системних реформ та реалізації внутрішніх, зовнішніх, геополітичних, глобалізаційних пріоритетів розвитку. Особливо, коли перед Україною встали досить чіткі виклики, які потребували швидких відповідей:

- подолання синдрому розуміння себе в якості високорозвиненої супердержави, до якої новостворена Україна не відносилась. При цьому слід враховувати, що за період незалежності її позиції в світі, як і темпи розвитку, не демонструють зростання позицій. Саме тому актуалізується питання про модель розвитку незалежної України. На основі інноваційної платформи розвитку, суспільства знань, економіки знань, готовності людського капіталу до змін та спроможності їх здійснювати. Або на основі сировинної економіки. При цьому дуже вагомим складовою є політична платформа розвитку. Її тип, демократичний чи авторитарно-гібридний, визначає реальну перспективу розвитку з точки зору консолідації еліт і населення, правової держави і громадянського суспільства, влади бізнесу та 3-го сектору на рішення спільних задач;

- наявність ефективного аналогового досвіду системних реформ постсоціалістичних та пострадянських країн на шляху до вступу в ЄС. Україна могла спиратись на ефективний реформаційний досвід структурних реформ їх адаптації досвіду до українських реалій, уникати помилки, враховувати ризики;

- наявність "синдрому пострадянського розвитку". Україна була пострадянською державою, яка, перш за все економічно, за розподілом праці була структурована в єдиний економічний простір СРСР і вже через неї в світову економіку. Економічне підґрунтя незалежності потребувало швидкого визначення місця в світовому, європейському, євразійському розподілі праці. При цьому існував і аналоговий досвід ефективних реформ в інших пострадянських країнах (наприклад, РФ). Викликом є вміння розбудовувати ці відносини як конкурентні, компромісні, партнерські та взаємовигідні одночасно;

- швидке формування нової соціальної структури населення, виділення нових еліт поставило проблему успішних реформ в питаннях про спроможність та бажання нових еліт консолідувати суспільство.

2. Сучасний розвиток, на нашу думку, перш за все пов'язаний з співвідношенням змін і можливостей. Іншими словами, від типу змін залежить або розширення можливостей, або їх скорочення. Саме тому любі пріоритети розвитку потрібно розглядати перш за все з позицій того, які зміни це передбачає і які можливості відкриваються. Дуже вагомим фактором висту-

пає готовність еліт реалізувати ці пріоритети як послідовні реформи і підтримувати їх (незалежно від того, чи мають вони статус правлячої еліти, чи опозиційної) та інтегрувати ту частину населення, яка підтримує ці еліти, навколо цих стратегій. Непослідовність реформ може відображати як кваліфікованість експертних команд, так і готовність еліт їх здійснювати.

Саме тому питання стратегічного партнерства - це фактично питання про тим змін та можливостей, який формує модель розвитку української держави та її місце в регіональному та світовому розвитку.

Партнерство з ЄС створює абсолютно новий потенціал можливостей, а точніше потенціал можливостей розвитку на сучасній інноваційній платформі. Але при цьому потрібно зрозуміти, що це здійснення євроінтеграційної стратегії це своєрідна дорожня карта, діапазон можливостей, з певними перспективами і загрозами, ризиками. "Вікна можливостей" цієї дорожньої карти залежать від чіткого визначення її етапів, відповідності наших змін до стандартів, які прийняті в ЄС (наприклад, "копенгагенських критеріїв", угоди про асоціацію). При цьому слід розуміти, що Україна не є пріоритетним економічним партнером для ЄС за обсягами товарообігу, привабливістю партнерства в розробці найновіших технологій. Формування зони вільної торгівлі лише підсилює умови для економічних реформ, а не заміняє їх. Все залежить від спроможності України здійснити швидкі зміни, які перезавантажать модель економічного розвитку. Темпи реального розвитку України далекі від тих, коли розширення ЄС за рахунок постсоціалістичних та пострадянських держав поставило проблему Європи "двох швидкостей". Ми не відповідаємо другій швидкості.

Прив'язаність до розподілу праці та ринку в межах СНГ за любых умов буде визначати потребу знаходження рішень як по захисту власних інтересів, так і по забезпеченню взаємовигідного партнерства, конкуренції через партнерство.

Сьогодні перед Україною стоять певні глобалізаційні та регіональні виклики. І розширення партнерства з ЄС може значно вплинути на їх рішення.

- Місце України в міжнародному, європейському (ЄС) та євразійському (не тільки в межах СНГ та Митного союзу, а в більш широкому, геоекономічному та геополітичному розумінні). Які можливості при цьому відкриває створення зони вільної торгівлі як частина асоціативного пакету Україна ЄС для повернення Україні статусу розвинутої держави, яка може розвиватись на платформі інноваційних технологій та активно їх розробляти. Які зміни потрібні до 2025 року, щоб мати можливість поставити питання про вступ України до ЄС.

Іншими словами мова йде або про швидке запровадження сучасних технологій інноваційного розвитку, або про подальше збереження домінування тенденції традиційного, сировинного розвитку. Нагадаємо, що європейська спільнота сьогодні повністю зорієнтована на розбудову інноваційної, креативної Європи знань.

- Бачення реформ українського суспільства на рівні технологій керованого прогнозування (на рівні дорожніх карт, форсайтів, стратапів). Мова йде про прогностичне вміння аналізувати варіанти наслідків змін у відповідності до варіативності факторів. Скільки б не демонструвати населенню переваги партнерства з ЄС та створення зони вільної торгівлі - все це буде декларацією, без аналізу того, що реальних наслідків змін. Наприклад, запровадження зони вільної торгівлі приведе до реального запровадження принципів ринкової конкуренції, що як мінімум поставить питання про реструктуризацію регіональної (міської, районної, обласної) економіки, скорочення та витіснення "лобійованого" і "тіньового" бізнесу, використання європейських традицій рішення проблем депресивних регіонів, відповідність рівня підготовки фахівців в українських університетах сучасним вимогам ринку праці.

- Та мабуть головним викликом розвитку українського суспільства є спроможність до розробки, структурування та реалізації такої національної ідеї, яка б відображала як перспективи розвитку України в XXI столітті, так і виступила консолідуючим фактором розвитку українського суспільства.

3. Загрози політичної міфологізації євроінтеграційної стратегії України. На нашу думку, в українському інформаційному просторі євроінтеграційна стратегія починає сприйматись як певний набір стереотипів. Але при цьому виникає загроза перетворення цих стереотипів на певні штампи, які можуть просто дезорієнтувати населення, або відсторонити його від тих

змін, які потрібні і можливі завдяки партнерству з ЄС. Давайте спробуємо їх виділити у відповідності до авторських досліджень.

- Певне домінування домінує уявлення, що асоціативна угода або вступ до ЄС автоматично вирішує всі проблеми України, а не створює додаткові умови, закладає нові ресурси для їх рішення. Але не сама по собі зона вільної торгівлі зробить українську економіку сучасною, а переорієнтація України на сучасні, високотехнологічні галузі розвитку. Не ЄС забезпечить українському населенню високий рівень життя, а зростання ВВП на душу населення. ЄС не є благодійною організацією, вона перш за все захищає інтереси членів ЄС. Просто коло її економічних інтересів на сьогодні співпадає з перспективами розвитку нашої держави. І саме це створює для несучасної української економіки перспективи швидких структурних змін шляхом партнерства через конкуренцію і конкуренції через партнерство. До речі це відображається і формуванні тези, що Україна має тільки один вектор пріоритетів - або ЄС, або МС. Чи навряд європейська спільнота розглядає рішення спірних питань україно-російських відносин як головний пріоритет своєї зовнішньої політики. Вона виступає як вагомий партнер їх конструктивного рішення, але чи навряд за рахунок відмови в реалізації власних програм у відносинах з РФ. При цьому дуже часто завищується роль українського фактору в розвитку ЄС. Він вагомий, але не абсолютно домінуючий.

- На рівні суспільної свідомості довго складалось враження, що тільки певні сили є провідниками євроінтеграційного курсу. Як свідчить практика останніх двох років, ті, кого вважали найбільшimi противниками зближення з ЄС на сьогодні вийшли на рівень підписання не абстрактно стратегічних угод, а угод на рівні послідовності кроків.

- Спрощена уява про те, що всі наші реалії просто імплементуються до реалій ЄС. Більшість населення не знає ні про умови вступу до ЄС, не розуміє того, що навіть на побутовому рівні для життя в межах ЄС потрібно знати як мінімум три мови крім рідної.

- Уявлення про те, що швидкі темпи формування громадських організацій європейського та євроатлантичного спрямування відповідають рівню розповсюдження цих підтримки цих ідей на рівні громадянського свідомості та громадянського суспільства.

4. На нашу думку, основним шляхом подолання такої міфологізації є спеціальні інформаційні кампанії, які б перевели абстрактні тези на рівень конкретних змін, їх складностей та переваг, перспектив, особистісного життєвого успіху.

5. Особлива увага при цьому може бути спрямована на оптимізацію курсів європейського спрямування в системі в середньої та вищої освіти. Думаємо, що найбільш цікавим є досвід викладання європейських студій, досвід кафедр Жана Моне, які саме і формують навички дослідження певного сегменту життя та можливостей залучення до нього України (наприклад європейських комунікацій).

6. В нашому навчальному закладі ми практикуємо євроінтеграційну тематику як варіативну частину при підготовці магістрів. Це курс "Євроінтеграційна стратегія України", розрахований на 3 кредити, 108 год. І варіативна частина складової соціально-гуманітарної підготовки "Євроінтеграційна стратегія України" (4 години, в формі лекції з компонентом тематичної дискусії) [1-2].

Список використаних джерел

1. Жук М. В. Місце курсів з євроінтеграційної проблематики у формуванні європейського типу політичної культури української молоді / М. В. Жук // Наукові праці: науково-методичний журнал. - Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. - Вип. 200. - Т. 212. - 136-141. - (Серія Політологія).

2. Жук М. В. Євроінтеграційна стратегія України : курс лекцій / М. В. Жук. - Суми : Сумський обл. ін-т післядипломної педагогічної освіти, 2012. - 108 с.

Л.Льченко-Сюйва,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної політики НАДУ

Реформування регулювання банківської діяльності в контексті євроінтеграційних прагнень України

Європейська інтеграція України залишається першочерговим завданням Уряду України вже понад 10 років. Основним напрямком євроінтеграційних процесів визначають підписання "...Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; продовження проведення консультацій з ЄС з приводу тимчасового застосування положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; завершення роботи з підготовки до підписання тексту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС" [1]. Окрім того, серед інших пунктів євро інтеграції говорять про забезпечення взаємодії з європейською стороною виконання порядку денного асоціації Україна - ЄС; удосконалення виборчого законодавства з урахуванням рекомендацій місії ОБСЄ та залученням експертного та технічного потенціалу Ради Європи, ОБСЄ та ЄС; подальшу участь України в операціях та місіях ЄС з підтримки миру та безпеки, реформування системи правосуддя, а також забезпечення належного виконання рішень Європейського суду з прав людини; підготовку пропозиції щодо реформування прокуратури, відповідно до міжнародних демократичних стандартів; прийняття законодавчих актів у сфері боротьби з корупцією, вдосконалення кримінального і кримінально-процесуального законодавства, протидії незаконному обігу вогнепальної зброї та інших ініціатив; ратифікацію українським парламентом угоди з ЄС про внесення змін до угоди про спрощений візовий режим, а також завершення здійснення заходів для переходу до другої фази плану дій щодо лібералізації візового режиму між Україною та ЄС; розробку національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року, активізувати роботу по проведенню технічного дослідження можливого синхронного об'єднання української і молдавської енергосистем з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E і т. ін. Але, на жаль, в засобах масової інформації фактично не згадується про необхідність інтеграційних процесів у фінансовій сфері та пов'язані з нею проблеми. Як відомо країни ЄС, навіть якщо вони не є членами зони обігу євро, провадять єдину фінансову політику з усіма її специфічними рисами як: спільна фіскальна політика, політика державних видатків, спільна монетарна політика, спільне регулювання і нагляд за належним функціонуванням банківської системи [9] тощо. Реалізуючи політику євро інтеграції Україна змушена буде прийняти спільні європейські "правила гри" і у цій сфері. Якщо питання про інтеграцію України до будь-яких союзів в цілому, ще можна виносити на референдуми і дискутувати, то щодо фінансових питань такого обговорення в принципі не може бути (публічні обговорення специфічних фінансових питань (наприклад, оподаткування) не дозволяються законодавством ЄС та Конституцією України).

Незважаючи на багаторічний досвід у розбудові ринкових економічних відносин і державного регулювання лібералізованих фінансових систем, остання фінансово-економічна криза показала надзвичайну актуальність подолання думки про економічну систему в цілому, і фінансову сферу зокрема, як арену дій некорегованих саморегульованих ринкових сил, що виникло внаслідок розповсюдження теорії "laissez-faire" - функціонування вільного некорегованого ринку. На справді, ринок в цілому, і фінансовий ринок зокрема, дійсно має здатність до саморегуляції, але разом із тим залишаються і ситуації неспроможності ринку, усунення яких і нашоєму на необхідність державного втручання в економічні процеси. Особливо необхідність державного регулювання стає актуальною в умовах фінансово-економічних криз, які стають причиною колосальних фінансових збитків, що їх наведено в табл.1.

**Чисті фіскальні витрати в період наймасштабніших
фінансово-економічних криз (у % ВВП)**

Рік фінансово-економічної кризи	Країна	Втрати
1980	Аргентина	55
1997	Індонезія	53
1997	Таїланд	35
2000	Туреччина	31
1997	Корея	24
1994	Мексика	18
1997	Японія	14
1991	Фінляндія	12
1991	Угорщина	11
1998	Російська Федерація	6
1998	США	3

Відкритість та взаємозалежність фінансових ринків робить їх надзвичайно вразливими до зовнішніх впливів і шоків, а з тим надзвичайно актуальним стає роль державного регулювання, та усунення негативного впливу ситуацій пов'язаних з наявністю неспроможностей фінансового ринку та неспроможності його інституційних гравців - банківських і небанківських фінансових установ - працювати ефективно. Так, нещодавно було створено спеціальний європейський орган державного управління - Європейську адміністрацію з питань функціонування банківської системи [9], на яку було покладено повноваження щодо регулювання банківської діяльності і пруденційного нагляду за банківською системою об'єднаної Європи.

Одним із сучасних механізмів у державному регулюванні діяльності банківських установ є передбачення вразливості останніх, до моменту виникнення надзвичайних ситуацій пов'язаних із поширенням фінансово-економічних криз, - це стрес-тестування. На сьогодні стрес-тестування є найбільш поширеним методом аналізу фінансового стану фінансових установ, оскільки відповідно до вимог Базельського комітету з банківського нагляду "банки, які використовують внутрішні рейтинги, повинні здійснювати ретельне стрес-тестування для оцінки достатності капіталу" [7]. Сутність стрес-тестування полягає в тому, щоб попередньо зрозуміти, що може трапитися, які ризики можуть статися, а з тим, які збитки може мати той чи інший окремих банк, та вся банківська система, в цілому за тих чи інших обставин. Існує багато визначень стрес тестування (основними з яких є визначення Міжнародного валютного фонду, Банку міжнародних розрахунків [6]), на основі яких кожен центральний банк, як основний регуляторний орган у сфері банківської діяльності, сформулював своє власне бачення. Так, за даними Національного банку України " стрес-тестування - метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора - валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями. Стрес-тестування широко використовується для оцінки кредитного ризику, ризику ліквідності, валютного ризику, ризику зміни процентної ставки та вартості активів. Метою стрес-тестування є оцінка ризиків та визначення спроможності протистояти потрясінням на фінансовому ринку" Існує три основні методи проведення стрес-тестування: тест чутливості, тест сценаріїв, і тест екстремальних величин [3].

Отже, з огляду на саме визначення даної методики, банки, як центральний, так і комерційні, здавалось би, повинні бути зацікавлені у проведенні якісного стрес тестування як на рівні кожного окремого банку, так і для всієї банківської системи в цілому. У більшості європейських країн було запроваджено, так зване, дворівневе тестування (стрес-тестування за двома напрямками). З одного боку, стрес-тестування проводиться на рівні центрального банку як системи в цілому, так і для окремих (наприклад, системоутворюючих) комерційних банків (стрес-тесту-

вання "зверху-вниз"). З іншого, комерційні банки, як зазначається в директивах Базель III, повинні здійснювати ретельне стрес-тестування для оцінки достатності капіталу (стрес-тестування "знизу-вверх" або "внутрішні"). Саме поєднання цих двох методів дозволяє отримати більш коректну картину. Можна, звичайно, говорити і про зовнішнє тестування (тестування з боку міжнародних фінансових організацій). У 2011 р. Європейська адміністрація з питань функціонування банківської системи провела і оприлюднила результати стрес-тестів європейських банків. Результати виявились невтішними з 91 фінансових установ 31 комерційний банк не витримав випробування [8].

В Україні практика стрес-тестування не є, на жаль, поширеною. Вимоги до стрес-тестування знайшли своє відображення в Постанові НБУ №460 "Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України" від 6 серпня 2009 р. Незважаючи на формально затверджені норми та деталізацію методології, представники українського банківського сектора практично не використовують стрес-тести (ні "зверху-вниз", ані "внутрішні"). На початку 2012 р. перший заступник голови Національного банку заявив, що вітчизняна банківська система працює стабільно і збалансовано і не потребує проведення додаткового стрес-тестування [2]. Хоча, проведення стрес-тестування дозволяє виробити єдиний підхід до управління різноманітними ризиками в кризових умовах. За даними зовнішнього тестування проведеного МВФ і Світовим банком в Україні, проведеного в 2011 р. (результати його не оприлюднювались) близько 60 (!) з 182 зареєстрованих тоді банків показали негативний результат. Дані, на жаль, свідчать про негативний стан банківської системи України, що не може покращитись протягом останніх років (за даними рейтингу конкурентоспроможності країн, що проводиться Світовим економічним форумом за показником "стан банківської системи" в 2012 р. Україна зайняла 117 місце зі 148 країн). Практично з усіх наведених даних, можемо зробити висновок, що кожній з цих систем третина банківських фінансових установ є "потенційно хворими" і потребуватимуть "лікування" у вигляді додаткових заходів з боку центрального банку, а з тим і потягне проблеми із реалізацією спільної політики ЄС щодо банківського регулювання і підтримання стабільності банківської системи.

З наведеного вище можна зробити висновки, що на сьогодні стрес-тестування є одним з найважливіших елементів управління банківськими ризиками. А його адекватна реалізація має ряд позитивних наслідків.

По-перше, приймаючи європейські правила, не можна прийняти їх частково, а отже, суттєвого перегляду потребуватиме політика банківського нагляду відповідно до європейської єдиної стратегії подолання потенційних ризиків, нівелювання негативних наслідків фінансових криз і зовнішніх шоків.

По-друге, запровадивши таку європейську практику дозволить Україні адекватно оцінити стан фінансових установ та банківської системи як єдиного цілого, оцінки їх стабільність в кризових умовах. Періодичне та транспарентне стрес-тестування на всіх рівнях ("згори-донизу" і "знизу-догори") дозволить підвищити рівень довіри до банківської системи як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому; заохочуватиме міжнародних інвесторів звертатись за послугами банківських фінансових посередників, тим самим стимулюючи розвиток економічної системи як єдиного цілого.

Але існує і низка негативних проявів, серед яких найбільш дискусійним є оприлюднення результатів стрес-тестування, що, за певних умов, не сприяє стабілізації ситуації на фінансових ринках. Іншим негативним проявом є той факт, що стрес-тестування не поширюється на небанківські фінансові установи, які фактично є повноцінними гравцями фінансового ринку, але, на які, фактично, не поширюється регуляторні діяльність центрального банку. Цей аспект також потребує детальної уваги і досліджень. Іншим питанням для дискусії залишається здатність регуляторного органу (центрального банку) проводити стрес-тестування на належному рівні, а не для "галочки".

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України - Офіційна Інтернет-сторінка [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.kmu.gov.ua

2. Колобов: Українські банки не потребують стрес-тестів [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2012/01/25/267057>
3. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України : Постанова Національного Банку України від 6 серп. 2009 р. № 460 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/stress-testy-provalil-31-evropeyskiy-bank-iz-91-08122011211300>
4. Стрес-тести не пройшли 12 з 53 американських банків [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/stres-testi-ne-proyshli-12-z-53-amerikanskih-bankiv.html>
5. СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ. Глосарій банківської термінології НБУ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123675&cat_id=123321
6. Bank for International Settlements - Офіційна Інтернет-сторінка [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.bis.org>
7. Stress Testing of Financial Systems: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience / W. Blaschke, T. Jones, G. Majnoni, S-M. Peria. - IMF Working Paper, 2001.
8. ЕВА: Стрес-тести провалив 31 європейський банк з 91 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/stress-testy-provalil-31-evropeyskiy-bank-iz-91-08122011211300>
9. European Banking Authority - Офіційна Інтернет-сторінка [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.eba.europa.eu/>
10. Laissez-faire market. Wikipedia. The Free Enceklopedia [Електронний ресурс]. - Режим доступу : - <http://en.wikipedia.org/wiki/Laissez-faire>
11. Research on Global Financial Stability: The Use of BIS International Financial Statistics. - CGFS Papers #40, BIS. - June 2010. - 257 p.

С.Матяж,

*кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри соціальної роботи,
психології та педагогіки Чорноморського
державного університету імені Петра Могили*

Концептуальний аналіз європейського досвіду у сфері взаємодії громадськості й органів публічної влади

Європейський досвід у сфері взаємодії органів публічної влади з громадськістю є корисним і ефективним у розбудові вітчизняної демократичної системи державного управління. Дослідження європейської практики у цій сфері розкривають механізми забезпечення більшої участі громадян у політичному процесі. Так, згідно Лісабонського договору, громадяни отримують можливість висувати пропозиції до Парламенту та Ради щодо зміни законодавства. Кожен громадянин має право звернутися до європейського Омбудсмана, що свідчить про надання громадянам права громадянської ініціативи.

Доцільно зазначити, що у Білій книзі "Про європейське управління" Європейська комісія сконцентрувала увагу на процесі впровадження відкритих і прозорих процедур прийняття рішень, а саме:

- надавати в режимі он-лайн актуальну інформацію про підготовку програмних заходів на всіх етапах прийняття рішень;
- встановити та опублікувати мінімальні стандарти проведення консультацій;
- посилити спілкування з широкою громадськістю щодо питань загальноєвропейського значення, тим самим даючи громадянам змогу контролювати процес прийняття рішень на всіх його етапах;
- в окремих сферах діяльності установлювати партнерські відносини, які виходять за рамки мінімальних стандартів і зобов'язують Європейську комісію проводити додаткові консультації

взамін на більші гарантії відкритості та представництва тих організацій, з якими проводяться подібні консультації [3, с. 162].

Визнаючи роль громадянського суспільства, європейські країни системно залучають громадян та їх об'єднання до формування та реалізації державної політики в усіх сферах. Це дозволяє звільнити державу від реалізації окремих надмірно обтяжливих для неї соціальних завдань із збереженням високих соціальних стандартів для населення (так, у Німеччині залучення громадських організацій дозволяє заощаджувати 30-37% вартості таких послуг для держави) [4]; підвищувати якість політичних і публічно-правових рішень через врахування потреб населення, альтернатив і можливих наслідків рішень; забезпечувати ефективну імплементацію публічно-правових рішень населенням. Проаналізувавши європейський досвід у сфері розбудови інститутів громадянського суспільства можна зробити висновок, що складовим елементом демократичного суспільства є громадська активність - ініціативна і добровільна участь людей у виробленні політики на різних рівнях і у різних сегментах життєдіяльності суспільства. Тому вітчизняні державні інституції мають підтримувати громадські ініціативи, створюючи сприятливі умови для їх впровадження та реалізації.

В основі взаємодії органів державної влади і громадян лежать принципи, які передбачають наступне: державні інституції повинні працювати більш відкрито і користуватися доступною й зрозумілою для широкого загалу мовою; інституції підтримують відкритий, прозорий і регулярний діалог з представницькими асоціаціями та громадянським суспільством тощо.

В країнах Європейського Союзу останнім часом відбулося значне переосмислення ролі громадянського суспільства, хоча механізми залучення і визнання важливості громадянського суспільства були закладені в основоположні договори Європейської Спільноти ще від самого початку. Так, згідно з Римськими договорами від 1957 року був створений Європейський економічний та соціальний комітет (далі - ЄЕСК) з метою залучення економічних та соціальних груп інтересів до процесу формування спільного ринку [2].

Європейський економічний та соціальний комітет налічує 344 члени, кандидатури яких пропонуються урядами країн-членів ЄС і затверджуються Радою ЄС терміном на 4 роки [2]. Члени ЄЕСК представляють різні сегменти громадянського суспільства країн-членів ЄС - роботодавці, профспілки та представники громадських організацій, що опікуються питаннями навколишнього середовища, прав споживачів, розвитку малого та середнього бізнесу тощо. Як показує практика, саме за участі і, власне, ініціативи ЄЕСК, створюються двосторонні платформи громадянського суспільства ЄС та третіх сторін. 344 радника належать до національних організацій, що представляють організоване громадянське суспільство в Європейському Союзі. Вони виконують свою експертну функцію, що підтверджується їх призначенням. ЄЕСК дозволяє представникам економічних, суспільних, соціо професійних, громадянських організацій бути складовою частиною процесу формування політики та ухвалення рішень на рівні Європейського Союзу.

Європейський економічний і соціальний комітет концентрує увагу на необхідності розробки чітких критеріїв для груп інтересів у ЄС. Комітет сформулював критерії репрезентативності, яких повинні дотримуватися європейські організації, щоб на законних підставах виражати думки громадян ЄС при проведенні консультаційних процедур: забезпечувати прямий доступ до експертних знань своїх членів, а відтак прискорений і конструктивний характер консультацій; бути виразниками загальних інтересів, які узгоджуються з інтересами європейського суспільства; входити до складу визнаних на рівні держави-члена органів у якості представників окремих інтересів; забезпечувати підзвітність перед своїми членами; бути прозорими, особливо у фінансовому відношенні і у своїх структурах прийняття рішень [3, с. 180].

Найефективнішою формою співпраці органів публічної влади і громадськості є партнерство, що передбачає спільну відповідальність на всіх етапах управлінського і політичного процесу. Партнерство може здійснюватися в таких формах, як форуми за участю всіх зацікавлених сторін, об'єднані органи, що приймають спільні рішення, або залучення інститутів громадянського суспільства до надання деяких послуг (аутсорсинг) [3, с. 129].

Отже, упродовж останніх десятиліть ідея громадянського суспільства поступово розвивається, змінюючи погляди громадян і посадовців на його роль. Багато років уряди європей-

ських країн відносилися нейтрально до інституцій громадянського суспільства. З часом, погляди і ставлення урядовців змінилися, а саме громадянське суспільство в сучасних трансформаційних умовах виступає партнерами органам державної влади у сфері вирішенні соціально-економічних проблем, що, в свою чергу, зближує громадськість і представників влади.

Список використаних джерел

1. Біла книга: реформування законодавчого середовища для розвитку громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_82293White_Paper_Layout_Draft_8.pdf
2. Європейський економічний та соціальний комітет у десяти запитаннях [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.ntser.gov.ua/assets/files/.../ЕЕСК.doc?
3. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством. - К. : Фенікс, 2012. - 336 с.
4. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/XXI-e3446.pdf>

С.Щербина,

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики НАДУ*

Модернізація системи державного регулювання аграрного сектору України в контексті євроінтеграційної політики

В умовах ринкової економіки, як свідчить досвід розвинених країн Європейського Союзу (ЄС), ефективність агропромислового виробництва і розвиток сільських територій значною мірою залежать від державного управління. Державне управління аграрним сектором країн ЄС - це складний механізм, що включає інструменти впливу на прибуток фермерів, структуру сільськогосподарського ринку, соціальну структуру села, міжгалузеві й міжгосподарські відносини з метою створення стабільних економічних, правових, соціальних і екологічних умов для розвитку аграрного сектора, задоволення потреб населення в продуктах харчування за соціально доступними цінами, розвиток сільських територій. При цьому управління здійснюється відповідними державними органами, що взаємодіють з визначеною системою інститутів, створених як сільськогосподарськими товаровиробниками, так і підприємствами оптової торгівлі, переробки та реалізації агропродовольчої продукції.

Так, система механізмів державного управління аграрною сферою в розвинених країнах ЄС характеризується не стільки стимулюванням виробництва, скільки рішенням соціальних завдань - підтримка рівня доходів фермерів, розвиток сільської інфраструктури та стимулювання природоохоронних заходів. Досвід державного регулювання продовольчого комплексу в країнах ЄС свідчить про принципово нову схему взаємодії держави і господарських суб'єктів. Цей підхід пов'язаний з прямим вирішенням економічних проблем через створення ефективних та прозорих інструментів регулювання [2, с. 23].

Провідну роль в аграрній політиці Європейського Союзу займають продуктивні програми, які за своєю сутністю є надто складними і передбачають використання різних механізмів підтримки виробників окремих видів продукції сільського господарства. Для основних видів сільськогосподарських культур та тваринницької продукції застосовують механізми інтервенцій і прямих виплат в дохід фермерів. При такому підході інтервенційні ціни встановлюються нижче ринкових цін. Це характерно для виробників зернових, бобових, маслинних культур, рису, телятини і молока. Політика щодо м'ясного скотарства дещо відрізняється, зокрема, підприємства індустріального характеру не можуть претендувати на прямі виплати в дохід [1].

У Німеччині, як і в інших країнах Європейського Союзу, обсяг і характер державного регулювання сільського господарства значною мірою визначається єдиною сільськогосподарською політикою, в рамках якої регулювання спрямоване на підтримку певного рівня закупівельних цін, субсидування експортних поставок, обмеження виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції.

Основою аграрної політики Німеччини є Закон "Про сільське господарство". Головну роль у розвитку нових структур, ефективному функціонуванні всіх сільськогосподарських підприємств Німеччини, крім державної аграрної політики відіграє політика Європейського Союзу. Остання спрямована на підтримку аграрної сфери за рахунок встановлення певного рівня цін, дотування експортних поставок, обмеження виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції та стимулювання розвитку сільських територій. Незважаючи на тенденцію до незначного скорочення державних дотацій, їх обсяг великий, частка яких становить близько 12% від валової продукції сільського господарства [3].

Дещо інша система підтримки аграрної галузі спостерігається у Великобританії. Дотації і підтримка сільськогосподарського товаровиробника на початкових етапах була нижчою, ніж у Німеччині і спрямовувалася на розвиток сільського господарства у несприятливих для виробництва зонах. Аграрна політика ЄС спрямована на підтримку фермерів, які обробляють невеликі земельні ділянки при високих затратах праці, засобів захисту рослин та фінансових ресурсів. Доходи, які отримують держави ЄС від продажу продукції складають лише половину доходу виробників, оскільки інша половина формується двоступеневою системою державних субсидій.

Система дотацій фермерським господарствам, яка існує в ЄС, є неефективною, оскільки охоплює більше половини його бюджету. Більше того, така система стимулює збільшення великої кількості товарів на ринку і відображається на конкурентоспроможності сільського господарства країн, що розвиваються. Саме тому перед світовим аграрним сектором на сьогодні стоять дві основні проблеми - зокрема, необхідність реформування існуючої системи дотацій у розвинутих країнах та підтримка сільськогосподарських товаровиробників в країнах з менш розвинутим сільським господарством [5].

Головною проблемою сучасного розвитку аграрного сектора економіки в Україні є неефективність обміну між промисловістю і сільським господарством, що отримала назву "диспаритет цін". У розвинутих країнах ця проблема найчастіше вирішується шляхом державного регулювання цін. При формуванні сучасної аграрної парадигми України в контексті євроінтеграції слід використовувати такі механізми регулювання цін на сільськогосподарську продукцію:

- створення буферних запасів (держава закуповує сільськогосподарську продукцію, якщо ціни на неї занадто низькі і відправляє на ринок створені запаси при підвищенні цін. Цей механізм не має прямого впливу на ціну, він лише призводить до ущільнення вершин коливань цін в обох напрямках);

- закупівля з метою підтримки цін на сільськогосподарську продукцію (держава або цілком призупиняє продаж продукції на внутрішньому ринку, або зводить його до мінімуму, тим самим забезпечуючи фермерам довготермінові високі ціни. Водночас, використання цього механізму може призвести до збільшення державних запасів, що інколи потребує фізичного знищення продукції) [7];

- субсидування експорту з метою підтримки високих цін на внутрішньому ринку (застосування цього механізму має декілька негативних наслідків: високі споживчі ціни, бюджетні витрати для країни, що запровадила цей механізм, зниження рівня світових цін і, як наслідок, виникнення напруги між окремими країнами - найбільшими експортерами певного виду продовольчої сировини);

- обмеження імпорту продовольства (цей механізм, як і попередній, спрямований на підтримку високих цін на внутрішньому ринку, що, з одного боку, сприяє збільшенню пропозиції, а з іншого - призводить до скорочення попиту. Значний розрив між пропозицією та попитом на внутрішньому ринку викликає необхідність застосування попереднього механізму з усіма його негативними наслідками);

- компенсаційні платежі (застосовуються за необхідності підтримки попиту на продукцію сільськогосподарського виробництва. Виробники отримують з бюджету прямі компенсаційні платежі в разі суттєвого падіння ринкових цін, що дозволяє їм утримувати відповідний рівень рентабельності виробництва) [4].

Особливістю регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в країнах з ринковою економікою є встановлення мінімального граничного рівня для ринкових цін, нижче якого вони не можуть опускатися. Для цього використовуються два основних інструменти - підтоварні кредити та пряма державна закупівля продукції.

Список використаних джерел

1. *Береговий В. К.* Роль держави і ринку в підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарства економічно розвинутих країн / В. К. Береговий, Л. Й. Засекіна // *Наук. вісн. нац. аграр. ун-ту.* - 2011. - № 8. - С. 218-222.
2. *Власов В. І.* Підтримка сільгоспвиробників у зарубіжних країнах / В. І. Власов // *Економіка АПК.* - 2012. - № 5. - С. 22-26.
3. *Демьяненко С.* Общая аграрная политика ЕС: Сущность, тенденции и значение для Украины / С. Демьяненко // *Экономика управления АПК.* - № 3. - 2012. - С. 80-86.
4. *Кобута І.* Політика деяких країн у ціноутворенні на сільськогосподарську продукцію / І. Кобута, Н. Сеперович // *Пропозиція.* - 2012. - № 10. - С. 110-111.
5. *Розпутенко І. В.* Теорія модернізації / І. В. Розпутенко // *Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. - К. : НАДУ, 2011. - Т. 1. Теорія державного управління / наук.-ред. кол. : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. - 2011. - С. 648-649.*
6. *Шпаар Д.* Реформа Общей аграрной политики в Евросоюзе и ее последствия для ФРГ / Д. Шпаар, К. Беме // *АПС: Экономика, управление.* - 2011. - № 7. - С. 67-76
7. *Щербина С. В.* Зовнішньоторговельна політика України та її вплив на експортний потенціал України [Електронний ресурс] / С. В.Щербина // *Державне управління: теорія і практика: електрон. наук.-фах. вид.* - 2011. - № 1. - 7 с. - Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Scherbina.pdf>

С.Москаленко,

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри економічної політики НАДУ*

Формування та розвиток соціогуманітарного простору в Україні: євроінтеграційний аспект

Аналіз процесу суспільних перетворень у нашій країні та стан наукового забезпечення державного управління відповідними трансформаціями у визначальних сферах життєдіяльності соціуму свідчить про нагальну потребу у міждисциплінарних дослідженнях з проблематики соціогуманітарного розвитку України. Актуальність зазначеного посилюється також з огляду на євроінтеграційний курс нашої держави.

Зокрема, фахівці стверджують, що європейський вибір України перебуває у тісному взаємозв'язку зі спрямуванням і характером перетворень у нашій країні. Можна сказати й по-іншому: пріоритети нашого розвитку і наші цілі збігаються з цілями і стандартами Європейського Союзу [4]. Тож без урахування євроінтеграційного контексту навряд чи може бути можливим як адекватний аналіз нинішнього етапу формування та розвитку соціогуманітарного простору в Україні, так і бачення перспектив подальшого функціонування соціально-гуманітарної сфери.

Нині в науково-експертному середовищі, та й з-поміж політиків, нечасто зустрінеш відвертих противників курсу на євроінтеграцію, тим більше, що вона була офіційним пріоритетом України упродовж багатьох років. Показовими у цьому плані є висловлювання на кшталт тако-

го: "В основі економічного та соціального процвітання Європи лежить перш за все культура, цивілізація. Саме Європа створила сучасний світ таким, яким він є, саме тут були закладені основи сучасного державництва, громадянського суспільства, ефективної ринкової економіки, системи соціальної справедливості. Європейська історія - це історія війн, перемог, технічних досягнень, але передусім - це історія народження ідей, цінностей і великої культури. Саме тому Європа виглядає такою привабливою"[1]. Подібні фрази звучать з вуст представників різних політичних сил.

Проте, на думку експертів, за масовим оволодінням європейською фразеологією нерідко криється вельми неглибоке розуміння механізмів реалізації такого амбіційного завдання [2, с. 129]. Адже країна, яка прагне до євроспільноти, має не лише довести свою спроможність дотримуватися відповідних норм і стандартів, але й працювати на підвищення конкурентоспроможності цього об'єднання на міжнародній арені, бути джерелом нових перспектив соціогуманітарного розвитку регіону. А це, в свою чергу, передбачає, що Україна повинна:

- у ході здійснення структурних реформ забезпечити радикальне підвищення ефективності соціальних видатків та організаційну перебудову гуманітарної сфери;
- суттєво підвищити ефективність використання національних інтелектуальних ресурсів;
- продемонструвати здатність до цілеспрямованих та послідовних кроків у цьому напрямку на найближчу й віддаленішу перспективи не лише держави, а й усього суспільства.

Завдання не з простих. Проте альтернативи не існує, а шлях до європейських стандартів (що є продуктом європейської історії, традицій, культури та пошуку компромісів), таких привабливих для українських громадян, не буде коротким і легким.

Бурхливий і суперечливий розвиток Європи, її поліетнічність сприяли тому, що європейські цінності сформувались як продукт низки релігійних і філософських традицій. Ідеї греків і римлян, християнства, іудаїзму, гуманізму й епохи Просвітництва та активний діалог з ісламською й арабською культурою сприяли створенню потужної системи загальнолюдських цінностей. Жорстокі війни й катаклізми викристалізували гуманістичний підхід до людини, людського життя й здоров'я.

Певна річ, гарантом дотримання гуманістичних цінностей і стандартів є демократія, що забезпечує рівність, мир, соціальну справедливість, безпеку громадян, відкритість, відповідальність. Її важливими складовими є плюралізм, толерантність, повага до чужої точки зору, визнання свободи совісті, гарантованого права на власність інших осіб. Однак демократія немислима без громадянської відповідальності людини, що передбачає не тільки невідступне дотримання законів, але й активну протидію правовому нігілізму та пасивності. Важливими умовами демократичного суспільства є громадянська освіченість, компетентність, виховання поваги до прав людини, вміння знаходити компроміс. Без цього не варто і теоретизувати на рахунок розвитку соціогуманітарного простору в Україні.

Доречно звернутися до сучасного стану такого простору в Європі. Як відомо, він досить сформований (на відміну від нашого) і то постійно зазнає ерозії, розмивання за рахунок втрати історичних, духовних, культурних надбань. А тому проблема "мультикультуралізму", що охопила Велику Британію, Францію, Німеччину, інші країни, відомі своїми традиційними стандартами демократії, набуває дещо іншого звучання і для несформованого соціо-гуманітарного простору. Мова має йти про розвиток соціо-гуманітарного простору України в контексті існуючих викликів, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Недарма ж науковці та практики наголошують, щов Україні така цінність як "демократія" стала відправним пунктом для вкорінення практики маніпулювання думкою народу і поширення політичної облуди та інших негативних явищ: "Більше того, насилля, соціальний, гуманітарний, економічний терор чиниться відповідно до існуючих "демократичних" норм і правил" [3]. Йдеться про те, що недостатньо проголосити з тактичних міркувань курс на європейську інтеграцію: важливо, щоб і влада, і опозиційні сили своєю суттю були європейськими. Лише за таких умов Україна зможе ввійти як повноправний член до співдружності європейських народів, успішно формувати та розвивати власний соціогуманітарний простір, достойно захищаючи при цьому свої національні інтереси.

Список використаних джерел

1. Кличко В. Європейські цінності і Україна / Віталій Кличко // Українська правда [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/klichko/4dd6871d3c6c5/>
2. Жаліло Я. А. Євроінтеграційні перспективи України: від декларації - до дій / Я. А. Жаліло // Стратегічні пріоритети. - 2009. - № 3 (12). - С. 129-135.
3. Розпутенко І. "Яка закваска, таке й тісто" = Яка еліта, така й держава / Іван Розпутенко [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.nru.org.ua/blogs/blog-kuts-pawlo/kuts-writes/article/jaka-zakvaska-take-i-tisto-jaka-elita-taka-i-derzhav.html>
4. Барановський Ф. Спільність внутрішніх та євроінтеграційних потреб вдосконалення політичної системи України / Фелікс Барановський // Український центр політичного менеджменту [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=87&c=2158>

С.Горбатюк,

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри європейської інтеграції НАДУ*

Розвиток соціальної політики України в контексті підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Із набуттям незалежності Україну було проголошено соціальною, правовою державою, яка стала на шлях демократичного розвитку, обрала курс на європейську інтеграцію. Таким чином, держава взяла на себе зобов'язання забезпечити дотримання основних прав і свобод людини і громадянина, соціальну безпеку особи та суспільства, підпорядкувати державну владу нормам права і забезпечити верховенство права, досягти в Україні європейських стандартів життя, стати повноцінним членом європейського адміністративного, науково-освітнього, соціально-економічного, культурного простору.

Водночас сформована в Україні соціальна модель не забезпечує цілей людського розвитку. В рейтингу країн за показником людського розвитку, який розраховується з урахуванням трьох основних вимірів - середньої тривалості життя при народженні, індексу освіти та рівня життя, Україна постійно знижує позиції. Так, порівняно з 2007 роком країна втратила п'ять позицій у рейтингу та посідає у 2013 році 78 місце в переліку 187 держав світу, що оцінювалися [1]. Вочевидь така ситуація не відповідає параметрам ефективних держав.

Європа ще з часів другої світової війни стала на шлях розбудови "держав загального добробуту". Сьогодні Європейський Союз дотримується концепції відкритої координації соціальної політики [4, с. 87-95], що виражає спільне прагнення держав-членів ЄС реалізувати принцип відповідальності за створення умов для запобігання негативним соціальним явищам, забезпечення добробуту та реалізації соціального потенціалу громадян на принципах ринкової економіки, соціального діалогу, ефективності, соціальної справедливості. Якісно новий формат відносин між Україною та ЄС і, відповідно, об'єктивні вимоги до реформування різних сфер українського суспільства, визначатиме Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами (далі - Угода), підписання якої очікується під час Вільнюського саміту, запланованого на листопад 2013 року. Спільна заява про підписання Угоди про асоціацію України з ЄС була схвалена на саміті Україна - ЄС у 2008 році в Парижі. Як передбачалось сторонами, підписання цієї угоди сприятиме оновленню спільних інституційних рамок співпраці України та ЄС, посиленню політичної асоціації й економічної інтеграції, поглибленню відносин у всіх сферах, зокрема й соціально-економічній.

Співробітництво України та ЄС у контексті підписання Угоди посилить діалог у сфері забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних і здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації [3].

Україна та ЄС у ст. 420 Угоди визначили цілі, на досягнення яких спрямовано співробітництво у вищезазначених сферах. Серед них - покращення якості людського життя; протистояння

спільним викликам, таким як глобалізація та демографічні зміни; сприяння впровадженню активних заходів на ринку праці та підвищення ефективності служб зайнятості; стимулювання розвитку ринків праці, що сприяють залученню малозабезпечених осіб; посилення рівня соціального захисту та модернізація системи соціального захисту, зокрема щодо її якості, доступності та фінансової стабільності; скорочення бідності та посилення соціальної єдності; посилення можливостей соціальних партнерів та сприяння соціальному діалогу [3].

Отже, реалізація стратегічного курсу України на європейську інтеграцію має ґрунтуватися на принциповій зміні філософії державної соціальної політики, пошуках найбільш ефективних форм і методів формування єдиного з ЄС соціального простору. І тут питання полягає не тільки в збільшенні державного фінансування соціальної сфери, а, насамперед, зміні пріоритетів соціальної політики держави, створенні уніфікованих з ЄС стандартів, а також підвищенні якості та ефективності соціального забезпечення населення країни.

Саме виходячи з переходу державної соціальної політики України на європейську модель, необхідно визначитися зі стратегією та цілісною програмою розвитку соціальної політики України на найближче десятиріччя. Потрібно зазначити, що в ДУ НДІ соціально-трудова відносин було розроблено та винесено на обговорення проект Стратегії розвитку соціальної політики України на період до 2023 року [2]. Однак, головний недолік зазначеного документа - радянський підхід, за яким закріплюється домінуюча роль держави у вирішенні соціальних проблем як на державному, так і на місцевому рівнях. Це не відповідає принципам соціальної політики ЄС і не дозволить досягти спільних цілей України та ЄС, визначених в угоді про асоціацію.

Сьогодні потрібно відійти від патерналістської моделі. Формування державної соціальної політики має відбуватися виключно на основі соціального діалогу. Одним із пріоритетів суспільного розвитку має стати формування соціально-відповідального бізнесу. Дотаційну модель соціального захисту необхідно замінити на створення рівних можливостей для всіх членів суспільства, заохочення реалізації соціального потенціалу кожної особи, підтримку самореалізації активної частини суспільства і адресну допомогу задля забезпечення гарантованого рівня життя найуразливішим членам суспільства, які не в змозі досягти його самотійно. І головне, формуючи державну соціальну політику, необхідно пам'ятати, що збалансований розвиток суспільства, повноцінне входження України до соціального простору ЄС можливо лише шляхом консолідації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, національних та зарубіжних установ і організацій, інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Доклад о человеческом развитии 2013. Возвышение Юга: человеческий прогресс в многообразном мире. - ПРООН, 2013. - 139 с.
2. Проект Стратегії розвитку соціальної політики України на період до 2023 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.lir.lg.ua/docs/publikacii/Str2013.pdf>. - Заголовок з екрана.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevpoint/doccatalog/document?id=56219>. - Заголовок з екрана.
4. Шевчук П. І. Порівняльна соціальна політика у країнах Європейського Союзу : навч. посіб. / П. І. Шевчук ; за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. - 172 с.

Р.Науменко,

*начальник відділу державного управління
та аналізу державної політики ІПДУМС НАДУ*

Ключовий пріоритет державної кадрової політики у сфері державного управління - професійна компетентність державних службовців

Сучасна модель розвитку людського потенціалу не забезпечує необхідних кількісних та якісних характеристик його потреб. Все це знижує престижність України у світовому співтова-

ристві, адже сьогодні вона посідає 85-е місце в рейтингу з розвитку людського потенціалу ООН. Досвід розвинутих держав світу який доводить, що країна може не мати власних природних ресурсів, родючих ґрунтів, знаходитися в найжорсткіших кліматичних умовах, проте мати постійне економічне зростання - лише через належну якість людських ресурсів, постійні безперервні випереджаючо-зростаючі інвестиції в людський капітал. Висновок, зроблений аналітиками СБРР щодо змісту реформ у Центральній і Східній Європі, полягає в тому, що соціальна складова повинна стати одним із ключових пріоритетів, оскільки головний фактор продуктивності і конкурентоспроможності - інтелект і знання, а це в першу чергу люди і відповідно обсяг інвестицій у людський розвиток.

На сучасному етапі позитивних трансформаційних процесів у державі проблема професійної компетентності державних службовців стала предметом наукових філософських, психологічних, соціологічних досліджень і розглядається в контексті формування людського потенціалу. Успішне впровадження Стратегії державної кадрової політики на 2011 - 2020 роки передбачає, перш за все, реформування державної служби [1].

Стратегією державної кадрової політики України визначено основні напрями кадрових реформ в усіх сферах суспільного життя, вагоме місце серед яких відводиться сфері державного управління. Адже від професіоналізму кадрового потенціалу державного управління залежить конкурентоспроможність держави та сталий соціально-економічний розвиток, про що зазначається й у щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України.

У Законі України "Про державну службу" визначено профіль професійної компетентності посади державної служби як комплексну характеристику посади державної служби, що містить визначення змісту виконуваної за посадою роботи та перелік спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних державному службовцю для виконання посадових обов'язків. А рівень професійної компетентності особи - це характеристика особи, що визначається її освітньо-кваліфікаційним рівнем, досвідом роботи та рівнем володіння спеціальними знаннями, вміннями та навичками [2].

Державна служба є організуючою силою суспільства, оскільки, сприяючи здійсненню управління державою, запобігає хаосові в країні. Тому на сьогодні метою державної кадрової політики у сфері державного управління є забезпечення органів державної влади чесними, компетентними, високопрофесійними, законослухняними, ініціативними, патріотично налаштованими управлінськими кадрами нового типу, які здатні успішно вирішувати назрілі загальнодержавні й регіональні проблеми.

Ефективність нововведень у державному управлінні визначається рівнем розвитку інноваційної культури та професійної компетентності державних службовців. У свою чергу, це диктує важливу вимогу: сучасний інноваційний процес обов'язково повинен супроводжуватися технологією наукового забезпечення процесу самореалізації творчого потенціалу державного службовця, здатного проектувати свій індивідуальний шлях особистісного професійного розвитку, підвищення рівня професійної компетентності.

У виступі Президента України на засіданні Комітету з економічних реформ наголошується: в процесі підготовки і проведення реформ гостро постала кадрова проблема - не вистачає освічених, творчих, нестандартно мислячих людей. У зв'язку з цим Глава держави доручив створити Президентський кадровий резерв "Нова еліта нації", а також розробити механізм відбору та залучення найбільш обдарованих громадян до впровадження реформ". Від кадрового потенціалу державного управління, професійних та особистісних якостей кожного державного службовця значною мірою залежить вирішення доленосних для України питань сучасного розвитку країни - "довести своє право на гідне місце серед розвинених держав світу, утвердити національну конкурентоспроможність, забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток і високі стандарти життя громадян" [3]. Це актуалізує проблему розвитку у кожного державного службовця творчого потенціалу в процесі самовдосконалення та створення умов для його творчої самореалізації.

Висока якість підготовки державних службовців досягається за рахунок використання на всіх рівнях професійної освіти, розвиненої навчально-матеріальної і наукової бази, інтегрованих багаторівневих навчальних програм, залучення професорсько-викладацьких кадрів вищої кваліфікації для ведення навчального процесу за програмами професійної освіти.

В умовах реформування системи державної служби зростає відповідальність кадрових служб за формування висококваліфікованого апарату виконавчої влади, ефективного використання кадрового потенціалу державних органів. Творчий потенціал державних службовців виступає для них основою продуктивної самореалізації і об'єктом розвитку та саморозвитку.

Кожний державний службовець прагне до успіху. Успіх - це реалізовані цілі, для досягнення яких державний службовець приклав максимум зусиль. Успіх без визнання приводить до розчарування, вбиває ініціативу. Цього не трапиться, якщо підлеглим, які досягли успіху, делегувати додаткові права і повноваження, просувати їх по службових сходах [4].

Одним із сучасних підходів до вирішення завдань професіоналізації управлінських кадрів ґрунтується на акмеології - відносно новій науці, яка сьогодні стала ідеологічною основою підготовки керівників у багатьох країнах світу [5]. Акмеологічний підхід дає змогу виявити фактори, що можуть впливати на досягнення державними службовцями найвищого рівня професіоналізму. Актуальність вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу обумовлена науковим інтересом акмеології до цієї проблеми, виявленням механізмів, умов і методів продуктивного розвитку взаємозв'язаних акмеологічних компонентів творчого потенціалу, таких як мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий, соціально-перцептивний, комунікативний, аутокреативний. Державному службовцю необхідне визнання результатів його діяльності, надання можливості приймати рішення з питань, що відносяться до його компетенції, консультувати інших державних службовців.

Як показують результати досліджень, значна частина державних службовців з різних причин не займається системним розвитком свого професійного ресурсу, основу якого складає творчий потенціал. При цьому високий рівень напруженості професійної діяльності, специфічні труднощі в системі державної служби обумовлюють проблеми в особистісно-професійному розвитку державних службовців, ускладнюючи тим самим процес розкриття цього потенціалу і, відповідно, набуття вищого рівня компетентності для здійснення професійної діяльності.

Перспектива подальшого вивчення цього питання полягає в тому, що одними з пріоритетних напрямів розвитку професійної компетентності державних службовців є створення умов для їх навчання та механізмів мотивації до постійного професійного удосконалення на державному та місцевому рівнях.

Список використаних джерел

1. Стратегія державної кадрової політики на 2011 - 2020 роки. - Режим доступу: <http://www.guds.gov.ua>
2. Про державну службу : Закон України від 17 листоп. 2011 р. № 4050-VI // Уряд. кур'єр. - 2012. - № 8. - 17 січ.
3. Модернізація України - наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. - К., 2011. - 416 с.
4. Крушельницька О. В. Управління персоналом : навч. посіб. / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. - 2-ге вид. переробл. й допов. - К. : Кондор. - 2006. - 308 с.
5. Прудіус Л. Акмеологічні підходи до підвищення професійного рівня державних службовців: теоретико-методологічний аспект. - Режим доступу : <http://www.guds.gov.ua>

Л.Новак-Каляєва,

кандидат історичних наук, доцент,

докторант кафедри європейської інтеграції та права ЛРІДУ НАДУ

Інституалізація прав людини та перспективи України на шляху європейської інтеграції

У другій половині двадцятого століття концепція прав людини стала основою нових міжнародних та національних інституцій, що виокремили сферу захисту прав людини в діяльності держави в окрему інфраструктуру, тобто права людини як соціальний інститут були втілені в

конкретні структурні форми - були інституалізовані. Інституалізація, назагал, розуміється як процес, упродовж якого певна суспільна потреба акцептується як загальносоціальна. В такому випадку для її задоволення у суспільстві відбувається зміна норм поведінки, формуються нові пріоритети, готуються кадрові та матеріальні ресурси з метою відповідної модифікації існуючих інститутів, або появи нових суспільних інститутів та їх інституціональних форм [1, с. 10].

Сучасний етап розвитку міжнародної системи захисту прав людини в Європі та світі якісно відрізняється від ситуації, характерної для ХХ ст. Упродовж другої його половини в основах було створене нормативно-правове поле, інфраструктурні елементи та забезпечена ідеологічна підтримка суспільства, отже у 1990-х рр. - на початку ХХІ ст. мова пішла вже про організацію реального втілення нормативних актів в життя, особливо в Європі, де сформувалася найбільш сприятлива для цього обстановка. Якісні зміни, що відбувалися від початку 1990-х рр. полягали, перш за все, в перенесенні акцентів на регіональний та місцевий рівні. Для України втілення на національному рівні напрацювань європейського управління в галузі прав людини - завдання, що охоплює своїми складовими, як стратегічний, так і тактичний рівень державотворчої та управлінської діяльності.

Для глобальних процесів інституалізації прав людини характерні універсальність норм з прав людини, толерантне законодавство, ключова роль неурядових організацій, а також зміна характеру державного суверенітету. Тож стандарти прав людини розглядаються відповідно на глобальному, регіональному та національному рівнях. Загальна декларація прав людини 1948 р. стала відправним пунктом не тільки у справі визнання гідності людини та її рівних і невід'ємних прав у новітній історії європейських країн, але й щодо їх інституалізації: створення відповідної інфраструктури дозволило розглядати втілення прав людини в практику управління як реальну перспективу для тих країн, що предналися до неї, зокрема, й для України.

Права людини, як соціальний інститут, на думку Д. Форсайта [1], є одним з найбільш успішних прикладів інституалізації. Визнані універсальною цінністю права людини розглядаються як правові й моральні стандарти національної політичної легітимності. Існування глобальної системи інституцій захисту прав людини, договорів та інтеграційних і неурядових структур у тому числі, часто сприймається як належне, хоча деяким суттєвим аспектам процесу інституалізації не приділяється належної уваги. Це стосується процесів створення та існування цих установ, що залишаються неоднозначним, на думку Т. Ландмана та Б. Симмонс [4], внаслідок своєї подвійної природи. Також зберігається напруженість між правами людини та важливим міжнародним принципом національного суверенітету, тобто здатністю держави самостійно й без участі іноземних інституцій вирішувати проблеми своїх внутрішніх справ.

Визнання прав людини і прав меншин, підвищення ролі міжнародних фінансових інститутів і глобалізація викликали, у цьому зв'язку, серед багатьох спостерігачів питання щодо життєздатності суверенної держави. С. Креснер стверджує, що держави ніколи й не були суверенними, як це припускали дослідники: упродовж усієї історії державотворення "правителі були мотивовані бажанням залишитися при владі, а не абстрактними вимогами дотримання міжнародних принципів. Давні норми, які регулярно порушуються, - це неодмінний атрибут міжнародних відносин" [3, р. 92]. Розглядаючи права меншин, права людини, суверенне кредитування і державотворення упродовж останніх двох століть, С.Креснер дійшов висновку, що найпотужніші мотиви міжнародної позиції національних держав лежать не стільки в галузі якості міжнародних норм, скільки у відмінності національних сил та інтересів на кожний конкретний момент часу та історичних і політичних обставин [3]. До певної міри вчений має рацію, хоча відмовляти національним державам у суверенітеті й у праві вирішувати міру самостійності та інтеграції чи кооперації на міжнародній арені, на наш погляд, недоцільно, адже сучасний підхід до розуміння глобальних технологій взаємодії держав та наддержавних структур істотно відрізняється від середньовічного і навіть від алгоритмів ХХ ст.

На основі аналізу динаміки формування міжнародної системи захисту прав людини, зокрема, європейської, можна зробити певні узагальнення, що зводяться до наступного:

1. Концепція прав людини, акцептована на всіх рівнях європейського управління, вплинула на характер взаємовідносин країн у двох ракурсах: на стратегічному рівні - активувала

прагнення європейського співтовариства втілити в життя права людини як основу діяльності владних і громадських інституцій; на тактичному рівні - ініціювала пошук гнучких процедур, що дозволяють досягти компромісу, не змінюючи магістрального напрямку й не вихолощуючи його суті. Усі держави в сучасних умовах наполегливо та ретельно охороняють свій національний суверенітет. Натомість основна проблема інституалізації прав людини полягає в тому, що процес легітимації відбувається на міжнародному рівні, а реалізується у взаємовідносинах держави зі своїми власними громадянами на своїй власній території. Права людини залишаються принципово внутрішньою справою держави, і традиційно розглядаються як питання внутрішньої юрисдикції, хоча міжнародна риторика переважно фокусується на регіональному та глобальному інтеграційних рівнях.

Принцип державного суверенітету та права людини виявили перспективну, з точки зору глобальної інституалізації, сумісність. Кілька відомих теорій, в тому числі теорія гегемоністської стабільності Р.Гілпіна [2], теорія довгих циклів Дж.Моделскі [5] та теорія світ-системного аналізу І.Валлерстайна [6], підкреслюють важливість гегемона у створенні міжнародного режиму і додання їй імпульсу. Водночас, від кінця Другої світової війни, США, як визнана наддержава, були змушені в інтересах внутрішньої політики відмовитися від позиції керівництва у встановленні міжнародних стандартів у галузі прав людини [1], хоча упродовж століття позиціонували себе їх основним носієм та промоутером. Роль останніх беззастережно належить ООН, хоча питання щодо дієвості глобальних інституцій залишаються відкритими.

2. Процес інституалізації прав людини від закінчення Другої світової війни складається з двох невід'ємних компонентів: міжурядових договорів і системи державних та неурядових організацій (НУО), що діють у сфері прав людини, створюючи глобальну та регіональну інфраструктуру захисту прав людини. Теоретичний підхід, переважно орієнтований на проблеми управління, підкреслює роль державних інституцій та обумовлює ключові для розуміння процесу інституалізації прав людини та його характеру аспекти:

а) тісний взаємообумовлений зв'язок інституалізації на національному та на наднаціональному, - інтеграційному, - рівнях: створення системи міжнародних правових договорів щодо прав людини відбувається, головним чином, на наднаціональному рівні, водночас спонукає демократизацію в рамках внутрішньої політики національних держав, яка обумовлює та зміцнює тенденцію до підтримки глобальної легалізації прав людини. Завдяки ратифікації договорів національні держави запобігають майбутнім порушенням прав людини, фіксують позитивні інституційні зміни, досягнуті в процесах демократизації, беруть на себе зобов'язання щодо прогресу у цьому напрямку;

б) крос-національна нерівність участі в глобальних інституціях з прав людини та процесах втілення напрацьованих правових документів пояснюється, як правило, межами можливостей держави, демократії і громадянського суспільства на національному рівні. Участь громадян в неурядових структурах, що діють у галузі прав людини, активно заохочується в демократичних державах, тоді як авторитарні держави завжди знаходять мотив і здатність стримувати участь своїх громадян у громадських організаціях та акціях на захист прав людини.

Нерівність економічних, людських та політичних ресурсів і громадських зв'язків відіграють свою роль в легітимації прав людини на всіх рівнях. Усталені демократії з сильними демократичними традиціями, переважно, забезпечують сприятливі умови для асоціації прав людини у діяльність власних управлінських структур та для ефективного просування прав людини в країнах з неоднозначними режимами та станами політичних інститутів. Отже ступінь залученості держави й громадян в установи з прав людини сильно варіюється в різних країнах.

Документи, розроблені та прийняті міжнародною спільнотою у сфері прав людини універсалізують підходи та типізують проблеми в цій галузі й служать, як конкретними стандартами функціонування суспільства, так і дороговказами щодо організації його майбутнього поступу органами державного управління. Ратифікація договорів про права людини є поступовим і повільним процесом, оскільки деякі країни ратифікували їх набагато раніше за інші й домінують в будівництві прав людини як глобальної норми. Водночас, на інші країни інституалізація, ймовірно, впливає та проникає у всі сфери життя суспільства, що обумовлює пріоритети для України.

Список використаних джерел

1. *Forsythe David P. Human Rights in International Relations / Forsythe David P.* - N.-Y. : Cambridge University Press, 2006. - 285 p.
2. *Gilpin R. The Political Economy of International Relations / R. Gilpin.* - Princeton : Princeton University Press, 1987. - 472 p.
3. *Krasner S. D. Sovereignty: Organized Hypocrisy.* - Princeton, N. J. : Princeton University Press. - 1999. - 248 p.
4. *Landman T. Human Rights in Our Time: Multidisciplinary Perspectives (eds) Landman T., Simmons W.P. and Smith R.* - Norwegian Centre for Human Rights and the Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law. - Beijing : China Legal Publishing House, 2010. - 320 p.
5. *Modelski G. Long cycles in world politics [Text] / G. Modelski.* - London : Macmillan, 1987. - 244 p.
6. *Wallerstein I. World-systems Analysis: An Introduction / I. Wallerstein.* - Durham, NC : Duke University Press, 2004. - 109 p.

Ю.Д'яченко,

кандидат технічних наук, доцент,

директор Департаменту європейських та американських студій,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Розвиток персоналу українських підприємств у контексті європейської інтеграції

Конкурентоспроможність сучасних промислових підприємств залежить від багатьох чинників, значну роль серед яких, з огляду на відкритість української економіки та експортоорієнтованість її промисловості, посідають зовнішньоекономічні фактори. Однією з визначальних тенденцій сучасної світової економіки є глобалізація як процес всесвітньої інтеграції, який призводить до зростання взаємозалежності національних економік. Підсилення ролі регіональних об'єднань призводить до закритості їх спільних економік, що, в свою чергу, викликає концентрацію людських, фінансових та товарних ресурсів у рамках цих об'єднань та обмеження міграційних потоків з-за їх меж. Світові глобалізаційні процеси стали фундаментом європейської інтеграції, результатом якої стало створення Європейського Союзу як об'єднання економічного, політичного і правового простору Європи [5].

Світова економічна криза призвела до зменшення попиту на продукцію української промисловості, обсяги її реалізації на зовнішніх ринках скорочуються, що спричинює скорочення виробництва й вивільнення робочої сили. Це викликає зменшення попиту на певні категорії та спеціальності працівників та додаткові витрати коштів на навчання та перенавчання персоналу підприємств. Вплив цих негативних наслідків глобалізації може бути зменшений за рахунок активної участі в процесах регіональної інтеграції. Україна як європейська держава, яка має найбільший товарообіг з країнами Європейського Союзу, обрала євроінтеграцію зовнішньополітичним пріоритетом і основою стратегії економічного та соціального розвитку. В основі економічної євроінтеграції України як процесу поглиблення стосунків з Європейським Союзом лежить створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі Україна - Європейський Союз з поступовою інтеграцією України до внутрішнього ринку Євросоюзу, лібералізацією торгівлі товарами та послугами, вільним рухом капіталу й поступовою конвергенцією з Європейським Союзом у регуляторній та інших сферах [4, с. 175]. Аналіз позитивних та негативних наслідків євроінтеграції дає змогу виявити шляхи зменшення негативного та підсилення позитивного її впливу на українську економіку. Позитивними наслідками євроінтеграції є полегшення доступу підприємств на найбільший у світі ринок товарів та послуг, набуття досвіду роботи на високорозвинених зовнішніх ринках, полегшення інтеграції до іноземних виробничо-торговельних мереж, покращення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств.

До негативних факторів євроінтеграції відносяться зростання волатильності економічного середовища, можливе зростання відтоку персоналу за кордон, відсутність досвіду роботи персоналу підприємств в умовах євроінтеграції. Одночасно із значними обсягами виробництва ефективність української економіки залишається низькою і все більше відстає від розвинутих країн, що є результатом низької продуктивності праці, яка зумовлена технологічною відсталістю виробництва. Україна має досить потужний інтелектуальний потенціал, який, однак, недостатньо затребуваний, що у поєднанні з низькою заробітною платою призводить до відтоку кваліфікованої робочої сили за кордон.

Все вищезазначене стосується й української промисловості, яка є найважливішим сектором господарського комплексу України, в ній працює близько 1/3 зайнятого населення. Провідна роль промислових підприємств полягає як у забезпеченні інших секторів національної економіки засобами виробництва та сировиною, так і в стимулюванні науково-технічного прогресу в економіці взагалі. Приєднання України до поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі з Європейським Союзом дасть промисловим підприємствам України доступ до джерел інвестицій, збільшить можливості для модернізації виробництва, покращить інституційне середовище ведення бізнесу та забезпечить можливість переорієнтації значною мірою сировинної економіки на високотехнологічну, в тому числі й за рахунок збільшення рівня експорту по всьому світу через отримання сертифікації Європейського Союзу; впровадження прозорості та передбачуваності в торгівлі. З іншого боку, європейські виробники одержать певні конкурентні переваги на українському ринку. Тому успішна діяльність промислових підприємств в умовах європейської інтеграції України значною мірою буде залежати від їх модернізації та підвищення конкурентоспроможності до європейського рівня.

Виконання цих завдань залежить від забезпечення ефективного управління персоналом підприємства, яке ґрунтується на певних загально визначених принципах. Принципи управління персоналом як основоположні ідеї управлінської діяльності з плином часу зазнають певних змін. Для визначення чинників цих змін необхідно врахування не тільки економічних аспектів, а й інших чинників з огляду на відкритий характер системи управління персоналом. Встановлено, що динаміка концепцій управління персоналом підприємства визначається впливом культурних парадигм, які є домінуючими у певний час. Вимоги до розвитку персоналу як складової управління персоналом в значній мірі визначаються євроінтеграційними процесами як вагомим фактором зовнішнього середовища підприємства та чинниками внутрішнього середовища підприємства [2].

Одним з ключових факторів підвищення конкурентоспроможності як фактора сталого розвитку підприємства в умовах євроінтеграції, є надання знань, вмінь та навичок щодо роботи в умовах поглиблення євроінтеграції. Вивчення особливостей європейської економіки з метою ефективного ведення бізнесу у Європі, є важливим елементом підготовки персоналу в умовах сьогодення. В умовах сучасної динамічної глобалізованої економіки, успіх в якій обумовлений використанням інтелектуального капіталу, забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної робочої сили може якісна постійна освіта та професійна підготовка, які б забезпечили можливість опанування професійних знань, вмінь, навичок та способів комунікації. Розвиток персоналу є запорукою активної, із вигодою для України, участі в євроінтеграційних процесах. Вітчизняні підприємства можуть стати конкурентоспроможними на зовнішніх ринках за рахунок випуску інноваційної продукції та надання високотехнологічних послуг. Задовольнити ці вимоги можливо в разі наявності кваліфікованого персоналу, формування структури якого відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників.

Важливим зовнішнім фактором формування персоналу є ринок праці, стан якого, поряд із іншими макроекономічними факторами, має великий вплив на формування персоналу підприємств, яке відбувається як із зовнішнього відносно підприємства ринку праці, так і з внутрішнього ринку праці, горизонтальні та вертикальні переміщення персоналу в межах якого є одним з інструментів розвитку персоналу [1]. Ринок праці в Україні в період 90-х років ХХ ст. проявив достатню гнучкість у реагуванні на виклики часу поряд із дуже повільними, порівняно із країнами Центральної Європи структурними перебудовами в економіці. Вихід з економічної кризи, проте, супроводжувався зменшенням кількості професіоналів, фахівців, операторів та

складальників обладнання і машин, у той же час зросла кількість зайнятих у сфері обслуговування й торгівлі та найпростіших професій. Основними особливостями сучасного ринку праці в Україні є низькі стандарти оплати праці, а структура зайнятості не відповідає вимогам стійкого економічного розвитку. Територіальна близькість Європейського Союзу з його великим ринком праці та більш високим рівнем заробітної плати призвела, внаслідок спрощення виїзду за кордон після набуття Україною незалежності, до відтоку робочої сили за кордон, що спричинило прямі втрати робочої сили, в тому числі, висококваліфікованої, та, як наслідок, недоотримання валового внутрішнього продукту, але все це зменшило безробіття й забезпечило валютні надходження до України.

Широким контекстом розвитку персоналу промислових підприємств України є політика Європейського Союзу, зокрема, в сфері освіти [3]. Лісабонська стратегія Європейського Союзу визнає центральну роль освіти як фактора економічної і соціальної політики та засобу підвищення конкурентоспроможності Європи у світовому масштабі, зближення її народів та повноцінного розвитку громадян. Політика Європейського Союзу в галузі професійної освіти та навчання формується в рамках Копенгагенського процесу, метою якого є створення єдиного європейського простору в галузі професійної освіти та навчання, забезпечення прозорості кваліфікацій та вирішення проблеми визнання компетенцій і кваліфікацій. Зміщення цілей навчання персоналу підприємств з отримання знань на формування вмій, навичок та способів комунікації, тобто формування змісту навчання на базі компетентнісного підходу є відображенням сучасних тенденцій у європейській професійній освіті. В рамках поглиблення європейської інтеграції в Україні з січня 2012 року діє Національна рамка кваліфікацій, яка є системним і структурованим описом кваліфікаційних рівнів, метою впровадження якої є наближення до європейських стандартів і принципів забезпечення освіти, а також сприяння міжнародному визнанню отриманих в Україні кваліфікацій. Вимоги Національної рамки є базовими при визначенні змісту навчання персоналу. Європейська стратегія зайнятості передбачає здійснення всебічних стратегій навчання впродовж життя, з метою озброєння громадян навичками, актуальними у сучасній економіці, та необхідність збільшення інвестицій у людські ресурси, особливо через навчання персоналу підприємств. Аналіз основних сучасних соціально-економічних тенденцій показує, що провідними вимогами до сучасного персоналу є здатність до навчання впродовж життя, компетентність у європейських аспектах сфери діяльності, професійна та географічна мобільність, оволодіння знаннями в галузі економічних, мовних, психологічних аспектів ведення бізнесу із закордонними партнерами.

Список використаних джерел

1. Бузько І. Р. Аналіз впливу глобалізації на структуру міжнародного ринку праці / І. Р. Бузько, Ю. Ю. Д'яченко, О. А. Немашкало // Україна-Чорногорія: економічна трансформація та перспективи міжнародної співпраці : зб. тез доп. учасників I міжнар. наук.-практ. конф. викладачів, аспірантів, студентів. 18-25 трав. 2012 р. - Будва, 2012. - Т. II. - 272 с.
2. Бузько І. Р. Формування методологічних основ розвитку персоналу / І. Р. Бузько, Ю. Ю. Д'яченко // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 3. - С. 8-12.
3. Вплив євроінтеграційних процесів у сфері освітніх послуг на формування персоналу підприємств / І. Р. Бузько, Т. В. Шаповалова, В. Л. Гайрапетян, Ю. Ю. Д'яченко. - Луганськ : ЛПСТ, 2008. - 300 с.
4. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник / А. М. Круглашов, І. Озимок, Т.С. Астапенко, В.В. Руссу. - Чернівці, 2010. - 212 с.
5. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. - К. : Знання, 2009. - 751 с.

О.Лук'янов,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри державної служби,
адміністрування та управління Луганського національного
університету ім. Тараса Шевченка

Асиметрична децентралізація публічної влади в Іспанії: європейський досвід побудови демократичної моделі відносин між центром і регіонами

Євроінтеграційна політика України актуалізує питання адміністративно-територіальної реформи і місцевого самоврядування у відповідності до європейських стандартів, тим більше в умовах соціально-економічної, культурної і навіть національної специфіки деяких регіонів: Автономної республіки Крим, Закарпаття, Донбасу, гостро стоїть питання розподілу повноважень між органами влади і самоврядуванням. У Європейських країнах є багатий досвід демократичного розподілу владних повноважень між центральною владою і регіонами. Історичний досвід демократичної децентралізації влади має Іспанія.

Автономна Держава в сучасній Іспанії - результат масштабного процесу децентралізації, початого в Іспанії з прийняттям нової демократичної Конституції у 1978 р., який залишив позаду авторитарний іспанський ультранационалізм режиму генерала Франко, - відповідає внутрішній складності устрою держави і наявності периферійних спільнот, вкрай згуртованих і з успіхом тих, що змагаються з уніфікацією, що йде від центру. Не можна не відзначити безперечний успіх моделі і її здатність відповідати на виклики, які, і до цього дня, виходять з боку периферійних спільнот.

Іспанія відрізняється великою різноманітністю регіональної субкультури. Разом з областями, де компактно проживають національні меншини - каталонці, баски, галісійці з їх історичними традиціями, багато інших регіонів також мають свої суспільні інститути, звичаї, особливий устрій сільського життя, лінгвістичні відмінності. Така мозаїка, що формувалася століттями, прагнення до автономії окремих територій збереглася не дивлячись на спроби уніфікації, що робилися центральною владою. Не дивлячись на переважання унітаристських тенденцій в процесі побудови іспанської нації незаперечним є існування відмінностей між територіями. Ця множинність, несхожість регіонів разом з потужними рухами в Каталонії і Країні Басків, сприяли формуванню іспанської моделі територіального розподілу влади. Таким чином, з'явилася особлива форма держави, яка шукала підхід до всіх територій з врахуванням їх несхожості і унікальності. Подібна територіальна децентралізація також відбилася і на розподілі повноважень між державою і новими самостійними одиницями.

Отже, Іспанська Конституція свідомо прийняла відкриту модель. Дебати в Генеральних Кортесах показують, що парламентарі також свідомо пішли на цей крок, прийнявши систему розподілу територіальної влади, яка визначена поза Конституцією; і тому складно знайти завершення цієї моделі лише в межах Конституції 1978 р. (яка містить основні засади). Іспанці довірилися подальшому політичному розвитку і проведенню переговорів між сторонами. Процес утворення Автономних Співтовариств йшов в умовах інтеграції Іспанії в ЄС, і це багато в чому відповідало ідеї "Європи регіонів" [5, с. 74].

Стаття 143.1 Іспанської Конституції 1978 року свідчить: "провінції, що межують одна з одною, мають загальні історичні, культурні і економічні особливості, острівні території і провінції, що є єдиною історичною областю, можуть отримати самоврядність і утворити Автономні Співтовариства" [1]. Тобто в протилежність тому, що відбувається у федеральній державі, Автономні Співтовариства не передують Державі. Якщо вільні бажання керували Автономними Співтовариствами в процесі прийняття власних конституцій, то вони також зіграли важливу роль в розподілі повноважень.

Згідно статті 147.2 Автономні Співтовариства визначають в своїх Статутах "повноваження Автономного Співтовариства в рамках Конституції". Роль Конституції полягає, в основному, в перерахуванні повноважень, які спочатку знаходяться у винятковому веденні Держави (ст. 149.1 Конституції), а також повноважень, які можуть відноситися до ведення Автономного Співто-

вариства (ст. 148.1). Автономне Співтовариство може приймати в своєму Статуті Автономії все або частина повноважень, перерахованих в статті 148, а після п'яти років, через реформу Статуту, може збільшити їх число [1; 6]. В будь-якому разі, саме Статут Автономії визначає круг повноважень, що приймаються кожним з Автономних Співтовариств.

Шлях до утворення автономії, прописано в ст. 151.1, вимагає згоди абсолютної більшості населення кожної провінції (схвалення на референдумі голосуванням більше 50% від вибіркового списку). Проте, не дивлячись на всі труднощі, Андалузія стала автономією саме у такий спосіб і, завдяки цьому, отримала всі можливі повноваження згідно Конституції.

Через Статут Автономії різні Автономні Співтовариства придбали бажану міру самоврядності. Еластичність системи дозволила задовольнити різні вимоги територій відносно самоврядності. Таким чином, на початку процесу децентралізації кожне Автономне Співтовариство отримало свій певний набір повноважень.

У Іспанії встановилася наступна система розподілу повноважень. Розмежування повноважень, закріплене в Статутах Автономій, не вирішує проблему - кому і що робити у кожному конкретному випадку. Тому необхідно виділити два види повноважень: виняткові і спільні. Перші знаходяться у винятковому веденні однієї із сторін (Держава або Автономне Співтовариство). Спільні повноваження, навпаки, - це ті, які знаходяться частково у веденні Держави і частково у веденні Автономного Співтовариства [2].

Спільні повноваження розділяють, у свою чергу, на підставі взаємин, що існують між сторонами: 1) законодавчо-виконавчі і 2) рамкові (основа-розвиток). У першому випадку одна із сторін (Держава) володіє всією повнотою нормативної влади (окрім статутів з самоорганізації) по відношенню до предмету, тоді як друга сторона (Автономне Співтовариство) займається виконанням. У другому випадку, навпаки, одна із сторін (Держава) виконує частину нормативної функції, яка відноситься до засадничих елементів і однакова для всіх територій, а друга сторона (Автономне Співтовариство) виконує останню частину нормативної функції (розвиток того, що почала Держава) і, крім того, виконує її [3].

Якщо як приклад ми візьмемо Каталонію, то до першої групи повноважень відноситься пенітенціарна: тобто Держава диктує всі норми, що відносяться до приведення у виконання покарань, тоді як у веденні Автономного Співтовариства знаходяться в'язниці (згідно статті 11.1 Статуту Автономії). До другої групи повноважень, на прикладі тієї ж Каталонії, відноситься юридичний устрій цивільної адміністрації. В даному випадку Держава встановлює набір принципів (більш менш широкий), який далі розвивається Автономним Співтовариством залежно від його власної адміністративної структури і на користь муніципалітетів, що знаходяться на його території (згідно пунктам 1, 3 і 8 статей 9 Статуту про Автономію Каталонії) [4].

Розмежування повноважень, з врахуванням складності окремих функцій і взаємозв'язків, що існують між ними, виявляється визначальним чинником. У Конституції передбачається (у статті 161.1), що в разі виникнення конфліктів повноважень між Державою і Автономними Співтовариствами або між останніми, їх розв'язанням займається Конституційний Суд [1].

Високий рівень конфліктності в процесі розподілу повноважень демонструє, до якої міри іспанська система розподілу повноважень є, і до цього дня, моделлю конфліктною, а не моделлю співпраці. Так, всі суб'єкти, особливо, Держава і Автономні Співтовариства - Країна Басків і Каталонія, систематично використовували конфлікт повноважень і вичерпали, таким чином, можливості системи, виходячи, у багатьох випадках, за рамки дозволеного [4]. Отже, сьогодні для функціонування системи характерний високий рівень конфліктності, що свідчить про взаємне недовір'я властей; особливо це стосується Автономних Співтовариств з яскраво вираженою індивідуальністю, таких як Каталонія.

Для Іспанії властиві змагальність і диференціація як протиборчі сили в процесі динамічного розвитку автономної системи. Можливість постійно реконструювати самоврядність різних Автономних Співтовариств, яка дозволяє, як ми бачили, Автономним Співтовариствам набувати відмінних один від одного повноважень, стала причиною виникнення своєрідної гри між двома протилежними силами в процесі еволюції системи автономій в Іспанії. На практиці, диференційований підхід створює певні незручності для уніфікації Автономних Співтовариств,

неприйнятної окремими територіями, але одночасно є і лазівкою, що допомагає уникнути тієї ж уніфікації, для якої автономія - це вирішення проблеми самовизначення територій. Динамічний характер системи дозволяв, до справжнього моменту, вирішувати суперечливі вимоги всіх сторін. Проте протистояння сил призводить, зрештою, до того, що доведеться вибирати між двома тенденціями.

Ці елементи асиметрії, ув'язнені в самій Конституції, які могли б допомогти системі пристосуватися до ситуації напруженості між територіями (на що вона і претендує), могли б допомогти знайти вихід з глибокого конфлікту, який далеко виходить за рамки питань, що стосуються повноважень, як це відбувається з правом на самовизначення територій, що зберігають яскраву індивідуальність і самобутність, і тому, разом з національним проектом, співіснують відцентрові тенденції, особливо, в Каталонії та Країні Басків. Дослідження показує, що сутність проблеми полягає не в розподілі повноважень, а, швидше, в самих національностях, що проживають на території країни, в їх самобутності. Одні вважають всіх іспанцями, і тому диференційований підхід до різних Автономних Співтовариств для них - це аномалія [5, с. 77]. Інші вважають, що питання це спірне, проблематичне, і тому прагнуть зберегти відмінності. В Україні також існують різні погляди на те, чи Україна переважно мононаціональна чи багатонаціональна держава з національно особливими регіонами.

Іспанський досвід побудови системи регіонального управління представляє для України наступний інтерес. По-перше, він підтверджує необхідність край обережного підходу до перенесення готових зарубіжних "рецептів" в специфічні національні умови. Хоча іспанська реформа розвивалася в руслі європейської федералістської традиції (з особливою увагою до практики ФРН), в країні зуміли прагматично зупинитися там, де дуже ретельне опрацювання навіть концептуально важливих юридичних деталей створювало на початковому етапі небезпеку порушення суспільного компромісу, необхідного для перехідного періоду і продиктованої вибором мирної дороги перетворень. Впровадження відкритої моделі за принципом "вдома керую сам" перетворило Іспанію в країну, де відбувається процес федералізації "згори донизу". Тим самим була забезпечена свобода маневру на першому, найважливішому відрізку цієї дороги, що зробило можливим добитися реальних успіхів. По-друге, досвід Іспанії дозволяє оцінити значущість інститутів громадянського суспільства в проведенні такого роду реформи. Передача самоврядності в руки регіональних і місцевих органів влади відбувалася завдяки активній і безпосередній участі цілої мережі громадських організацій на місцях - змішаних комітетів і комісій, самоврядних асоціацій і тому подібне. Тому нова демократична система взаємин центру з регіонами, далеко не безконфліктна, містила в собі можливість гнучкого узгодження інтересів сторін, цивілізованого вирішення протиріч, що виникали в ході економічної і структурної модернізації, для якої вона створила необхідні межі. По-третє, виявилось, що навіть успішний досвід становлення державності є тривалим і поетапним процесом, що вимагає коректування у міру виникнення складних проблем структурного порядку.

Список використаних джерел

1. Испания. Конституция и законодательные акты / пер. : Э. М. Борисов, Т. И. Ильинская ; Сост. и вступ. ст. : Савин В. А. - М. : Прогресс, 1982. - 352 с.
2. Beneyto Juan. En Las Autonomías. El poder regional en España, Siglo XXI. / J. Beneyto. - Madrid, 1980. - P. 229.
3. Borzel Tanja. States and Regions in the European Union. Institutional Adaptation in Germany and Spain / T. Borzel. - Cambridge University Press, 2002. - p. 93.
4. Miguel Angel Aparicio. La forma del Estado en los debates constituyentes / La Descentralización y el Federalismo. Nuevos modelos de Autonomía Política (España, Bélgica, Canadá, Italia y Reino Unido). - Barcelona : Cedecs, 1999. - P. 13.
5. Бориславська О. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін. ; Швейцарсько-укр. проект "Підтримка децентралізації в Україні - DESPRO. - К. : ТОВ "Софія", 2012. - 128 с.
6. Moreno L. The Federalization of Spain / L. Moreno. - London, Portland, OR: Frank Cass, 2001. - 182 p.

Ю.Акіменко,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри права ЄС
та порівняльного правознавства Національного університету
"Одеська юридична академія"

Принципи контрактного права Європейського Союзу - орієнтир для реформування приватного права України

Правопорядки сучасних західноєвропейських держав - результат багатовікового історичного процесу, що супроводжувався взаємопроникненням культур різних народів, які населяли Західну Європу.

На сучасному етапі особливе місце в цьому процесі належить "Принципам Європейського контрактного права" (англ. the Principles of European Contract Law) - "загальному ядру Європейського контрактного права", які були створені за результатами майже 20-річної роботи академічних юристів. Однак головне призначення Європейських Принципів не правотворчість, а уніфікація та гармонізація, забезпечення максимальної гнучкості закостенілих норм внутрішньодержавного і міждержавного контрактного права, і таким чином прискорення вдосконалення договірного права ЄС. Принципи є результатом роботи професорів і практикуючих юристів різних країн ЄС і являють собою синтез найкращих рішень конкретних правових завдань ("best practices"), узятих з різних правових систем. При цьому даний документ не випробував на собі впливу політичних інтересів окремої країни, але був підготовлений стосовно потреб торговельного обороту як такого.

"Принципи європейського контрактного права" представляють собою приватну ініціативу, і внаслідок цього вони не є ні національним, ні наднаціональним, ні міжнародним правом. Однак це не означає, що положення Принципів не мають юридичної сили. Стаття 1 Принципів вказує, що вони призначені для застосування в якості загальних правил договірного права Європейського Союзу, і що вони застосовуються в разі, якщо сторони погодилися врегулювати договір "загальними принципами права", "lex mercatoria" або подібними нормами, або не обрали іншу систему або правила законодавства для врегулювання їхнього договору. Таким чином, Принципи мають статус "м'якого закону" ("soft law"), що є загальним поняттям для всіх видів норм, дотримання яких не забезпечується примусово від імені держави, але вони розглядаються в якості цілей, які повинні бути досягнуті.

Ключовим елементом успішної інтеграції України до ЄС є досягнення певного рівня узгодженості законодавства нашої країни з правовими нормами Євросоюзу. Натомість сучасний стан договірного права України характеризується розбіжністю та суперечливістю, які існують у положеннях Цивільного та Господарського кодексів та інших актів законодавства у регулюванні договірних відносин, що, в свою чергу, негативно відображаються на практиці його застосування. Економічні інтеграційні процеси потребують відповідної правової інтеграції, зокрема, поступового наближення правового забезпечення майнових відносин товарного характеру в Україні до умов внутрішнього ринку ЄС, до правових засад і принципів, що діють на цьому ринку, з метою досягнення гармонізації, а також уніфікації в деяких галузях.

Аналіз останніх тенденцій реформування торговельного та цивільного законодавства країн ЄС свідчить про те, що Принципи використовуються в якості "моделі" для вдосконалення внутрішнього законодавства європейських держав, що підтверджує тенденцію випереджаючого розвитку торгового права всередині приватного та його впливу на вдосконалення цивільного законодавства.

Принципи Європейського контрактного права містять положення, що суттєво відрізняються від національного законодавства, а тому на сучасному етапі у зв'язку із тим, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України у Європейських Союзі, виникає потреба у розширенні сфери правового регулювання і поглибленні основних концептуальних засад договірного права з урахуванням досвіду цього наддержавного об'єднання.

Стаття 2:101 (2) Принципів передбачає, що "договір не потребує висновку та підтвердженні у письмовій формі. Договір може бути доведений будь-якими засобами, в тому числі і показаннями свідків". Аналогічне правило застосовується до більшості договорів у Англії, Німеччині та Скандинавських країнах, а також було встановлено у ст. 11 Конвенції про міжнародну купівлю-продаж товарів 1980р. і в статті 1.2. Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА. У свою чергу стаття 208 ЦК України визначає правочини, які належить вчиняти у письмовій формі: 1) правочини між юридичними особами; 2) правочини між фізичною та юридичною особою; 3) правочини фізичних осіб між собою на суму, що перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян; 4) інші правочини, щодо яких законом встановлена письмова форма. Так, з одного боку, в регулюванні майнових відносин розширяється свобода волевиявлення у визначенні своїх прав та обов'язків як ознака диспозитивного методу регулювання. Відповідно до ч. 3 ст. 6 ЦК сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд, крім тих положень, обов'язковість яких для сторін прямо випливає із самого акта законодавства чи його змісту або із суті правовідносин між сторонами. При цьому, звичайно, сторони мають враховувати вимоги ЦК та інших актів законодавства, звичаїв ділового обороту, вимоги розумності, добросовісності та справедливості. В сучасних умовах та розробках європейських вчених, основним критерієм правомірності дій сторін договірної зобов'язання повинен стати принцип добросовісності, який проявляється через конкретні загальні та спеціальні склади добросовісної поведінки, що в українських правових реаліях поки що не отримав належної уваги.

Стаття 2:210 Принципів встановлює: "якщо сторони в рамках здійснюваної ними професійної діяльності уклали договір і при цьому не оформили його в остаточному виді, і одна зі сторін негайно направляє іншій стороні письмовий документ, що є підтвердженням укладеного договору і містить додаткові або відмітні умови, то такі умови стають частиною договору, якщо тільки дані умови істотно не змінюють договору, або одержувач негайно не відмовляється від їхнього прийняття". Таким чином, положення даної норми визначає необхідність певних дій однієї зі сторін угоди: відправлення письмового документа, що буде містити всі умови, про які домовилися сторони. Натомість передбачається можливість включення в таке підтвердження волі сторін додаткових або відмітних умов.

Також важливим моментом даної норми є негайність письмового підтвердження. Під останньою розуміється відправлення такого письмового підтвердження з плином розумного часу після укладання договору, тобто в термін, достатній для складання такого письмового документа і відправлення його контрагентові (наприклад, час, щоб добратися до офісу, оформити підтвердження і відправити його поштою або факсом). На відміну від Принципів, українське законодавство подібної норми не містить, і в даній ситуації договір буде вважатися укладеним тільки за наявності обох обставин - досягнення сторонами згоди за всіма істотними умовами, і надання договору форми, що передбачена законодавством для даної категорії договорів (або вимагається однією зі сторін).

Відповідно до загального правила всі попередні домовленості сторін із моменту вступу в силу договору втрачають свою дію. Так, п. 2 ст. 2:105 Європейських Принципів встановлює презумпцію, відповідно до якої сторони не розглядають раніше зроблені заяви, гарантії, та інші угоди як частину укладеного договору, у випадку якщо інтеграційне застереження не було обговорено індивідуально. Причому дане правило не може бути будь-яким чином виключене або обмежено. Сутність даної норми полягає не в наданні нікчемності всім попереднім угодам сторін у процесі переговорів (як в українському законодавстві), а в тому, що вони не будуть частиною договору. Такі попередні угоди мають значення при тлумаченні договору, до того ж дане правило не може бути виключено або якимось чином обмежене, крім індивідуально обговореного положення договору (п. 3 ст. 2:105 Принципів). У даному випадку істотно впливає загальний принцип, відповідно до якого при тлумаченні договору варто віддавати перевагу загальному намірові сторін, навіть якщо він відрізняється від буквального значення слів.

На сьогодні Україна належить до тих держав, які через різні причини ще не залучені до числа реальних претендентів на членство у ЄС. Однак ця обставина повинна ще більше спону-

кати до гармонізації українського законодавством. Це зумовлюється необхідністю довести членам європейської спільноти реальну готовність України прийняти європейські правові стандарти й розвивати та поширювати цінності Європейського Союзу.

М.Литвин,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Глобальні детермінанти впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності в Україні

Глобалізація є об'єктивним процесом, що поглиблюється з плином часу, формує нові вимоги, створює необхідність впровадження міжнародних стандартів у національних банківських системах і характеризує сучасний розвиток світового господарства та міжнародних економічних відносин. Діяльність банківських установ як найактивніших учасників глобального фінансового ринку виходить за межі національних кордонів, внаслідок чого виникає потреба в уніфікації національних норм, положень і нормативних актів з метою створення єдиних правил ведення банківських операцій. Сучасні реалії розвитку світового господарства ставлять перед банківськими системами вимоги стійкості, конкурентоспроможності, здатності без загрози для національних інтересів інтегруватися у світовий банківський простір, що, у свою чергу, сприятиме довгостроковому економічному зростанню країни. Конкурентоспроможна банківська система повинна працювати прозоро, що дозволить здійснювати моніторинг стійкості за єдиною міжнародною методикою. Ці завдання вирішуються в процесі імплементації міжнародних стандартів банківської діяльності.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що багато іноземних та вітчизняних учених порушують у своїх працях питання впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності. Теоретичним та практичним аспектам розробки міжнародних стандартів банківської діяльності в умовах глобалізації присвячені наукові дослідження вітчизняних і закордонних учених О.І.Барановського, О.Г.Білоруса, О.В.Галиць, В.М.Гейця, В.Л.Кротюка, О.В.Кученка, В.І.Мищенко, О.К.Прімерової, Л.В.Руденко, М.І.Савлука, Н.М.Шелудько, О.Й.Шевцової, О.О.Чуба, С.А.Циганова та багатьох інших.

Глобальними детермінантами впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності в Україні на сучасному етапі є посилення міжнародної фінансової нестабільності, зростання глобальної банківської конкуренції, лібералізація ринків банківських послуг, збільшення обсягів міжнародних банківських операцій, трансформація глобального банківського сектору, які виступають необхідною умовою інтеграції національної банківської системи до глобального банківського простору. Існує двохсторонній зв'язок процесу глобалізації та процесу імплементації міжнародних стандартів банківської діяльності: з одного боку, глобалізація є основою формування міжнародних стандартів банківської діяльності, з іншого, міжнародні стандарти прискорюють фінансову глобалізацію, спрощують доступ на фінансові ринки різних країн світу.

Глобалізація світової економіки вперше проявилася саме в банківській сфері - у формі створення міжнародних банківських груп. Згідно з наведеною періодизацією глобалізації банківської діяльності з 1940 р. до сьогодні, сучасний етап характеризується трансформацією глобального банківського сектору в умовах глобальної фінансової кризи, впровадженням міжнародних стандартів банківської діяльності, інноваційною банківською діяльністю, диверсифікацією лідерства транснаціональних банків.

Досвід країн ЄС, США, Росії, Білорусі, Казахстану показав, що перехід до міжнародних стандартів є довготривалим та вимагає значних фінансових, інформаційних та кадрових ресурсів. З метою збереження конкурентних переваг комерційним банкам необхідно постійно нарощувати свій рівень капіталу та впроваджувати нові методики оцінки ризиків згідно з міжна-

родними стандартами банківської діяльності. Впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності, зокрема угоди Базель II, для банківської системи має як позитивні, так і негативні наслідки (за напрямками впливу - внутрішні та зовнішні, за суб'єктами впливу - для держави, клієнтів, банківських установ). У процесі прийняття угод Базельського комітету необхідно постійно вивчати та використовувати здобутки світового досвіду впровадження. Лише за умов скоординованої роботи центрального банку, комерційних банків, рейтингових агентств, науковців та практиків щодо імплементації міжнародних стандартів та концентрації всіх необхідних для цього ресурсів, національна банківська система вийде на якісно новий рівень розвитку.

Банківська система України поступово інтегрується у світовий банківський простір, спостерігається значна активізація присутності іноземного капіталу. Так, в Україні кожен четвертий банк - з іноземним капіталом, кожен десятий - зі стовідсотковим іноземним капіталом. Іноземний капітал в Україні представлений 23 країнами: Росія, Австрія, Італія, Франція, Угорщина, Швеція, Німеччина та ін. Найбільші обсяги банківського капіталу в Україну надходять із країн з високим рівнем розвитку банківських систем. Банківський сектор України є достатньо диверсифікованим за країною походження капіталу, що підтримує здорову конкуренцію серед банків. На основі визначення концептуальних засад до дослідження банківської системи в умовах експансії іноземного капіталу виявлено, що позитивними ефектами впливу іноземного капіталу для банківської системи є швидке впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності, розширення асортименту банківських послуг тощо.

Глобальні детермінанти впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності є основою концепції імплементації міжнародних стандартів банківської діяльності в Україні на сучасному етапі. Розроблена концепція орієнтується на відповідність об'єктивним тенденціям глобалізації, надає можливість отримати позитивні переваги від процесу глобалізації та впровадження міжнародних стандартів, а також уникнути негативних наслідків.

Лише дотримуючись відповідної стратегії побудови ефективно функціонуючої банківської системи в умовах глобалізації, а також здійснивши глибокий аналіз процесу адаптації банківської системи України до міжнародних стандартів, визначивши наявні слабкі сторони та доклавши максимальних зусиль для їх ліквідації, можна вести мову про високу імовірність формування розвинутої банківської системи держави в умовах інтеграції її до світового банківського простору.

О.Полторацький,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри регіональних систем

та європейської інтеграції Дипломатичної академії України

при Міністерстві закордонних справ України

Особливе та конструктивне партнерство Україна - НАТО: еволюція та сучасний стан

Співробітництво між Україною і НАТО почало розвиватися невдовзі по отриманні країною незалежності. У 1992 році Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва після її створення в грудні 1991 року (РПАС) і залишалася активною її учасницею протягом усієї історії існування цього органу, а також була серед засновників Ради Євроатлантичного партнерства, яка замінила РПАС у травні 1997 року [5].

8 лютого 1994 року Україна, оцінивши ініційовану НАТО програму "Партнерство заради миру" (ПЗМ) як важливий елемент загальної структури євроатлантичної безпеки, що спрямована на подальший розвиток і практичне поглиблення стосунків Альянсу з країнами-членами РПАС, а також іншими зацікавленими країнами ОБСЄ в галузі оборони, військового співробітництва та миротворчих операцій, першою з країн СНД підписала Рамковий документ ПЗМ [6], а 25 травня 1994 р. передала керівництву НАТО свій Презентаційний документ з приводу влас-

ної участі у програмі ПЗМ. Документ визначив політичні цілі участі України у Партнерстві, заходи, які планувалося здійснити для їх досягнення, а також сили і засоби, що виділяються Україною для участі у ПЗМ. Вперше Україна взяла участь у спільних навчаннях в рамках програми "Партнерство заради миру" 9-18 вересня 1994 року під назвою "Міст співробітництва-94".

У березні 1994 року розпочалися безпосередні консультації України з НАТО за формулою "16+1", а в 1995 році була складена перша Індивідуальна програма партнерства (ІПП-95) між Києвом і Брюсселем, розрахована на 1996-1998 роки. Спільна заява обох сторін від 14 вересня 1995 р., що була офіційно схвалена на спеціальному засіданні Північноатлантичної Ради НАТО, задекларувала наявність "розширених і поглиблених" відносин між ними, які наприкінці 1996 року піднялися до рівня "особливих та ефективних", заклавши основу для проведення 20 березня 1997 року офіційних двосторонніх переговорів щодо формалізації особливого партнерства між Україною і НАТО. Виведення відносин України з Альянсом на траєкторію особливого партнерства було забезпечене завдяки Хартії Україна-НАТО, підписаної в Мадриді в липні 1997 року. Хартія про особливе партнерство як основоположний документ взаємовідносин Україна-НАТО заклало правову основу цього співробітництва.

За цим документом, зокрема, Україна визнана країною Центрально-Східної Європи; наша країна та НАТО визнали діяльність Альянсу такою, що спрямована на зміцнення стабільності і безпеки держав у Європі; Україна підтвердила свою рішучість продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний і громадський контроль над Збройними Силами; були визначені сфери консультацій і співробітництва між Україною і Північноатлантичним союзом, в тому числі : питання політики безпеки і запобігання конфліктам, політичні і оборонні аспекти нерозповсюдження ядерної, біологічної та хімічної зброї, контроль над озброєнням та роззброєнням тощо; країни-союзниці по Альянсу підтримали суверенітет і незалежність України, її територіальну цілісність, демократичний розвиток, статус без'ядерної держави [4].

В Хартії визначені принципи відносин особливого партнерства, механізм їх втілення, а також сфери співробітництва між Києвом і Брюсселем. Визначені і форми реалізації співробітництва, сфери та механізми проведення консультацій з питань запобігання конфліктам, управління кризами, підтримання миру, врегулювання конфліктів та проведення миротворчих операцій.

Для координації та подальшого розвитку особливого партнерства між Україною і НАТО було створено спеціальний орган - Комісію Україна-НАТО на рівні послів. В грудні 1997 року Указом Президента України заснована Місія України при НАТО. Обидві сторони ініціювали створення Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань оборонної реформи.

Практичне співробітництво України з НАТО здійснюється на основі передбачених Хартією про особливе партнерство між Україною і НАТО Робочих планів імплементації Хартії, а також Індивідуальної програми партнерства України з НАТО.

Таким чином, стосунки України з Альянсом, налагодження та подальша оптимізація яких тривала протягом 1990-х років, поступово вийшли на рівень одночасної взаємодії сторін у трьох взаємопов'язаних площинах :

- багатосторонній форум для консультацій і співробітництва з політичних питань та питань безпеки, яким є РЄАП;
- спеціалізоване колективне партнерство в сфері оборони, військового співробітництва та операцій по підтриманню миру - поглибленої ПЗМ, яка з травня 1997 року здійснюється під егідою РЄАП;
- безпосередні відносини Україна-НАТО в формі особливого партнерства, регламентованого Хартією Україна-НАТО.

23 травня 2002 року Рада національної безпеки і оборони України (РНБОУ) прийняла рішення про розробку стратегії, кінцевою метою якої повинно стати приєднання нашої держави до системи безпеки, в основі якої знаходиться НАТО. Варто зауважити, що заява РНБОУ викликала позитивну реакцію з боку вищого керівництва Альянсу. В Декларації глав держав та урядів, прийнятій на Празькому саміті НАТО 21-22 листопада 2002 року, зокрема, відзначається, що важливим кроком на шляху досягнення повної євроатлантичної інтеграції України є прийняття нового Плану дій Україна-НАТО, що визначив політичну, економічну, військову та

інші сфери реформування, в яких Україна зобов'язується досягти подальшого прогресу і в яких НАТО продовжуватиме надавати їй допомогу. Таке рішення знайшло законодавче закріплення у відповідній Постанові Верховної Ради України " Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО" [2].

На хвилі "помаранчевої" революції, лідери країн НАТО висловили підтримку амбіційних реформ нового президента України і узгодили переорієнтування співпраці Україна-НАТО у відповідності з пріоритетами нового уряду. У серпні 2009 року була підписана "Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 року". Документом визначається ключова роль Комісії НАТО-Україна як форуму з питань поглиблення політичного діалогу і співпраці та для проведення консультацій між союзниками по НАТО і Україною з питань безпеки, що становлять взаємний інтерес.

У 2010 році із прийняттям Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" був зафіксований загальний намір України як європейської позаблокової держави продовжувати конструктивне партнерство з НАТО з усіх питань, що становлять взаємний інтерес. У цьому відношенні варто зауважити, що Україна завжди була і залишається особливим партнером для НАТО. Альянс поважає суверенний вибір безпекового статусу України і прагне "продовжувати і розвивати партнерство з Україною в рамках Комісії НАТО - Україна, на основі рішення НАТО, прийнятого на саміті в Бухаресті в 2008 році" [3]. На виконання відповідного указу Президента України у 2010 році була також створена Комісія з питань партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору. Цей орган відповідає за здійснення внутрішньодержавної координації розвитку сучасного конструктивного партнерства України з НАТО. Консультації та співробітництво між Україною і НАТО охоплюють значну кількість напрямів, зокрема, операції з підтримання миру, оборонна реформа та реформа сектору безпеки, військова співпраця, озброєння, цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій, наука і довілля, інформаційний напрям.

Основна стратегічна мета НАТО як військово-політичного союзу є забезпечення безпеки своїх членів, яка заснована на створенні миру, стабільності і безпеки в євроатлантичному регіоні та запобігання побічним загрозам з інших регіонів. Одним з основних національних інтересів України є забезпечення миру, стабільності і безпеки як в прилеглих до нього регіонах, так і в усьому світі. Таке поєднання інтересів є основою для взаємовигідного конструктивного партнерства Україна - НАТО, яке має стратегічний характер.

Підсумовуючи, слід зазначити, що конструктивне партнерство повинно бути спрямоване, в середньостроковій перспективі для зближення України з НАТО на максимально можливому рівні співпраці, що дозволяє статус позаблокової країни-партнера. У цьому відношенні, коментуючи свою зустріч з Генеральним секретарем НАТО Андерсом Фог Расмуссеном під час роботи 68 сесії Генеральної Асамблеї ООН 25 вересня 2013 року, Президент України Віктор Янукович заявив представникам ЗМІ в Нью-Йорку: "Ми підвели підсумки співпраці. Україна виконує свої обіцянки". За його словами, йшлося, зокрема, про оборонну реформу в Україні та підготовку до Саміту Україна - НАТО, який має відбутися в 2014 році. Крім того, Президент України підкреслив активну участь України в місії НАТО "Океанський Щит" у рамках боротьби з морським піратством [1].

Партнерські відносини між Україною і НАТО відтак мають особливе значення для України, а їх подальший розвиток слід розглядати в якості заходів щодо зміцнення національної безпеки і сприяння сучасному стратегічному курсу України на європейську інтеграцію.

Список використаних джерел

1. Віктор Янукович: Україна виконує всі зобов'язання щодо співпраці з НАТО [Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/28876.html>
2. Про рекомендації парламентських слухань "Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО" : Постанова Верховної Ради України, 21 листоп. 2002 р. // Відом. Верхов. Ради України. - 2002. - № 51. - Ст. 374.

3. Стратегічна концепція НАТО 2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natolive/topics_56626.htm
4. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного Договору / Центр інформації та документації НАТО в Україні. - К., 2000. - 3 с.
5. NATO Handbook: 50-th Anniversary Edition / NATO Office of Information and Press.-Brussels,1998.- 399р.
6. Partnership for Peace Framework Document Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council.Brussels,10 Jan.,1994 // NATO Handbook Documentation / NATO Office of Information and Press.-Brussels,1999.-P.120-122.

Ю.Мацієвський,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології НаУОА

Демократизація чи білорусизація: якою є ціна Угоди про асоціацію з ЄС?

Які наслідки буде мати підписання чи не підписання Угоди про асоціацію з ЄС для виживання режиму і майбутнього України? Для відповіді на це питання спиратимусь на теорію динаміки гібридних режимів С.Левітські і Л.Вей [5].

Теорія. У своїй праці про стабільність і зміни гібридних режимів Левітські і Вей беруть до уваги три фактори: інтенсивність зв'язків режиму з Заходом (linkage), організаційний потенціал держави чи правлячої партії (organizational power) і уразливість держави до західного тиску (leverage). Аналізуючи ці фактори у випадку 35 країн протягом 1990-2008 рр., вони виявили таке.

Коли зв'язок із Заходом був значний як у Східній Європі, гібридні режими демократизувались. Там, де був зв'язок низький, як у країнах колишнього СРСР, зовнішній демократичний тиск був слабшим. У цих країнах режими формувалися відповідно до організаційних можливостей еліт. Там, де організаційний потенціал держави і правлячої партії був високим, правлячі групи змогли подолати опозицію і втримати владу. Якщо ж держава і правляча партія були слабкими, виживання режимів було під загрозою. Коли організаційний потенціал влади був недостатнім щоби попередити відступництво еліт чи придушити протести, вона була вразлива навіть на слабкі дії опозиції. В таких країнах третій фактор - уразливість держави до західного демократичного тиску - часто був вирішальним. Там, де стратегічний чи економічний потенціал держави стримував такий тиск (як у випадку Росії), або там, де був значний антидемократичний тиск (Росії на Білорусь), навіть слабкі режими збереглися без змін.

Якщо ж західний ресурс виявлявся сильнішим, ті режими не встояли. Так і в Україні після "Помаранчевої революції" виникла слабка "дефектна демократія". Проте за відсутності тісних зв'язків із Заходом, нові лідери часто ставали авторитарними (як у Грузії), а там де Захід діяв непослідовно, слабка демократія не могла консолідуватись (як в Україні).

Аналіз даних. У цій частині показані зміни у значеннях трьох показників - зв'язків з Заходом, організаційного потенціалу влади і сили Західного тиску у порівнянні з даними виявленими Левітські і Веєм. Тут показані лише результати обчислень, без пояснення методики розрахунку і використання даних [1]. У таблиці 1 подані узагальнені значення показників у порівнянні з 2008 р. Результати 2008 р. обраховані Левітські та Веєм.

Що показує цей аналіз? За низького/середнього тиску і середнього організаційного потенціалу режим залишається нестабільним, але виживає. У випадку України маємо середній організаційний потенціал (концентрація влади врівноважується структурними обмеженнями і зростаючою напругою в середині правлячої групи) і середній тиск (у зв'язку з процесом підписання угоди про асоціацію Україна перебуває в постійному полі зору ЄС, а внутрішній борг і погана економічна ситуація робить її залежною від кредитів МВФ). Зв'язки з Заходом також перебувають на середньому рівні. У цій ситуації один чинник врівноважується іншим. У разі підписання Угоди про асоціацію з ЄС - зв'язок з Заходом посилиться, що ускладнить можли-

вості використання як "виборчих технологій", так і відвертого насилля на виборах 2015 р. Підписання Угоди фактично не залишає шансів для В. Януковича залишатися при владі. Більше того, підписання угоди є чи не єдиним інструментом повернення України на демократичний шлях розвитку. Якщо ж угода не буде підписана - у Заходу вичерпаються політичні аргументи і там можуть вдатися до санкцій.

Таблиця 1

Динаміка показників порівняно з 2008 роком

Показник	2008 р.	2012 р.
Західний тиск	високий	Низький/ середній
ВВП, млрд. дол.	137	180
Організаційний потенціал влади	2 (низький)	5 (вище середнього)
Масштаб влади	2	2
Згуртованість влади	0	1
Масштаб партії	0	2
Згуртованість партії	0	0
Зв'язки із Заходом	0,31 (низький рівень)	0,53 (середній рівень)
Економічні зв'язки	-	4
Суспільні зв'язки	-	-
Комунікативні зв'язки	-	2
Міжурядові зв'язки	-	2

Санкції - це різновид західного ресурсу, який, у випадку застосування, має показати наскільки український режим вразливий до західного тиску. Теоретично персональні санкції мають змінити хитку рівновагу на користь Заходу - послаблять організаційний потенціал і посилять західний вплив. З іншого боку, санкції змусять режим захищатися, що може розкрутити хвилю насилля. Отже, щоб санкції були ефективними - змусили В.Януковича дотримуватись демократичних правил гри, принаймні три умови мають бути виконані: санкції повинні впроваджуватись у момент найбільшої вразливості режиму (умова часу); санкції повинні бути масштабними (умова обсягу) і врешті санкції повинні бути спільними, тобто відображати єдину позицію США і ЄС (умова єдності). Дотримання кожної з цих умов, а особливо умови єдності, буде означати що ЄС і США мають спільні мотиви для прийняття такого рішення. Попри визнання ліберальних цінностей спільною платформою для США і ЄС у гру можуть вступати і стратегічні мотиви, що може підважити єдність на тільки у діях США та ЄС, а й у середині самого ЄС.

Метою санкцій є зміна політики, зміна влади або отримання стратегічних переваг на свою користь. Проте у США та ЄС розуміють, що навіть персональні санкції - це дуже непевний інструмент і ефект може бути зворотнім. Крім того, у ЄС рішення про накладання санкцій ускладнюється процедурними, але передусім політичними міркуваннями, головне з яких - використання усіх позитивних інструментів. Тому досі на Заході не самі санкції, а погрозу використання санкцій розглядали як засіб тиску на В. Януковича. Попри розбіжності в мотивах питання персональних санкцій не зійшло з порядку денного і залишається засобом "м'якого тиску".

Якщо все ж таки рішення про персональні санкції буде прийнято, вони можуть послабити організаційний потенціал режиму, але посилити "системну уразливість" країни, тобто матимуть протилежний ефект. Санкції щодо недемократичних лідерів дуже рідко мали оздоровчий ефект - повернення до демократичних правил гри. Частіше бувало навпаки - посилення репресій, особливо у персоналістських режимах, як у випадку А. Лукашенка [4].

Попри перерозподіл ресурсів на користь "сім'ї", стабільність режиму є низькою [2]. Низька стабільність, або нездатність реагувати на внутрішні і зовнішні виклики є свідченням уразливості режиму. Введення санкцій тільки посилює уразливість. У таких умовах вплив "непередбачуваних змінних" - новий виток економічної кризи, обвал гривні, техногенна чи екологічна катастрофа, могли б стати фактором, що порушить керування всередині країни. Отже, санкції залишаються відкладеним у часі інструментом тиску з метою збереження впливу на ситуацію в країні, або інструментом зміни влади, якщо та зробить стратегічні помилки.

Якщо В. Янукович не зробить стратегічних помилок, він може втриматись при владі до закінчення президентських повноважень. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС означатиме

посилення зв'язків з Заходом, тобто фактично втрату влади у 2015 р., але без юридичних наслідків (судового процесу). Не підписання, по суті, теж саме, але з імовірними юридичними наслідками. Президент це усвідомлює, тому намагається не робити поспішних кроків. Але часу на прийняття рішень залишається все менше. У випадку не підписання Угоди Президенту залишається білоруський варіант. З допомогою референдуму зміна закону про вибори президента - для забезпечення перемоги у першому турі, розпуск парламенту, впровадження мажоритарної системи виборів і зменшення кількості депутатів у ВР для забезпечення одноосібного контролю Партії регіонів у парламенті. Але ризики тут дуже високі через фактори, які не підконтрольні президенту.

Якщо ці висновки правильні, то для забезпечення політичного майбутнього В. Янукович змушений буде виконати вимоги Заходу, але не Росії. "Білорусизація" країни буде актом відчаю В. Януковича. У нього немає ні державної економіки як в О. Лукашенка, ні природних ресурсів як у В. Путіна, ні підтримки низів як у них обох. Проте у В. Януковича є олігархи, опозиція, більш динамічні ЗМІ, громадські організації і невдоволене суспільство, яких немає в Білорусі і Росії. Вибір білоруського шляху однозначно викличе санкції, які будуть більш відчутними ніж в Білорусі. Це може спровокувати розкол в оточенні президента і масові протести знизу. Беручи до уваги ці ризики, імовірність такого сценарію залишається незначною. Так чи інакше, міжнародна ізоляція - це ресурс, яким не можуть не скористатися ні на Заході, ні в Росії.

Оцінки сценаріїв. Отже, між "м'яким" та "жорстким" сценаріями розвитку подій, більш імовірним виглядає проміжний - намагання зберегти владу не вдаючись до різких кроків. Для самого президента і для країни оптимальним варіантом був би "чистий" відхід від влади. Це означає звільнення Ю. Тимошенко, прийняття пакету законів спрямованих на виконання вимог ЄС, підписання Угоди про асоціацію з ЄС в обмін на гарантії особистої безпеки від опозиції і "зовнішніх гравців". Проте у країнах, де є політичні в'язні, прикладів "чистого" відходу від влади не було. У В. Януковича є можливість піти цим шляхом, але логіка його попередніх дій робить цей варіант малоімовірним. Силовий, білоруський, варіант, як щойно було сказано, надто ризиковий, тому можливий тільки у результаті безвиході. Залишається "серединний" варіант - спроби зберегти владу не вдаючись до радикальних кроків, шляхом роз'єднання та кооптації опозиціонерів, підкупу, шантажу, використання адміністративного ресурсу і "технологій" легітимації "вкрадених" виборів. Цей третій шлях може зійти і до силового варіанту збереження влади за пасивної позиції суспільства та Заходу.

"Серединний" варіант виглядає більш імовірним у теперішніх умовах, але це не більш ніж проекція можливих дій з врахуванням існуючих можливостей і обмежень. Як насправді поведе себе влада і громадяни у несприятливій міжнародній обстановці буде свідчити про здатність двадцятилітнього суспільства відповідати викликам сучасного світу.

Список використаних джерел

1. *Мацієвський Ю.* Західний тиск чи внутрішні ресурси: санкції і сценарії виживання політичного режиму в Україні? [Електронний ресурс] / Ю. Мацієвський. - Режим доступу : <http://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2013/02/External-Pressure-and-Survival.pdf> - Назва з екрана.

2. *Мацієвський Ю.* Від хаосу до порядку: чи стабільний політичний режим у пост-помаранчевій Україні / Юрій Мацієвський // Наукові записки НаУКМА. - 2011. - Т. 121. - С. 17-20. - (Серія "Політичні науки").

3. *Doner R. F., Ritchie B. K., Slater D., Systemic Vulnerability and the Origins of Developmental States: Northeast and Southeast Asia in Comparative Perspective* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/207464/doner_ritchie_slater_systemic_vulnerability.pdf

4. *Escriba-Folch A. Authoritarian Responses to Foreign Pressure: Spending, Repression, and Sanctions* [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1475214 - Назва з екрану.

5. *Levitsky S. Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War / Steven Levitsky, Lucan A. Way* // *Problems of International Politics: Cambridge University Press, 2010.- 517p.*

*Г.Марушевський,
кандидат філософських наук,
докторант кафедри філософії і методології державного управління НАДУ*

Збалансований (сталий) розвиток як стратегія інтеграції економічних, соціальних і екологічних цілей у суспільній діяльності - політичний виклик сучасності

У відповідь на цей виклик в Європейському Союзі у 2001 році була прийнята "Стратегія збалансованого розвитку ЄС", згідно з якою збалансований розвиток визначено ключовим принципом усіх політик ЄС. Відповідно до цього принципу будь-яка галузева політика має розроблятися так, щоб вона враховувала економічний, соціальний та екологічний аспекти розвитку, а досягнення цілей в одній зі сфер політики не стримувало прогресу в іншій.

У 2006 році Європейська Рада ухвалила оновлену "Стратегію збалансованого розвитку ЄС". Ця стратегія, зокрема, передбачає, що країни ЄС раз на два роки мають готувати доповідь про те, як виконуються пріоритети "Стратегії збалансованого розвитку ЄС". В усіх країнах ЄС розроблені національні стратегії збалансованого розвитку, а також створені урядові структури та неурядові консультативні ради національних заінтересованих сторін, які здійснюють реалізацію принципів збалансованого розвитку. Більшість з країн ЄС мають десятирічний досвід у реалізації національних стратегій збалансованого розвитку.

Політика збалансованого розвитку та екологічна політика переходять в розряд пріоритетних завдань Європейського Союзу, що знайшло своє відображення в установчих договорах ЄС. А. Гусев зазначає, що "з часу підписання Маастріхтського договору Європейський Союз поступово перетворюється також на "екологічний союз" [1, с. 95-96]. Варто зазначити, що сфера захисту довкілля є однією з небагатьох сфер політики, в якій Європейський Союз має великі наддержавні повноваження. Екологічне законодавство ЄС є другим за обсягом тематичним розділом законодавства ЄС після сільського господарства. Воно містить понад 200 законодавчих актів у 8 широких категоріях (горизонтальна, якість повітря, управління відходами, якість води, охорона природи, контроль промислових забруднень, хімікати, шум) [2, с. 67-68].

Євроінтеграційна політика України має враховувати високу пріоритетність питань збалансованого розвитку та охорони довкілля в політиці ЄС. Політика збалансованого розвитку та екологічна політика є важливими рушійними силами модернізації державного управління. Вони потребують компетентних державних установ, здатних до перенесення та впровадження складних технічних і процедурних правил. Для реалізації нормативно-правових вимог ЄС адміністративний апарат має бути здатен розробляти відповідні стратегії, програми і плани, фінансувати їх належним чином і контролювати їх виконання.

На жаль, станом на 2013 рік в Україні не існує стратегії збалансованого розвитку, хоча завершення її розроблення, а також ухвалення Закону України "Про стратегію сталого розвитку" та вжиття заходів щодо забезпечення його виконання було передбачено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 117-р від 22 квітня 2005 р. "Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 р. Плану дій Україна - ЄС" ще на травень 2005 року.

Україна залишається однією з небагатьох країн Європи, де відсутня Національна стратегія збалансованого розвитку. Неодноразові спроби академічної спільноти та громадськості України привернути увагу до цього питання залишилися поза увагою органів законодавчої та виконавчої влади. Зокрема, протягом 2012 року за ініціативи трьох інститутів НАН України (Інституту географії, Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень й Інституту проблем природокористування та екології) та громадських природоохоронних організацій тривала робота з підготовки "Концепції переходу України до сталого розвитку". Концепція була схвалена на Міжнародному екологічному форумі "Довкілля для України", погоджена у Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та багатьох державних установах і направлена до Кабінету Міністрів України. Утім, в силу різних обставин (несприйняття ідей збалансованого розвитку найвищим ке-

рівництвом України, відсутності інституційних структур, загострення соціально-економічних проблем) концептуальний нормативно-правовий акт зі збалансованого розвитку не був прийнятий.

Значною проблемою залишається координація діяльності різних міністерств і відомств, що здійснюють політику щодо окремих складових розвитку. Відсутні центральні та регіональні органи влади, відповідальні за реалізацію політики збалансованого розвитку. Заходи щодо формування інституційної бази збалансованого розвитку є недостатніми. Екологізація галузевої політики відбувається повільно; часто стратегічні галузеві документи не враховують екологічні пріоритети.

Адаптація до вимог екологічної політики ЄС виявилася одним із найскладніших завдань для 10 посткомуністичних країн Європи, які вступили до ЄС у 2004 році. Угоди про вступ передбачають повний перехід упродовж нетривалого перехідного періоду до реалізації в країні екологічної політики ЄС. У правовому аспекті адаптація законодавства означає повне узгодження національного законодавства в такий спосіб, щоб воно на 100% відповідало вимогам законодавства ЄС, причому не тільки на папері, а й, безумовно, на практиці.

Виконання вимог ЄС у сфері охорони довкілля вимагає значних витрат. За оцінкою Європейської Комісії, опублікованою у 1998 р., видатки 10 країн Центральної і Східної Європи (кандидатів на вступ до ЄС)- на впровадження та виконання екологічного законодавства ЄС мали бути не менше 120 млрд євро. Деякі країни також зробили свої оцінки. Зокрема, за оцінкою міністра з питань довкілля Польщі, виконання базових директив ЄС щодо чистоти вод, повітря та ґрунтів до 2010 р. коштуватиме 33-44 млрд доларів. Поточні щорічні витрати Польщі в рамках її екополітики сягнули 1,9-2,2 млрд доларів (1,7% ВВП), проте країні доведеться збільшити витрати ще на 40%. В Естонії витрати на довкілля мали становити близько 50% усіх видатків країни, щоб вона змогла виконати свою "Економічну програму вступу до ЄС". В Латвії аналогічний показник у 2002-2012 рр. мав перевищити 2/3 видатків, передбачених "Національною програмою інтеграції до ЄС" [3].

В екологічній політиці України вже відбулися позитивні зрушення, пов'язані з прийняттям Закону України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року" (№ 2818 VI від 21 грудня 2010 року) та "Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки" (розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 577-р). Тим самим Україна виконала головне зобов'язання в екологічній галузі в рамках реалізації пріоритетів Порядку денного асоціації Україна-ЄС на 2010 рік. Для реалізації пріоритетних напрямів Стратегії державної екологічної політики Європейський Союз прийняв рішення про надання бюджетної підтримки Європейської Комісії природоохоронному сектору України в обсязі 35 млн євро.

Загалом пріоритети допомоги ЄС Україні відображені в "Національній індикативній програмі на 2011-2013 роки", прийнятій у березні 2011 року в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства. Програма передбачає спрямування допомоги на три пріоритетні сфери: "Належне управління та верховенство права", "Сприяння вступу в силу Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом" (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі) та "Сталий розвиток" (енергетика, довкілля, транспорт, регіональний розвиток). Загальний обсяг допомоги в рамках програми становитиме 470,05 млн євро, 45-55% якої заплановано спрямувати на сталий (збалансований) розвиток. У травні 2012 року Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС затвердила оновлений Порядок денний асоціації Україна - ЄС. У підрозділі "Навколишнє природне середовище та зміна клімату" цього документу одним із завдань є популяризація сталого розвитку та "зеленої економіки" [5, с. 20].

Підсумовуючи, зазначимо, що євроінтеграційна політика України у сфері збалансованого розвитку має базуватися на наступних стратегічних пріоритетах:

- розроблення та прийняття Національної стратегії збалансованого розвитку України з урахуванням "Стратегії збалансованого розвитку ЄС";
- здійснення інституційної модернізації системи державного управління у сфері збалансованого розвитку в Україні, зокрема визначення державної установи, відповідальної за розроблення та реалізацію політики збалансованого розвитку, та надання їй повноважень щодо інтеграції та координації економічної, соціальної та екологічної складових збалансованого розвитку;
- популяризація концепції збалансованого розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Гусев А. Экологическая политика Европейского союза в контексте концепции устойчивого развития / Алексей Гусев // Обозреватель-Observer. - 2012. - № 4. - С. 88-100 [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://www.rau.su/observer/N4_2012/088_100.pdf
2. Оцінка витрат та вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС / [Бураковський І., Куценко К., Кобилянська А. та ін.] - К. : К.И.С., 2010. - 96 с.
3. Вовк В. Розширення ЄС: вплив на екологічну політику і сталий розвиток / Віктор Вовк [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n41texts/vovk.htm>
4. Європейський союз: Європейський інструмент сусідства та партнерства. Україна: Національна індикативна програма на 2011-2013 рр. [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eu_ua/2011_enpi_nip_ukraine_uk.pdf
5. Порядок денний асоціації Україна - ЄС. - 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/document>

А.Стряпко,

*кандидат політичних наук,
Ужгородський національний університет,
Інститут економіки та міжнародних відносин,
кафедра міжнародних відносин*

Проблемні питання Україно-Чеських відносин

Україно-Чеські зв'язки мають довгу історію, та обумовлені багатьма як об'єктивними так і суб'єктивними чинниками. На відміну від інших центральноєвропейських країн, Чеська Республіка не має спільного кордону зі Східною Європою загалом, та Україною зокрема. Це призводить до того, що ЧР не розглядає Східну Європу як основне джерело небезпеки, а також має значно менше спільних інтересів з цим регіоном. До того ж за часи існування Чехословаччини в 90-х роках, і до розпаду СРСР, всі зв'язки зводилися до контактів з Москвою, як центром, а Україна та Білорусь залишалися осторонь поля інтересів чеського міністерства закордонних справ [1]. Перші десять років після падіння комунізму Чехія зосередила дипломатичні зусилля на вибудовування відносин із Заходом, одночасно дистанціювавшись від Східної Європи. Саме те, що нема спільного кордону визначає, що інтереси регіону Східної Європи не є ключовими для ЧР з точки зору державної безпеки. До того ж, відсутність чисельної чеської меншини в Україні (і Східній Європі загалом), також означають відсутність першочергового зацікавлення політичними відносинами, на відміну від Угорщини та Польщі. Лише після приєднання ЧР до ЄС та НАТО у 2004 році, Чеська Республіка "розвернулася до Сходу". І почала приймати активну участь у формуванні європейської політики сусідства. До того ж, Прага використовує ЄС як механізм сприяння демократичним трансформаціям в Україні. Активна увага до регіону була відповіддю ЧР на пошуки власної "спеціалізації" в рамках розширеного ЄС. Проте, згідно з даними чеського міністерства закордонних справ, можемо зробити висновок, що регіон Східної Європи є менш пріоритетним для чеської зовнішньої політики, ніж регіон Західних Балкан чи Центральної та Південної Азії [1].

Довідково. В 2010 році на регіон Східної Європи було витрачено 9,17 мільйонів доларів (11,5% всіх витрат чеського МЗС), на Балкани - 10,98 млн (13,84%), а на Центральну та Східну Азію - 23,91 млн (30%) [1].

Об'єктом нашого розгляду є Україно-Чеські зв'язки останніх 2000-х років, які, можна стверджувати, мають тенденцію до сильного дрейфу в бік напруженості.

Загалом серед проблемних питань Україно-Чеських відносин слід виділити 3 основних, які є вихідними для всіх інших.

1) Перебування на території Чеської Республіки з січня 2010 року з офіційним наданням статусу політичного притулку экс-міністра кабінету міністрів Ю.В.Тимошенко Богдана Данилишина.

2) Перебування на території Чеської Республіки з січня 2012 року з офіційним наданням статусу політичного притулку Олександра Тимошенка (чоловіка экс-прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко);

3) Українці складають найбільшу громаду в Чеській Республіці (Станом на вересень 2009 року на території Чехії зареєстровано близько 135 тисяч українських трудових мігрантів, частина з яких одержала дозвіл на проживання в ЧР на 10 і більше років (переважна більшість з них створила чесько-українські сім'ї і прагне якомога швидше асимілюватися до оточуючого соціального середовища). Крім того, за даними МВС ЧР, у Чехії нелегально перебуває до 30000 українських трудових мігрантів) [2].

Похідними звідси є протокольні демонстрації, що відбулися з обох сторін (Під "протокольною демонстрацією" розуміють коригування певною країною традиційних протокольних норм у конкретній ситуації з метою підкреслення нюансів міждержавних відносин):

1. 13 травня 2011 року 2 чеських дипломатів було оголошено персонами non grata в Україні, через звинувачення в шпіонажі. У відповідь на це в травні того ж року з українського представництва в Празі були вислані українські дипломати.

2. протягом 2011 року було відкладання вручення вірчих грамот послу Чеської Республіки в Україні

3. 30 червня 2011 року в Донецьку закрилося консульство Чеської Республіки через проблеми з дипломатичною акредитацією (на даний момент консульство поновило роботу).

4. за 2012 рік не відбулося жодного офіційного візиту Чехів в Україну.

Розглянемо ці проблемні питання детальніше.

В перше чергу, слід зазначити, що питання надання політичного притулку не спричинило, а лише поглибило розбіжності в політичних інтересах України та Чеської Республіки. Зокрема, як зазначають польські аналітики Україно-Чеські відносини були прохолодними протягом багатьох років. Надання політичного притулку Олександру Тимошенко просто зупинило будь-які спроби відлиги. Проблеми у двосторонніх відносинах були також очевидні при уряді Юлії Тимошенко, зокрема, під час газової кризи в 2009 році [3].

Немаловажну роль у поглибленні протиріч та конфліктогенності Україно-Чеських відносин має медійна сторона питання. Адже саме ЗМІ (як чеські, так і українські) вели упереджене висвітлення подій, пов'язане з арештом Б.Данилишина, висланням чеських дипломатів тощо. Зокрема, українська преса, стверджувала, що чеські власті були підкуплені Б.Данилишином для надання йому притулку. Українська сторона також забезпечила, щоб справа належним чином опублікована. Наприклад, було розміщено на YouTube відеозапис, який нібито доводить шпигунську діяльність членів чеських співробітників посольства [4]. Крім того, протягом першої половини 2013 року в медіа-просторі постало питання про можливе надання політичного притулку в Празі адвокату Ю.Тимошенко - Сергію Власенку. Попри офіційне спростування [5] з боку С.Власенка цієї недостовірної інформації, вибір саме Праги як потенційного притулку, на нашу думку, було обрано з політ технологічної точки зору навмисне.

Слід також зазначити, що Чеська Республіка, в рамках своєї участі у Східному партнерстві, була готовий наблизити Україну до ЄС, хоча це викликало заперечення пов'язане зі станом української демократії. Після відтермінування підписання угод про асоціацію ЄС з Україною, Чеська дипломатія проявляє тенденцію підкреслювати важливість виділення питань демократії і прав людини, ніж прогресу у відновленні політичного діалогу з урядом у Києві. Чехія зацікавлена в підтримці громадянського суспільства і міжособистісних контактів в Україні. Узагальнено зовнішня політика Чеської Республіки виглядає саме як допомога людям, які перебувають у конфлікті з урядом в Україні (наприклад, Б.Данилишин та О.Тимошенко) і Білорусі (Алесь Михалевич). Як вже зазначалося вище, це є частиною міжнародного престижу Чехії як країни, яка активно підтримує демократію і права людини [6]. Саме тому доцільно очікувати, що Чеська Республіка буде продовжувати таку дипломатичну лінію спеціально, щоб підкреслити і контролювати ці питання у відносинах між ЄС та країнами, що входять до Східного

партнерства. Підтвердженням тому, є те, що питання України, стану засудженої Ю.Тимошенко та української опозиції постають на двосторонніх зустрічах новообраного Президента ЧР М.Земана з високо посадовцями Західноєвропейських країн. Наприклад, 26 червня 2013 року на зустрічі з Президентом Німеччини Й.Гауком, крім обговорення внутрішньо чеських та загальноєвропейських питань, М.Земан чітко артикулював, що засуджує неадекватне надання медичної допомоги экс-прем'єрці Ю.Тимошенко. Німецький уряд вже давно намагається добитися переведення Ю.Тимошенко на лікування з Харкова до Німеччини [7].

Список використаних джерел

1. Sabi Z., Drulak P. Regional and International Relations of Central Europe / Zlatko Sabi, Petr Drulak. - Macmillan, 2012. - P. 292
2. Режим доступу : <http://czechia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-czechia/ukrainians-in-czechia>
3. Режим доступу : <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2012-01-11/czechukrainian-relations-cool-again>
4. Режим доступу : <http://aktualne.centrum.cz/czechnews/clanek.phtml?id=701677>
5. Режим доступу : <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=783108>
6. Режим доступу : <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2012-01-11/czechukrainian-relations-cool-again>
7. Режим доступу : <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=783659>

Н.Корень,

кандидат економічних наук,

провідний науковий співробітник ІПДУМС НАДУ

Концептуальні аспекти забезпечення ефективності управління державними фінансами в умовах європейської інтеграції України

Стратегічний курс України на побудову високорозвиненої держави, інтегрованої у світовий ринок та європейський торговельний простір, передбачає орієнтацію на людські цінності, пріоритетність досягнення соціальних цілей та приведення вітчизняних соціально-економічних стандартів життєдіяльності до відповідності з міжнародними нормами. Ознакою соціально спрямованої держави є не лише закріплення соціальних стандартів та гарантій у своїх нормативно-правових актах, а й їх виконання. Нині це питання є особливо актуальним для України. Головною задачею соціально-економічної політики держави є забезпечення належного і підвищення наявного рівня життя населення країни. В цих умовах значно зростає роль бюджету як вагомого інструменту державного регулювання соціально-економічних процесів, в якому переплітається великий спектр різнорівневих інтересів і суперечностей. У цьому зв'язку важливого значення набуває проблема проведення ефективної бюджетно-податкової політики, яка має бути "збалансована і сприяти приросту бюджетних доходів на основі використання активних стимулюючих методів і форм стягнення податків та дієвого механізму державного регулювання соціально-економічних процесів на всіх стадіях суспільного відтворення" [1, с. 82].

Особливого значення бюджетно-податкова політика набуває в умовах поглиблення глобалізаційних процесів і посилення ризиків нестабільності. На сьогодні значний бюджетний дефіцит та високий рівень державного боргу є однією з найсерйозніших проблем державних фінансів. Це обумовлює потребу запровадження заходів бюджетно-податкової політики, які забезпечать покращення боргової ситуації у найближчі роки та сприятимуть стабілізації державних фінансів, конкурентоспроможності економіки загалом. Першочерговими завданнями поряд з традиційним забезпеченням дохідної частини державного бюджету стають: регулювання попиту і пропозиції, стримання інфляції, стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, накопичення заощаджень, забезпечення конкурентного середовища для залучення і стимулювання підприємницької діяльності.

За роки реформ мали місце серйозні суперечності між податковою і бюджетною політикою, основні серед яких: невідповідність між фіскальною достатністю податкової системи, виходячи з вимог бюджетної політики, та регулюючою функцією податків, як самостійного напрямку державної економічної політики; суперечність між вимогами щодо стабільності умов оподаткування та гнучкістю бюджетної політики; існуючі правові бар'єри у збалансуванні бюджетних та податкових відносин; відсутність гармонізації основних норм Бюджетного і Податкового кодексів.

З точки зору стабілізації сфери державних фінансів важливим на нинішньому етапі є забезпечення ефективності системи прогнозування стану державного бюджету. На сьогодні кілька нормативно-правових актів регулюють цей процес. Серед них Бюджетний кодекс України, Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23.03.00 р. № 1602-Ш, Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 "Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету". На засіданні Уряду 1 серпня 2013 року схвалено Стратегію розвитку системи управління державними фінансами. Розпорядження підготовлено з метою визначення основних напрямів та шляхів розвитку системи управління державними фінансами на період до 2017 року. Зміст, складові, структура Стратегії та Плану заходів з її реалізації визначено за результатами консультацій з представниками програми Єврокомісії СІГМА. Очікується, що важливим наслідком прийняття акта буде відновлення фінансового співробітництва між Урядом України та Європейським Союзом в рамках Угод про фінансування програм секторальної бюджетної підтримки ЄС, що на сьогодні передбачають надання на безоплатній та безповоротній основі до бюджету України фінансових ресурсів у сумі до 210 млн. євро протягом 2013 - 2015 років для підтримки реалізації державної політики у сферах енергетики, енергоефективності, стандартизації, охорони довкілля, транспорту та управління кордоном [2].

Процес поглиблення інтеграції в світове економічне співтовариство передбачає багато істотних змін в системі управління державою, складовою якої є соціально-економічна система, на основі сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Очевидно, що на нинішньому етапі належна увага має приділятися міждержавному співробітництву щодо координації національних податкових політик і перегляду міжнародних механізмів податкового регулювання. Те, як відбуваються ці процеси, і які стратегії податкового регулювання застосовують різні країни світу, становить особливий науковий інтерес (будь-яка країна, яка хоче отримати вигоди від глобалізації, повинна "тримати руку на пульсі" сучасних тенденцій розвитку світового оподаткування). Крім того, для України, яка обрала євроінтеграційний вектор економічного розвитку, важливо стежити за новітніми трансформаціями оподаткування у країнах ЄС та здобутками (законодавчими рішеннями щодо) податкової гармонізації. Успіх державної політики в фінансовому секторі багато в чому залежить від скоординованості як стратегічної, так і тактичної складових грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики, дій уряду та Національного банку України як на рівні вироблення політики, так і на рівні проведення поточних операцій, їх взаємоузгодженості, підпорядкованості коротко-строчкових вигод та інтересів довгостроковим загальнодержавним цілям.

Від 2004 року по 2013-й до ЄС долучилися 11 держав Східної Європи. Зараз Євросоюз об'єднує 28 країн. Більшість із членів мали відмінні принципи організації політики й економіки. Як переконує їх досвід, прагнення України увійти в Європейську співдружність країн та у Європейський союз неможливе без створення системи правових, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що впливатимуть та сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпечення належного рівня та якості життя населення.

Список використаних джерел

1. *Лисяк Л. В.* Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. - К. : ДННУ АФУ, 2009. - 600 с.
2. Офіційний сайт міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=384030&cat_id=53608

В.Акулов-Муратов,
кандидат наук з державного управління,
головний спеціаліст відділу дисертаційних
та експертно-консультативних досліджень
управління організації фундаментальних
та прикладних досліджень НАДУ

Стейкхолдерські взаємовідносини як основа для європейської та євроатлантичної інтеграції України

Одним з основних напрямків нинішньої зовнішньої політики України є зближення її з Європейським союзом для створення в країні умов розвитку демократичного суспільства на основі використання досвіду європейських держав. Це, зараз, є найкращим способом реалізації національних інтересів України шляхом посилення її економіко-політичних позицій у світовій системі міжнародних відносин [1-3]. Особливо важлива можливість модернізації української економіки за допомогою отримання іноземних інвестицій і нових технологій, що допоможе в створенні нових робочих місць для українців та підвищить конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника [4-5]. Але для цього необхідно, все ж таки, виконати взяті на себе зобов'язання і адаптувати українське законодавство до вимог ЄС, тобто зблизити його з сучасною європейською системою права. І відповідним чином підготувати кадри державних службовців, які повинні неухильно його виконувати, причому не тільки в центральних відомствах, а й на регіональному і місцевому рівнях. Європейська інтеграція повинна стати пріоритетом для всіх структур та представників влади, свідомим вибором суспільства в цілому. Однак роз'яснювальна робота з боку державних структур різних рівнів серед населення щодо користі від євроінтеграції, особливо в східних районах країни, проведена недостатньо [6].

Європейська та євроатлантична інтеграція сучасної України дуже тісно пов'язані, особливо з причин економіко-політичного протистояння з Росією. Їх реалізація повинна проходити комплексно, адже це споріднені утворення, які все більше зближуються, хоч спочатку вони і були орієнтовані на різні сфери діяльності: НАТО, за допомогою більш гнучких критеріїв членства, адаптує колишні держави соціалістичного табору під загальноєвропейські норми і стандарти. Зараз Україна перебуває у певному вакуумі безпеки - держава не входить ні до євроатлантичної, ні до євразійської системи безпеки, а самостійно вона не здатна вирішувати оборонні питання в повному обсязі. Тому Україні, враховуючи останні міжнародні події, тепер не вигідно залишатися нейтральною та позаблоковою державою. Система безпеки, що вибудовується в рамках Євросоюзу, принципово доповнює систему Північноатлантичного альянсу, тобто військові підрозділи ЄС не дублюють, а виконують завдання оборонних структур НАТО, членство в якому дозволить Україні повноцінно брати участь у процесі створення архітектури безпеки в євро регіоні [7]. Проте в Україні досі існує стереотип негативного сприйняття НАТО, як спадщина часів Радянського союзу. Але в цьому присутній парадокс: кожна окрема країна альянсу сприймається українцями, як дружня або нейтральна, а їх сукупність, як членів НАТО, - ворожим союзом. Хоча він і трансформується - політична компонента організації сьогодні переважає над військовою, а всесвітній тероризм став головним його ворогом і партнерські відносини з Україною (не тільки в цьому напрямку) давно змінили антагонізм "холодної війни". Тепер потрібно виробити таку ж заміну у свідомості звичайних людей - це має бути пріоритетним завданням існуючої влади в Україні. Тому членство в цьому, найбільш впливовому політичному утворенні Європи, безсумнівно підвищить шанси нашої країни на вступ до Європейського Союзу і її рівень національної безпеки. А дата вступу буде залежати і визначатися тільки термінами виконання всіх узятих на себе зобов'язань щодо проведення необхідних реформ.

Проте зараз ставлення Європи до України помітно змінилося - між ЄС і Росією зав'язалася боротьба за пріоритет впливу, на тлі якої демократичні критерії втрачають свою актуальність через міркування геополітичної доцільності. Адже Євросоюз - насамперед економічне об'єднання, а вже потім - політичне. Тому Україна для нього - економічне придбання. ЄС - це спільний

ринку, з розписаними, для кожного учасника, відповідними функціями, становищем і значенням в побудованій ієрархії. Місце України - перспективний ринок збуту і сировинна база. Адже її економіка поки неконкурентоспроможна в порівнянні з економіками провідних держав цього об'єднання, а 80% українського експорту в країни Європи - сировина і напівфабрикати. Крім того, Україна - джерело дешевої, освіченої, працьовитої робочої сили, готової виконувати непопулярні роботи, яка знаходиться в одній, з європейцями, культурно-історичній площині християнської цивілізації. Тому Європа готова відкрити перед українцями свій ринок праці. Але треба пам'ятати, що Євросоюз не змінив свою, за суттю екстенсивну лихварську фінансову систему і вимагає пошуку нових позичальників. Після фактичного дефолту Південної Європи на таку роль постають країни Східного партнерства, зокрема Україну. Посварившись із Москвою нинішня влада, маючи серйозні економічні проблеми, почне отримувати допомогу у вигляді кредитів, гасити і обслуговувати які потрібно буде новими позиками. До того ж, євроінтеграція України, зробивши її геополітичним буфером у східному напрямку, не дозволить Росії відновити біполярність світу і зберегти за собою Придністров'я. А Євросоюз підвищить свою енергетичну безпеку - Брюссель буде працювати безпосередньо з Москвою, Київ же займеться створенням сприятливих внутрішньополітичних умов для видобутку сланцевого газу в Україні [8-10].

Головним рушійним фактором євроінтеграції України стали українські олігархи-мільярдери, що експортують свою продукцію в країни ЄС. Їм вдалося перемогти "ідеологічну гвардію" всередині демонстративно "проросійської" Партії регіонів. Адже отримати для себе долю Ходорковського, яку б вони розділили у разі тісного зближення України з Росією, в українських олігархів не має ні якого бажання. Сьогодні українська правляча еліта намагається, неабияк поторгувавшись, стати ближче до євроінтеграції за рахунок підписання асоціації з ЄС. Основна причина - спроба збереження і визнання накопичених нею капіталів, що може стати певною вигодою і для населення України. Найбільше українським олігархам подобається саме недоторканність власності, гарантована в Європі. Однак вступ у вже сформовану і досить жорстку економіко-політичну ієрархію ставить українських олігархів перед проблемою дуже жорсткої конкуренції. Адже відбудеться зміна умов гри в системі: тепер Україна не буде, не дивлячись на обіцянки, власністю тільки українських олігархів. Тому збереження накопичених капіталів можливо тільки при правильному їх "входженні" в структуру стейкхолдерських відносин, що вже склалися в Європі. Однак, тільки частково з об'єктивних причин, державної підтримки (за прикладом Японії) такого розвитку подій надано не буде, тому що побудова стейкхолдерських відносин - це довготривалий систематичний процес, що ґрунтується на структурних та функціональних змінах в державі та бізнесі. Але необхідної роботи в цьому напрямку не проводилося і час згаяно. Відносини зацікавлених сторін не можуть мати за основу свавільного стягування пені феодалними баронами. І навіть активна співпраця з Китаєм, налагоджувана нинішньою владою, не складе необхідну контрольовану протизагугу Москві та Брюсселю, а додасть тільки проблем для України [11-13].

Російський же бізнес більш зацікавлений розвивати економічні відносини з ЄС та Китаєм, ніж торгувати з Україною: на базі СНД неможливо створити ефективне економічне об'єднання, оскільки це - внутрішньо конкурентне формування виробників сировинних товарів. Тому, на відміну від Євросоюзу, Митний союз - геополітичний, а не економічний проект, створений для впливу, а не для торгівлі. Тому Росія спробує покарати офіційний Київ, за свою втрату України, перш за все економічно, наприклад черговим витком газової війни ближче до Нового року [14-15]. Але в цьому є і позитивний момент. Національні виробники нарешті почнуть працювати для внутрішнього ринку, що додасть йому різноманітності товарів і знизить ціни, а також повисить якість продукції до європейських стандартів. Є можливість і поставити Росію "на місце", попередньо заручившись підтримкою країн ЄС і поскаржившись до СОТ, з країнами-членами якої у неї більшість товарообігу. Імовірність успіху велика. Україна також зможе знизити споживання газу і диверсифікувати джерела імпорту вуглеводнів. Так чи інакше, Росія - партнер нестабільний і українським експортерам все одно доведеться пошукати нові ринки.

Нерозвиненість стейкхолдерських відносин не дозволить українцям, в найближчій перспективі, відчути всі вигоди від підписання асоціації з ЄС, документа теж, певною мірою, не-

обов'язкового. Без серйозної роботи в цьому напрямку на державному рівні Україна ризикує потрапити в підлегле становище, яке не дозволить їй розвиватися, як самодостатньому державі. Тому планова робота повинна починатися вже зараз.

Список використаних джерел

1. Режим доступу : http://dt.ua/ECONOMICS/obsyag-pererobki-nafti-v-ukrayini-znizivsya-do-rekordnogo-za-vsi-roki-nezalezhnosti-rivnya-125102_.html
2. Режим доступу : <http://real.rbc.ua/ukr/top/show/proizvodstvo-stali-v-ukraine-za-polgodas-nizilos-na-0-6--22072013132000>
3. Режим доступу : <http://ua.racurs.ua/news/16060-pryami-inozemni-investyciyi-v-ukrayinu-skorotylysya-na-30-za-pivroku>
4. Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/news/economic/posle-podpisaniya-sa-ukraina-smozhet-poluchit-makrofinansovuyu-21092013000200>
5. Режим доступу : <http://real-economy.com.ua/news/43533.html>
6. Хмелько В. Ставлення громадян України до її вступу до Євросоюзу і НАТО і їхні оцінки своєї обізнаності стосовно цих організацій / В. Хмелько // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2006. - №1. - С.71-87.
7. Режим доступу : <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/121.htm>
8. Режим доступу : <http://www.polradio.pl>
9. Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/columns/2012/09/7/6972276/view_print/
10. Режим доступу : <http://polit.ua/analitika/2011/04/07/iwansky.html>
11. Режим доступу : <http://economics.unian.net/ukr/news/139528-investitsiji-kitayu-v-ukrajinskiy-apk-mojut-prizvesti-do-neprostitih-naslidkiv-ekspert.html>
12. Режим доступу : <http://kontrakty.ua/article/67354>
13. Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Politics/65205>
14. Режим доступу : <http://www.nasze-slowo.pl>
15. Режим доступу : <http://www.wz.lviv.ua/ukraine/123103>

О.Арутюнян,

*методист вищої категорії, старший вчитель,
голова Ради євроклубів Кіровоградщини
Кіровоградського ОЦДЮТ*

Основні тенденції розвитку євроінтеграційної спрямованості молоді Кіровоградщини

Одним із засобів розвитку європейської спрямованості громадян на місцях є розвиток активної життєвої та громадянської позицій молоді, що зокрема здійснюється через діяльність європейських клубів та євростудій, що створені на базі навчальних закладів або діють як неурядові молодіжні громадські об'єднання. Саме у євроклубах та євростудіях молодь має можливість отримати європейське виховання, здатність до самореалізації, ініціативність, почуття відповідальності в умовах демократії, упевненість у відстоюванні власної позиції в дискусії (я - за, тому що), розвинути патріотичні почуття, толерантне, неупереджене ставлення до інших народів, груп, особистостей.

Зусиллям членів європейських клубів (ЄК) області організуються навчально-екскурсійні подорожі до країн ЄС, проводяться тренінги для педагогів і молоді з питань здобуття вищої або середньої освіти в різних країнах, щодо культурного дозвілля та відпочинку, участі у неформальних молодіжних об'єднаннях, та формування здорового способу життя. Робота молодіжних осередків ЄК здійснює просвітницьку діяльність серед молоді щодо актуальних проблем європейського простору та можливостей співпраців галузі освіти і науки країнами Європи. Це дуже важливий напрям діяльності, адже що ширше ми відчинимо двері до Європейського ос-

вітнього простору з його цінностями та освітніми стандартами, то більше студентів і викладачів сприятимуть динамічним демократичним трансформаціям в Україні.

У цьому напрямі вже сьогодні налагоджена співпраця між вищими навчальними закладами Кіровоградської області та ВНЗ країн Євросоюзу, де студенти мають можливість проходити практику й стажування. Протягом останніх років, студенти Кіровоградського національного технічного університету проходили стажування у Франції, Німеччині та Великобританії. Особливо тісні контакти навчальні заклади області підтримують з польськими освітніми установами. Науковці Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка плідно співпрацюють з колегами з Академії Полонійної міста Ченстохова, Краківського Науково-Технічного Університету, Краківської політехніки та Краківської музичної академії. Делегація учасників проекту TEMPUS від Кіровоградських вищих навчальних закладів відвідала також Римський університет "Sapienza", що дає можливість сподіватись на подальший розвиток партнерської географії нашого регіону і України в цілому.

З метою поглиблення співробітництва області з регіонами країн Європи та реалізації євроінтеграційної політики підписано Угоду про співробітництво між Кіровоградською обласною державною адміністрацією та Муніципальною палатою міста Брага (Португальська Республіка), Адміністрацією Нижньосілезького воєводства (Республіка Польща). Умежах цих угодмолодь та керівники навчальних закладів областіотримали запрошення від "Міжнародної асоціації розвитку науково-культурно-освітніх відносин Польща - Україна - Європа" на відвідування Австрії, Польщі, Словачії, Чехії, Німеччини та Угорщини. Під час ознайомчих візитів молоді кіровоградці мали можливість презентувати свої освітні заклади та ознайомитись із особливостями навчання в цих країнах Європейського Союзу, а також отримати пропозиції щодо можливостей пільгового навчання у ВНЗ ЄС.

В Кіровоградській області успішно реалізовується проект "Європа без кордонів", що був започаткований Радою євроклубів Кіровоградщини спільно з громадською організацією "Громадське об'єднання "Центр".

В рамках проекту створено річний план роботи, який об'єднує 65 євроклубів Кіровограда та Кіровоградської області:

- "Конкурс до міжнародного Дня міжкультурного діалогу" (вересень- жовтень),
- "Конкурс до Міжнародного дня толерантності "Толерантність як основа сучасного світу" (жовтень - листопад),
- "Регіональний конкурс "Безпечна Україна. Безпечна Європа. Безпечний світ" (листопад - грудень),
- "Конкурс проектів "Крокуємо до Європи" (січень - лютий),
- "Ярмарок проектів - творча зустріч представників євроклубів та євро студій Кіровоградщини" та обласний семінар на тему: "Формування ціннісних орієнтацій молоді в умовах євроклубу" (березень),
- номінація у Всеукраїнському фестивалі до Дня Землі (квітень),
- "Конкурси до Дня Європи, відзначення Дня Європи, організація та проведення фестивалю "Єврофест"" (травень),
- тематичні літні табори (червень - серпень).

З метою роз'яснення державної політики у сфері європейської інтеграції у містах та районах області організовано та проведено заходи, щопривернули увагу молоді та дорослих до ряду актуальних питань, а саме:

- тренінг-дискусія "Україна - європейський вибір - переваги та недоліки", "Європейський вибір України", "У дзеркалі євроінтеграції",
- круглий стіл з представниками молодіжних організацій "Шлях до європейської та євроатлантичної інтеграції: погляд молодих",
- тренінг "Сучасні форми та засоби інформаційної діяльності з європейської тематики",
- конференція "Європейська та євроатлантична інтеграція і її роль в інформуванні громадськості про зовнішні пріоритети України",

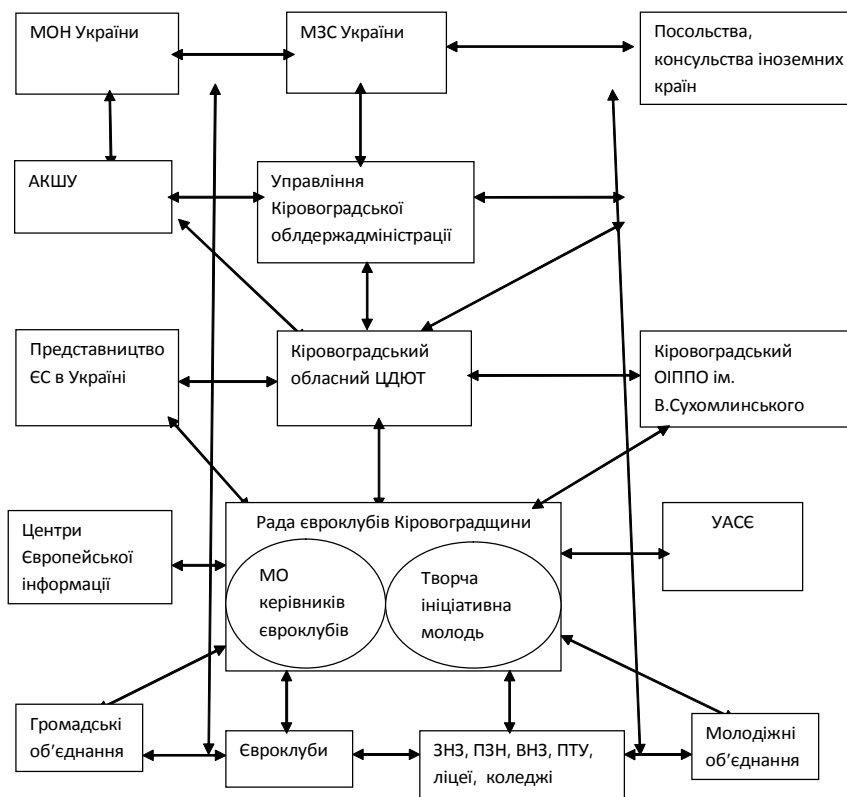
- книжкові виставки "Україна - шлях до Європи", "Євроінтеграція - стратегічний курс України",
- змагання у рамках конкурсу з ораторського мистецтва "National Public Speaking Competition",
- конкурси малюнків та плакатів "Україна - європейська держава", "Україна - Європейський Союз",
- вікторини "Парад країн Європи", "Що ми знаємо про Європу?",
- круглі столи на теми: "Україна в процесі євроінтеграції". "Основні тенденції розвитку європейської культури", "Україна на шляху до Європи", "Життя європейських країн",
- систематичні зустрічі зі студентами університету, які зацікавлені взяти участь у міжнародних європейських програмах.

Спільно з Центром європейської інтеграції, що діє на базі Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д.І Чижевського проведено:

- книжкову виставку на тему: "Європа - колиска сучасної цивілізації",
- бесіду - вікторину "Україна - держава європейська",
- віртуальна подорож "Галереї мистецтва країн Європи",
- підсумкова презентація регіонального туру конкурсу "Україна у Європі, Європа в Україні: очима молоді".

Наша діяльність має різні цікаві напрямки роботи і результатом цього є залучення молоді до співпраці та створення нових молодіжних євро клубів і євростудій на Кіровоградщині. Опіраючись на досвід роботи розроблено організаційну модель діяльності євроклубів у забезпеченні євроінтеграційного процесу в освітньому просторі України.

Моделлю передбачено структуру зв'язків між базовим для ЄК навчальним закладом та державними установами, що забезпечують впровадження молодіжних ініціатив на регіональному та державному рівнях.

Організаційна модель діяльності євроклубів в освітньому просторі України

Тісна співпраця Міністерства освіти і науки України, Міністерства закордонних справ України, Посольств і консульств іноземних країн, Асоціації керівників шкіл України, Управління Кіровоградської облдержадміністрації, Представництва ЄС в Україні, Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. В.Сухомлинського, Центрів Європейської інформації, Української асоціації європейських студій, усіх підрозділів Кіровоградського обласного ЦДЮТ, вищих, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, професійно-технічних училищ, ліцеїв, коледжів, громадських та молодіжних об'єднань, активних членів ЄК є засобом нормативного та організаційного

забезпечення євроінтеграційного процесу в освітньому просторі Кіровоградської області.

Список використаних джерел

1. Європейська інтеграція: крок за кроком : посіб. для журналістів / укл. Д. Корбут, В. Замятін, І. Підлуска та ін. - К. : Європа XXI, 2001. - 216 с.
2. Гальчинський А. Нові можливості євроінтеграційної стратегії України / А. Гальчинський // Політика і час. - 2003. - № 8.
3. Гугл-група Української мережі європейських клубів. - Режим доступу : // <http://groups.google.com.ua/group/ukraineuroclubs>

В.Філічук,

аспірант кафедри європейської інтеграції НАДУ

Європейська інтеграція як засіб упровадження європейської ідентичності та забезпечення внутрішньої інтегрованості українського суспільства

Аналіз стану української держави та суспільства дає підстави висловити припущення проте, що несконсолідованість, гетерогенність ідентифікацій, слабкість громадянського суспільства та відсутність легітимності держави в сприйнятті громадянами (фактично - брак довіри до держави) є серйозною завадою на шляху вирішення багатьох державотворчих проблем. Ініціатором розв'язання пов'язаних з цим питань має стати держава у вузькому розумінні - публічна влада та система органів державного управління. Адже національна та державна згуртованість, ідентичність є продуктом державної політики, а не міфічного національного духу, закладеного в кожному народі. Які саме шляхи формування та реалізації державної політики консолідації, згуртування, побудови демократичної економічно розвиненої модерної держави можна запропонувати?

Державна політика, здатна згуртувати українське суспільство, має бути зорієнтована не на часткові, секторальні трансформації, користь яких нівелюється інертністю всієї державної системи, а на комплексні реформи, критерієм доцільності яких та мірилом їх глибини можуть виступати національні інтереси України. З іншого боку, формулювання національних інтересів залишаються не чітко окресленими, причому спроби таких формулювань кожного разу наражаються на опір спочатку тих чи інших політичних сил, а потім - тієї чи іншої частини населення.

Отже, формулювання національних інтересів має співпасти з цілеспрямованим формуванням в Україні нового типу ідентичності, який би не заперечував ідентичності існуючі, а надавав їм усім можливість співіснувати і вказував на перспективу, стратегічну користь від такого узагальнюючого типу ідентичності. Саме таким типом ідентичності, як видається, має виступити європейська ідентичність. Її гетерогенний характер, постмодерністські способи формулювання та культивування, які відповідають умовам постсучасного суспільства, так само, як і її націленість на майбутнє, не залишають сумнівів. Вона не заперечує національних та етнічних ідентичностей, що склалися історично, не прагне нівелювати відмінності між соціальними групами (зокрема, націями та етносами), які цю ідентичність набувають. Через мережу весь час поновлюваних контактів, комунікацію та прийняті в результаті такої комунікативної взаємодії спільних правил європейська ідентичність надає змогу гармонізувати ці різні ідентичності [2]. Мета цієї гармонізації, власне, також є прозорою, важливою для кожного громадянина, а головне - стратегічною, спрямованою у майбутнє: підтримка, реалізація та подальше вдосконалення демократичних принципів та інститутів, правової держави, сприяння економічному добробуту, ефективності державних інститутів та, за умов згуртованості й взаємодопомоги, забезпечення самовираження інакшостей.

На сьогодні в Україні відсутня системна й послідовна робота з роз'яснення базових понять, що складають європейську ідентичність. Проте, активізувалася системна й послідовна дискредитація євроінтеграції, що нагадує успішно проведену свого часу роботу по дискредитації євроатлантичної інтеграції. Однак, не зважаючи на це, євроінтеграція залишається не-

змінно лідером суспільних симпатій, концепцією, що приваблює до себе не лише більшість суспільства, а насамперед його найбільш активні частини.

Європейська ідентичність як така, що зможе поєднати гетерогенні ідентичнісні групи в Україні, забезпечуючи національну та державну консолідацію, і раніше була в центрі уваги багатьох дослідників [3; 4; 5], які пропонують розробити систему дій, спрямованих на європеїзацію національного дискурсу та конструювання європейської ідентичності. Це означає, що мають бути задіяні певні механізми, які сприятимуть появі в Україні спільних з Європою ідей, цінностей та змістів. При цьому зазвичай пропонується активізувати діяльність механізмів, що мають сприяти появі в Україні спільних з Європою ідей, цінностей та змістів, символізацію наднаціонального європейського рівня та створення візуально-символічного ряду, який би засвідчував приналежність України до ЄС.

Погоджуючись загалом з такими підходами, варто зауважити, що такі заходи розраховано на довготривалий період. Адже символізація "відеоряду" та інші, чисто "конструктивістські" механізми формування європейської ідентичності передбачають тривалий час адаптації до них, їх несвідомого "засвоєння". Більше того, в країні, де економічні негаразди, соціальні проблеми визначають повсякденні практики громадян та їх ставлення до держави, а ті чи інші політичні сили перманентно використовують гетерогенні ідентичності населення для дестабілізації політичної ситуації та отримання політичної влади й перерозподілу на свою користь інших ресурсів, наявність європейської символіки, створення візуально-символічного ряду, який би засвідчував приналежність України до ЄС можуть призвести до протилежного ефекту: з подачі певних політичних сил, "прив'язування" означених негараздів до "нав'язуваної" європейської ідентичності.

Що ж стосується підсилення ролі держави у різноманітних спільних політиках ЄС, то це може здійснюватися роками, десятиріччями, вдосконалюватися до безкінечності. Немає сумніву, що воно поступово, політичними засобами та засобами соціального конструктивізму сформує в українців переконання в ефективності та корисності європейської інтеграції. Однак, беручи до уваги нинішній стан держави, часу розраховувати лише на такі довготривалі дії немає.

Варто наголосити, що саме євроінтеграційний проект та досвід творення європейської ідентичності сприятимуть заповненню розриву ідентичності між різними регіонами країни та виходу України із стану неконсолідованості та ідентичнісних конфліктів. І справа не тільки, а можливо, й не стільки в тому, що європейська ідентичність, прийнята більшістю населення, врівноважить гетерогенність мовних, соціокультурних, ідеологічних ідентичностей українського народу. Питання такої дієвості європейської ідентичності поки-що не має однозначної відповіді навіть стосовно старих держав-членів ЄС. Цінність засад та процесів творення європейської ідентичності важливіша для нас швидше як зразок моделювання ідентичності для гетерогенного суспільства. Адже проект європейської ідентичності - це проект поєднання відновлюваних на кожному історичному етапі відмінностей та відповідних даному етапу способів гуртування цих відмінностей, базований на європейській політико-культурній спадщині. Така ідентичність твориться не завдяки введенню єдиної мови, а завдяки формуванню єдиного комунікативного простору, на якому поступово формується спільна мова знаків, символів та способів життєдіяльності. Відповідне комунікативне поле утворюється, якщо індивіди залучені у спільні інтеракції, в першу чергу, взаємодіють у процесі реалізації спільних цілей, умови та шляхи реалізації яких задаються державною політикою, а форми, рамки та механізми - інституціями, що мають відкритий характер. Таке комунікативне поле для свого збереження передбачає постійну циркуляцію, обмін практик, тобто взаємодію громадян. При цьому інтеграційним центром, який започатковує та розвиває такі зв'язки, які мають виражено конститутивний характер (тобто формуються не поступово природним шляхом, а конструюються) виступає державна політика європейської інтеграції.

Таким чином, завдяки використанню досвіду проекту європейської ідентичності в Україні стає можливим моделювання та практичне втілення такого типу ідентичності українського народу, який би не прив'язувався до жодної моногенеалогії, протиставлення її гомогенній ідентичності, не відсилав до ідей примордіалізму, а формувався б на основі конститутивної гетерогенної ідентичності.

Але чи зможе такий конститутивний гетерогенний тип ідентичності, побудований довкола націленого вперед проекту розвитку української держави, зняти накопичені сторіччями протиріччя української історичної пам'яті, періоди боротьби українців по різні боки барикад як у віддалені історичні часи, так і у недалекому минулому, політичний та ідеологічний тиск на етнокультурні засади українського народу, репресії, масові нищення тощо? Очевидно, не зможе. Шляхи пошуку виходу з цієї проблеми нам черговий раз пропонує євроінтеграційний проект, тепер уже в плані розробленого Європейським Союзом мікропроекту примирення у складі великого проекту європейської інтеграції [1, с.13-38, 220-229].

Застосовуючи означений підхід, варто відкинути бажання однозначно засудити одну сторону будь-якого конфлікту та реабілітувати іншу. Головною рисою стратегії роботи з історичною пам'яттю має стати не уніфікація, а інтеграція та гармонізація пам'яті, осмислення умови співіснування різних досвідів, накладання їх у "мозаїчній" історії, окремі елементи текстури якої несуть різні, часто діаметрально протилежні тлумачення тих чи інших подій. Треба скористатися постмодерністською європейською стратегією надання з боку держави трибуни для публічного висловлення розбіжностей, їх співставлення, історичного аналізу та подальшого їх упорядкування - "кодифікації" - без однозначного заперечення чи підтримки якоїсь із них та з перспективою подальших реінтерпретацій і самих подій, і їх тлумачень. Ситуації, коли проблема виходить за рамки протистояння різних історичних дискурсів, передбачають також використання в українському контексті європейської процедури нормативного врегулювання - так званого "прийняття крайнього варіанта".

Отже, європейська інтеграція як засіб впровадження європейської ідентичності та забезпечення внутрішньої інтегрованості українського суспільства забезпечує формулювання реалістичних, досяжних та актуальних цілей держави, викликає потребу реальної зміни типу суспільних інституцій у державі, а з ними - способів формування та реалізації галузевих державних політик, та, згідно з теорією інституціоналізму, сприяє сталості й визначеності функціонування соціальних груп, спільнот.

Список використаних джерел

1. Європа та її болісні минушини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Бонаром : пер. з фр. - К. : Ніка-Центр, 2009. - 272 с.
2. Крепон М. Європейські іншості / М. Крепон : пер. з фр. - К. : Укр. Центр духов. культури, 2011. - 184 с.
3. Міжкультурний діалог. Ідентичність / за ред. О. Бетлій, К. Дисі. - К. : Дух і літера, Центр польських і європейських студій НаУКМА, 2009. - Т. 1. - 464 с.
4. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації : монографія / Н. Пелагеша. - К. : НІСД, 2008. - 288 с.
5. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія / М. Т. Степико. - К. : НІСД, 2011. - 336 с.

В. Телицька,

*аспірант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом НАДУ*

Оцінка якості надання адміністративних послуг населенню

Оцінка якості надання адміністративних послуг може здійснюватися з точки зору держави (внутрішня оцінка органу) та з точки зору споживачів (зовнішня оцінка). Крім того, можна виокремити "змішану" оцінку, яка здійснюється зовнішнім суб'єктом, який проте є не споживачем, а швидше "відповідальним надавачем" послуги (наприклад, вищий орган) або "контролером" (наприклад, омбудсмен при перевірці діяльності певного органу). Наприклад, дотримання органом встановлених державою стандартів означає якісне надання адміністративних по-

слуг. При цьому споживачі можуть оцінювати цю якість і за суб'єктивними критеріями, які складно піддаються нормативному визначенню (наприклад, повага до особи), а також за встановленими стандартами, але з підвищеними очікуваннями (наприклад, особа просить, щоб їй надали послугу в швидший термін, ніж встановлено законом) [1, с. 13].

Стан розробки стандартів якості адміністративних послуг в Україні перебуває ще на початковому рівні. Загальні підходи до побудови системи управління якістю в органах влади передбачають: визначення всіх послуг, які надаються даним органом, основні категорії споживачів, встановлення критеріїв якості послуг та ознаки невідповідних послуг; запровадження процесного підходу, затвердження та впровадження методики усіх процесів; підготовку персоналу органу влади та запровадження системи регулярного внутрішнього навчання; започаткування та регулярне проведення вивчення очікувань та рівня задоволеності споживачів послуг, які надаються органом влади; проведення сертифікаційного аудиту [2, с. 38].

Упровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади має сприяти перегляду системи планування та аналізування діяльності органу та відповідно - державного службовця; узгодженню систем бюджетування і стратегічного планування, встановленню чіткого зв'язку між ресурсами і результатами, тому вимагатиме від органу визначати програмні цілі, готувати щорічні звіти про результати реалізації цих цілей, проводити зовнішні та внутрішні аудити якості, вивчати очікування споживачів для надання послуг та їх задоволеність наданими послугами, орієнтуватися при оцінці результатів діяльності на виконання програм і стратегічних планів [3, с. 18].

Міжнародний досвід застосування системи управління якістю (СУЯ) в державних органах для досягнення рівня належного управління доведений практикою. Зокрема, СУЯ відноситься до міжнародних стандартів: ISO 9001:2000, яке ефективно функціонує в більшості країн ЄС. Головною метою використання стандартів ISO 9001 є надання споживачам впевненості в тому, що реалізація здатна стабільно задовольнити їх вимоги. Сфера поширення зазначених стандартів передбачає дослідження потреб споживачів та взаємодію з ними; розробку нових та удосконалення існуючих послуг; закупівлю послуг та продукції; надання послуг (включаючи перевірку їх якості) [2, с. 39].

На сучасному етапі для унормування оцінки якості надання адміністративних послуг в Україні запроваджено стандарт серії ISO 9000. Необхідність прийняття цих стандартів зумовлена вимогами замовників адміністративних послуг щодо якісного і вчасного задоволення їх потреб, що характеризує будь-яку демократичну, правову, соціально орієнтовану державу. У стандартах серії ISO 9000 розмежовуються вимоги до якості адміністративних послуг і вимог до якості процесу надання послуг. Вимоги до адміністративних послуг встановлюються або замовниками, або органами з передбаченням вимог замовників, або регламентами. Вимоги до адміністративних послуг і в деяких випадках пов'язаних з ними процедур можуть бути викладені, наприклад, у стандартах на процеси, контрактних угодах і регламентах [2, с. 40].

Оцінка процесів надання адміністративних послуг проводиться відповідно до стандартів ISO 9000-2001 і передбачає відповіді на чотири істотні запитання стосовно кожного оцінюваного процесу, а саме: а) чи ідентифіковано і належним чином визначено процес? б) чи розподілено відповідальність? в) чи впроваджено та актуалізовано методики? г) чи процес ефективний для досягнення необхідних результатів? Сукупність відповідей на ці запитання може визначити результат оцінювання [2, с. 42].

Зарубіжні дослідники виділяють три типи результатів діяльності: ефективність, продуктивність, робочу норму. Продуктивність, на їх думку, розглядалась крізь призму результативності і ефективності. За допомогою показника ефективності намагались оцінити: ступінь виконання завдань, що стояли перед даною службою; ймовірність непередбачуваних шкідливих впливів; адекватність якості послуг потребам жителів, їх готовність платити за ці послуги; необхідність і готовність служби задовольняти запити громадян; задоволеність громадян даною службою [3, с. 24].

Оцінювання державного управління в цілому та окремих його складових проводиться, зокрема, за допомогою програми SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management - програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту). Це один з аналітичних центрів, створений за ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейсь-

кого Союзу. Ця програма була започаткована для підготовки систем державного управління країн Центральної та Східної Європи до вступу у Європейський Союз. У 2006 році SIGMA провела оцінку державного управління в Україні. За результатами дослідження було зазначено, що задекларовані Україною цілі не були досягнуті. У 2010 році співпраця України з програмою SIGMA була продовжена. Подальша робота цієї програми буде направлена на оцінку державного управління у сфері державних фінансів, фінансовий менеджмент і контроль, внутрішній і зовнішній аудит. Для вдосконалення функціонування системи надання державних адміністративних послуг будуть корисними рекомендації з питань внутрішнього і зовнішнього аудиту [4, с. 101].

У деяких країнах (наприклад, у Данії) наголошується на застосуванні опитувань думки клієнтів щодо рівня задоволення послугами, ніж на формальних показниках результатів діяльності. Це зумовлено труднощами вироблення надійних показників результатів діяльності, зокрема, складним видається забезпечення врахування всіх відповідних аспектів виконання без ускладнення процесу вимірювання. Зосередження уваги лише на деяких показниках може, в окремих випадках, призвести до небажаного звуження діалогу про завдання послуг та результати їх надання. Таким чином, важливим є застосування відповідної методики розробки та оцінювання анкет. Застосовуються й інші методи вимірювання результатів діяльності з точки зору клієнтів. До поширених методів належить, зокрема, звіт групи експертів на місцях (базується на інтерв'ю з виконавцями та клієнтами) щодо дійсного рівня якості, який визначається низкою показників якості. Оцінка результатів надання послуг передбачає порівняння цілей і досягнень та використовується як засіб спонукання постачальників послуг до дії. Необхідним може бути також і врахування такого аспекту управління виконанням роботи як зовнішній перегляд або інспекція, метою яких є перевірка та підтвердження інформації про результати роботи [5, с. 133].

Враховуючи вищевикладене, ми можемо дійти висновку, що ефективна діяльність влади неможлива без чіткого бачення напрямів удосконалення процедур надання адміністративних послуг. Крім того, метою запровадження оцінки якості надання адміністративних послуг є покращення їх якості та як наслідок - удосконалення механізму взаємовідносин між громадянами і владою.

Список використаних джерел

1. Тимошук В. П. Оцінка якості адміністративних послуг / В. П. Тимошук, А. В. Кірмач. - К. : Факт. 2005. - С. 88.
2. Дубенко С. Д. Адміністративні послуги органів виконавчої влади: теоретичні підходи до вирішення практичних завдань / С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко, Н. Г. Плахотнюк. - К. : НАДУ, 2008. - С. 44.
3. Прудіус Л. В. Оцінка якості надання адміністративних послуг: теоретико-методологічний підхід: наукова розробка / Л. В. Прудіус. - К. : НАДУ, 2010. - С. 40.
4. Буренко Т. О. Актуальні підходи до оцінювання ефективності системи надання державних адміністративних послуг в Україні / Т. О. Буренко // Інвестиції : практика та досвід, 2011. - № 9. - С. 100-103.
5. Чемерис А. О. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади : монографія / А. О. Чемерис, М. Д. Лесечко, А. В. Ліпенцев та ін. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2004. - С. 152.

Р.Жмудський,

*аспірант кафедри державної політики та управління
політичними процесами НАДУ*

Принципи політичної відповідальності в європейських країнах

На практиці політична відповідальність вищих органів державної влади у країнах розвинутої демократії застосовується досить часто, витісняючи інколи навіть і конституційно-правову відповідальність. Зростаюча роль політичної відповідальності, на думку західних вчених, пов'язана із спрощеним порядком її застосування й тим фактом, що конституційна відповідальність не завжди знаходить відгук у чинному законодавстві цих країн [1, с. 155-157].

Інститути політичної відповідальності в системі вищих органів державної влади демократичних країн визначаються формою державного правління - парламентарною, президентською чи змішаною республіканською. Їх особливості обумовлені історичними традиціями, національною специфікою, політико-правовою культурою населення, зокрема здатністю широкого загалу зважено оцінювати діяльність владних структур і усвідомлено приймати рішення стосовно політичної довіри їм на виконання владно-управлінських повноважень, розвиненістю політичних інститутів тощо.

Ефективним інститутом реалізації політичної відповідальності держави перед громадянським суспільством у демократичних політичних системах є референдум щодо дострокового припинення повноважень вищого органу державної влади (парламенту чи президента), т. зв. відкличний референдум. Для прикладу пошлемося на Конституцію Австрії, в якій розписана процедура такого референдуму: "До закінчення терміну своїх повноважень Федеральний президент може бути усунений з посади на основі народного голосування. Народне голосування повинно бути проведене, якщо цього вимагатимуть Федеральні збори. Федеральні збори скликаються з цією метою Федеральним канцлером, якщо Національна рада (нижня палата парламенту) прийме таке рішення... Відхилення на основі народного голосування пропозиції щодо усунення Федерального президента з посади вважається його новим обранням і тягне за собою розпуск Національної ради" (ч.б ст.60 Федерального конституційного закону Австрії від 10 листопада 1920 р.) [2].

У сучасних демократіях з парламентською формою правління політична відповідальність за характером прояву може бути охарактеризована як постійна й опосередкована. Її постійність обумовлена тим, що вся повнота політичної відповідальності за здійснення державного управління покладається на уряд, який формує парламентська більшість і в основі діяльності якого - наявність постійної довіри з її боку. Відмова в довірі уряду з боку парламентської більшості має своїм наслідком відставку даного складу уряду або реорганізацію більшості і формування на її основі нового складу уряду. Механізм інституційного забезпечення політичної відповідальності отримав нормативно-правове закріплення у Конституціях таких країн як Федеративна республіка Німеччина (ст. 67, абз.1, ст. 68), Іспанія (ст. 108), Швеція (§5 гл. 6), Данія (п.2 §15, §16) та інших. Що ж стосується опосередкованості політичної відповідальності, то вона у парламентській формі правління проявляється в тому, що уряд відповідає перед народом як єдиним джерелом влади не безпосередньо, а через обраний ним парламент.

Практика країн з парламентською та змішаною (про неї більш конкретно мова йтиме далі) формами правління подає два різновиди політичної відповідальності уряду - колективну й індивідуальну. Так, зокрема, в Іспанії, ФРН, Чехії та в деяких інших країнах реалізується колективна відповідальність урядів. Для прикладу, в Основному законі ФРН (ст. 65) наступним чином визначено відповідальність глави уряду: "Федеральний канцлер встановлює основні положення політики і несе за них відповідальність" [3]. Водночас, відставка канцлера тягне за собою відставку всього уряду. У Конституції Іспанії також зазначено, що "уряд солідарно відповідає за свою політичну діяльність перед Конгресом депутатів" [4].

Існування реальної можливості притягнення уряду до політичної відповідальності з боку опозиції становить постійну загрозу для правлячих партій, особливо у випадку відсутності твердої партійної більшості у парламенті. У подібних ситуаціях природно постає питання про механізми унеможливлення урядової нестабільності. Цим, очевидно, можна пояснити і той факт, що у більшості країн з парламентською формою правління конституційно запроваджені процедури притягнення уряду до політичної відповідальності, які, на думку західних фахівців з конституційного права, є дещо формалізованими. Згідно з ними, постановка питання щодо недовіри уряду не може бути спонтанною. Наприклад, у Конституції Італії (ст. 94) сказано, що голосування однієї або обох палат проти будь-якої пропозиції Уряду необов'язково тягне відставку. Резолюція недовіри повинна бути підписана не менш ніж однією десятою членів палати і не може бути поставлена на обговорення раніше, ніж після трьох днів із моменту її внесення [5]. В інших країнах процедури розгляду в парламенті питання щодо недовіри уряду за ініціативою опозиції детально прописані в Конституціях чи парламентських регламентах. Часто це відбувається за допомогою такої форми парламентського контролю як інтерпеляція.

Інтерпеляція (від лат. *interpellatio*, букв. - переривання, порушення) - це сформульована одним або групою депутатів у деяких парламентських країнах і подана в письмовій формі вимога до окремого міністра чи глави уряду дати пояснення з приводу конкретних дій, або з питань загальної політики, яка проводиться ними. Як правило, вона, за окремими винятками, вноситься тільки в нижні палати, перед якими уряди несуть політичну відповідальність. Згідно з процедурою у меморандумі, який супроводжує текст інтерпеляції, вказуються її причини і пропонуються строки, протягом яких має бути дано пояснення. Питання, яке є предметом інтерпеляції, проходить обов'язкове обговорення у парламенті. Після цього відбувається голосування і приймається резолюція. Наслідком інтерпеляції може бути застосування санкцій до уряду: за її результатами нерідко в парламенті ставиться питання про недовіру уряду.

Можливість обмеження реалізації депутатами права на інтерпеляцію припускається і у Швеції [6]. По-перше, вона має бути внесена не пізніше ніж за місяць-півтора до закінчення парламентської сесії. По-друге, голова парламенту має право запропонувати представницькому органу відхилити інтерпеляцію, якщо для цього є підстави. Врешті, інтерпеляція втрачає свою силу, якщо на неї не було дано відповіді на тій самій сесії, на яку її внесено. Подібні процедури передбачені основними законами Литви, Словаччини, Словенії та інших держав.

Список використаних джерел

1. *Зайчук О.* Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. - К. : Юрінком Інтер, 2006. - 245 с.
2. Конституція австрійської республіки (Федеральний конституційний закон) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://constitutions.ru/archives/236>
3. Конституція. Основний Закон ФРН [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.rfhwb.de/Pravo/Pravo_ru/pravo_ru1.htm
4. Конституція Іспанії (Королівство Іспанія) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>
5. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. / за заг. ред. В. О. Ріяки. - 2-ге вид., допов. і переробл. - К. : Юрінком Інтер, 2007. - 544 с.
6. Конституции государств Европы / под общ ред. Л. А. Окунькова. - М. : Изд-во НОРМА, 2001. - 824 с.

Ю.Косенюк,
аспірант кафедри європейської інтеграції НАДУ

Дерегуляція підприємницької діяльності як необхідна складова сталого економічного розвитку країни

На сучасному етапі світові та європейські лідери схильні вважати, що єдиною можливістю відродження, розвитку та забезпечення захисту економіки, створення додаткових робочих місць і боротьби із безробіттям є підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу. Обговорюється модель зростання і розвитку підприємництва, яка базується на скороченні та поступовій ліквідації існуючих бар'єрів для дерегуляції, створення максимально зручних умов для започаткування та ведення господарської діяльності.

Одним із головних факторів формування середнього класу є розвиток малого і середнього підприємництва, що гарантує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян. У результаті відкриття власної справи та самозайнятості знижується рівень безробіття та водночас підвищується рівень доходів населення, що сприяє зростанню сукупного попиту та збільшенню обсягу виробництва.

В Україні частка малих і середніх підприємств у загальній їх кількості становить відповідно 94,3 відсотка та 5,5 відсотка, що в цілому відповідає рівню розвинутих країн світу. Так, у

США, Японії, Великій Британії, Федеративній Республіці Німеччині, Італійській Республіці, Французькій Республіці серед підприємств близько 95 відсотків є малими і середніми.

Про місце і значення малого і середнього підприємництва свідчить також його частка у загальній кількості зайнятого населення та у валовому внутрішньому продукті. В Україні в малому і середньому підприємстві у 2012 році було зайнято 5,2 млн. осіб, що становить лише 25 відсотків економічно активного населення працездатного віку. При цьому в країнах Європейського Союзу такий показник становить більш як 50 відсотків, а в Японії - близько 80 відсотків. У країнах Європейського Союзу малі і середні підприємства створюють 50-70 відсотків внутрішнього валового продукту, в Україні такий показник майже в чотири рази нижчий.

На сьогодні стан малого і середнього підприємництва в Україні має, зокрема, такі недоліки:

- нерівномірність концентрації суб'єктів малого і середнього підприємництва за регіонами. Найбільша кількість зазначених суб'єктів у м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Київській та Львівській областях;

- нерівномірність розподілу за видами економічної діяльності. У сфері торгівлі та послуг питома вага суб'єктів малого і середнього підприємництва становить 64,7 відсотка їх загальної кількості, сфері промисловості - 13 відсотків, сільського господарства - 13,1 відсотка, будівництва - 9,2 відсотка [1, с. 1-2].

Основними причинами, що перешкоджають розвитку малого і середнього підприємництва, є: нестача внутрішніх фінансових ресурсів, неналежний рівень розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, ускладнений порядок проходження дозвільних (погоджувальних) процедур, недосконалість процедур здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, нестабільність законодавства у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, низький рівень відповідальності посадових осіб дозвільних органів та обізнаності підприємців про правові механізми їх захисту.

Однією з основних умов подолання негативних тенденцій є розроблення комплексу заходів щодо розв'язання проблем, які перешкоджають подальшому розвитку малого і середнього підприємництва. Розв'язання таких проблем належить до компетенції центральних та місцевих органів виконавчої влади, державних органів, що здійснюють регулювання в окремих сферах діяльності, органів місцевого самоврядування і потребує комплексного підходу, скоординованої діяльності на основі використання програмного методу.

Вагомим комплексним кроком у подолання негативних тенденцій стала Програма економічних реформ на 2010-2014 роки під назвою "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". Однією із важливих складових частин Програми є "Дерегуляція та розвиток підприємництва", основними завданнями якої є спрощення отримання документів дозвільного характеру суб'єктами підприємницької діяльності для удосконалення бізнес-клімату та створення сприятливих умов для залучення інвестицій та забезпечення сталого економічного розвитку [3, с. 37-44].

Слід відмітити, що уже зараз намітились результати у проведенні необхідних заходів щодо реформування вищевказаних сфер. Так, спрощено процедури отримання дозволів, зокрема, затверджено перелік документів дозвільного характеру, при отриманні документів дозвільного характеру запроваджено принцип "єдиного вікна", посилено відповідальність посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування за порушення законодавства у сфері дозвільної системи, розширено мережу дозвільних центрів, зокрема запроваджено їх в облдержадміністраціях. Спрощено дозвільні процедури у будівництві: зменшено кількість дозвільних документів з 93х до 23х, скорочено в 6 разів час проходження погоджувальних процедур тощо. Спрощуються механізми ліцензування господарської діяльності. Так, скорочено більш ніж на 40% кількість видів господарської діяльності, які не можуть здійснюватися за декларативним принципом (з 95 до 52). Зменшено кількість документів, що подаються для отримання ліцензій. Скасовано ліцензування 22 видів (32 %) господарської діяльності, провадження яких не пов'язано із загрозою безпеці. Наразі триває робота зі скорочення видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Для зменшення кількості та частоти перевірок (у рамках спрощення державного нагляду у сфері господарської діяльності) переглянуто критерії оцінки ступеня ризику від провадження господарської діяльності. Переглядаються нормативно-правові акти, дотримання яких є предметом перевірок контролюючих органів, уніфіковано форми актів перевірок.

Для зниження регуляторного тиску на законодавчому рівні закріплений перегляд діючих регуляторних актів, обов'язкове планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів, а також їх публічне обговорення та проведення аналізу результативності. Так, у першому півріччі 2013 р. переглянуто 197 регуляторних актів, з них визнано ефективними - 176 (89% загальної кількості переглянутих документів), а 21 (11%) - потребує скасування [2, с. 21].

Важливим кроком у вирішенні проблем, що стримують розвиток підприємництва стало схвалення розпорядженням Уряду від 28 серпня 2013 року "Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки".

Метою Програми є створення сприятливих умов для провадження діяльності суб'єктами малого і середнього підприємництва, підтримки та розвитку такого підприємництва шляхом впровадження інноваційних технологій.

Проблеми розвитку малого і середнього підприємництва передбачається розв'язати шляхом дерегуляції господарської діяльності, у тому числі в результаті:

- спрощення порядку започаткування та припинення підприємницької діяльності;
- удосконалення процедур ліцензування та отримання документів дозвільного характеру;
- упорядкування та удосконалення процедур здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, зменшення кількості заходів державного нагляду (контролю), усунення дублювання функцій та необґрунтованого втручання держави у господарську діяльність.

Проведенням заходів щодо дерегуляції підприємництва, визначених Концепцією, не будуть ефективними без проведення заходів по розширенню можливостей доступу суб'єктів до отримання кредитних ресурсів, сприянню розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, підтримці експортної діяльності, удосконалення системи професійної освіти, співпраці між державою, приватним сектором та громадськими організаціями у сфері навчання підприємству, розширенню можливостей участі суб'єктів малого і середнього підприємництва у реалізації проектів державно-приватного партнерства.

Крім того, з метою покращення інвестиційного середовища та позиції України у рейтингу Doing Business, Урядом внесено на розгляд Верховної Ради законопроекти, направлені на спрощення умов започаткування та здійснення підприємницької діяльності, провадження заходів з метою дерегуляції економіки та створення конкурентного середовища для ведення бізнесу на території України. Президентом України внесено на розгляд Верховної Ради законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру (реєстр. № 2436а від 27.06.13) [2, с. 22].

Дерегуляція підприємницької діяльності та проведення необхідних реформ у цій сфері на сьогоднішній день є головним фактором поліпшення бізнес-середовища. Спрощення механізму отримання суб'єктами господарювання дозвільних документів, скорочення надмірної кількості дозволів, які перешкоджають розвитку підприємництва, залученню інвестицій - головні завдання для органів влади усіх рівнів на найближчу перспективу.

То ж, реалізація намічених заходів Президента та Кабінету міністрів України має прискорити розвиток та підвищити конкурентоспроможність підприємництва на вітчизняному і світовому ринку, поліпшити бізнес-клімат та сформуванню позитивний імідж держави для залучення інвестицій.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого та середнього підприємництва на 2014-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серп. 2013 р. № 641-р // Офіц. вісн. України. - 2012. - № 71.

2. Інформаційний бюлетень з євроінтеграційних питань. - К. : Кабінет Міністрів України. № 6 (серпень) 2013.

3. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" - К.: Комітет економічних реформ при президентові України. 2010. - 87 с.

4. Режим доступу : <http://rada.gov.ua>

5. Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>

О.Марушевська,

здобувач кафедри філософії і методології державного управління НАДУ

Наближення природоохоронного законодавства України до законодавства ЄС: потенційні бар'єри та перспективи

Переговорний процес щодо ймовірного підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом триває. Обидві Сторони розглядають Угоду про асоціацію як найбільш сучасний та амбіційний підхід до бачення асоціації в рамках процесу Східного партнерства, включно з розділом про глибоку та всебічну зону вільної торгівлі та комплексного програмного наближення (апроксимації) до законодавства ЄС (*acquis communautaire*). Порядок денний асоціації передбачає співпрацю України та ЄС щодо підготовки до імплементації актів *acquis communautaire*, зазначених у додатку до Угоди про асоціацію, включаючи консультативну допомогу та структурований процес наближення (апроксимацію) національного законодавства до законодавства ЄС.

Правові підстави та вимоги до процесу наближення (апроксимації) законодавства України до законодавства ЄС у сфері охорони довкілля визначено як міжнародно-правовими нормами двостороннього співробітництва України з ЄС, так і нормами національного законодавства, зокрема Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариствами та державами-членами від 1994 року, Планом дій Україна - ЄС від 2005 року, Порядком денним асоціації Україна - ЄС від 2009 року та майбутньою угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також Законами України "Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 2004 року, "Про основні засади (стратегію) державної політики України на період до 2020 року" від 2010 року тощо.

У проєкті угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено поступове наближення (апроксимацію) законодавства України до законодавства ЄС у сфері охорони довкілля відповідно до додатку XXIX до Глави 6 "Навколишнє середовище". Зазначений додаток включає 29 Директив у 8 категоріях (горизонтальна, якість повітря, управління відходами, якість води, охорона природи, контроль промислових забруднень, хімікати, шум).

Для забезпечення ефективного наближення природоохоронного законодавства України до законодавства ЄС необхідно проаналізувати потенційні проблеми та перспективи, які виникнуть у зв'язку з можливим укладанням Угоди про асоціацію у листопаді 2013 року.

Європейський Союз розробив і впроваджує одне з найсуворіших природоохоронних законодавств у світі, яке встановлює жорсткі екологічні норми і правила в різних сферах економічної діяльності. Законодавство у сфері довкілля є підрозділом європейського права, що фокусується на питаннях регулювання захисту довкілля. Це другий за обсягом тематичний підрозділ законодавства ЄС після сільського господарства.

Природоохоронне законодавство ЄС розроблялося протягом 40 років. До його складу входить більше 400 законодавчих актів, у тому числі директиви, постанови, рішення, рекомендації, а також ціла низка офіційних документів. Однак, основна правова структура у сфері охорони довкілля, яка складає збірник законів (*acquis communautaire*) включає понад 200 законодавчих актів. Це дуже велика законодавча база. Крім того, кожний з законодавчих актів також включає концепції, стандарти та процедури.

Наближення законодавства України до природоохоронного законодавства ЄС потребує значних зусиль та ліквідації можливих бар'єрів. Для застосування законодавства ЄС необхідні

масштабні інституційні реформи, у тому числі модернізація системи державного управління у сфері охорони довкілля. Також можуть виникнути правові, інституційні та фінансові бар'єри.

Серед потенційних правових бар'єрів: протиріччя, які існують у національних законодавчих актах; недостатньо чіткий розподіл обов'язків або повноважень різних органів у законодавчих актах; рамкове законодавство України; відсутність традицій участі громадськості у процесі прийняття рішень щодо законодавчих питань; наближення може привести до ще більшої неузгодженості національного законодавства; недостатність правових ресурсів, зокрема нерозвиненість судової системи; нормативна база, яка отримана у спадок.

Серед потенційних інституційних бар'єрів: низька пріоритетність екологічної політики; недостатній управлінський потенціал та фінансові ресурси в природоохоронній сфері на місцевому рівні; нечіткий розподіл обов'язків; дефіцит висококваліфікованих працівників у ключових організаціях та установах; проблеми обміну інформацією; низька ефективність системи забезпечення виконання природоохоронного законодавства; недостатній рівень консультацій між зацікавленими сторонами; недостатній рівень обізнаності та компетенції в питаннях охорони довкілля.

Результати різноманітних досліджень показали, що витрати на відповідність вимогам природоохоронного законодавства ЄС значні. Так, впровадження у подальшому природоохоронного законодавства, наближеного до законодавства ЄС, призведе до необхідності значних капітальних вкладень у таких секторах: теплоенергетика (забруднення атмосфери); збирання та очистка стічних вод; поводження з відходами (збирання, переробка, розміщення на полігонах); контроль за промисловим забрудненням.

В усіх зазначених секторах можна очікувати виникнення потреб у значних інвестиціях, але економічні наслідки можуть бути різними: впровадження більш жорстких стандартів на великих об'єктах теплоенергетики приведе до збільшення витрат на виробництво електроенергії; попередження та контроль за промисловим забрудненням призведе до збільшення собівартості продукції; значні інвестиції у комунальні об'єкти щодо очистки стічних вод і поводження з відходами будуть обслуговуватися та фінансуватися в основному за рахунок населення.

За оцінками міжнародних експертів, проведеними у 1997 році, впровадження положень Директиви ЄС щодо великих об'єктів теплоенергетики призведе до необхідності залучення інвестицій в обсязі 2 млрд євро. При запровадженні ще більш суворих стандартів інших директив ЄС загальний обсяг необхідних інвестиційних витрат становитиме 5,5 млрд євро. Зрозуміло, що значні фінансові ресурси, необхідні для впровадження вимог природоохоронних директив ЄС, в Україні відсутні. З одного боку, це може призвести до збільшення навантаження на суспільство, виробників і споживачів, що вплине на зростання собівартості продукції. З іншого боку, будуть створені додаткові ринки (переробка для вторинного використання, природоохоронна діяльність, чисте виробництво, навчання тощо). Крім того, завдяки підвищенню ефективності природоохоронної діяльності позитивно вплинуть на населення, включаючи поліпшення здоров'я; переваги, пов'язані з ефективнішим використанням ресурсів, зниженням цін на воду, зниженням вартості житла, підвищенням якості сільськогосподарської продукції та продукції рибного господарства.

Міжнародними експертами була проведена оцінка потенційних вигод і переваг від впровадження директив ЄС для країн-кандидатів та перераховані основні проблеми. Незважаючи на те, що визначити кількісні показники для усіх категорій позитивних вигод та переваг складно, навіть при проведенні окремих кількісних оцінок за такими категоріями, як здоров'я населення, попередження негативного впливу на довкілля та додаткові рекреаційні можливості, результати оцінки вказують на високий потенціал для отримання позитивних вигод та переваг при впровадженні природоохоронних стандартів ЄС. За оцінками експертів, найнижче значення загального позитивного ефекту впровадження природоохоронних стандартів ЄС на 50% вище, ніж ті витрати, які очікуються.

Також, внаслідок проведення економічних реформ і наближення законодавства країн-кандидатів до законодавства ЄС структура економіки цих країн та її ефективність істотно змінювалися. В усіх країнах-кандидатах першої хвилі (Польща, Чеська Республіка, Угорщина) спостерігалось різке зниження рівня енергоспоживання у зв'язку зі зростанням ефективності виробництва.

Висновки:

1. Сфера охорони довкілля є однією з найбільш проблемних в аспекті гармонізації законодавства. Офіційна оцінка вартості виконання вимог ЄС у сфері охорони довкілля свідчить про значний масштаб необхідних фінансових ресурсів.

2. Виконання вимог ЄС у сфері охорони довкілля не має негативного впливу на економічне зростання, хоча потребує суттєвої реструктуризації окремих секторів економіки (особливо це стосується енергоємних секторів промисловості).

3. Методи та засоби впровадження нової природоохоронної політики, а також її строки та залучення необхідних інвестиційних ресурсів будуть залежати від загального рівня економічних перетворень в Україні.

4. Укладання угоди про асоціацію має сприяти модернізації державного управління в сфері охорони довкілля.

5. Досвід ЄС щодо формування та реалізації політики та державного управління в сфері охорони довкілля значний, тому необхідно активно (але й критично, уникаючи ідеалізації), сприймати та реалізовувати цей досвід.

О.Дзюнь,

аспірант кафедри економічної політики НАДУ

Формування системи захисту прав споживачів фінансових послуг у процесі підготовці до вступу в ЄС

Формування та реалізація державної політики у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг знаходяться під посиленою увагою багатьох урядів та організацій, які опікуються інтересами споживачів, що обумовлено впливом світової фінансової кризи на економіку кожної країни.

За висновками Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), така увага до проблем захисту прав споживачів фінансових послуг у всьому світі пояснюється особливостями сучасних фінансових продуктів та послуг, які передбачають можливість істотного переключення ризиків, що виникають, саме на споживачів. Нездатність споживачів належним чином зрозуміти та оцінити ризики на фоні недостатнього правового регулювання та агресивних методів просування фінансових послуг, які до того ж можуть супроводжуватися зловживаннями та неправомірними діями з боку надавачів послуг, створюють загрозу для економічної безпеки населення та підривають його довіру до фінансових ринків.

У структурі українського фінансового сектора частка небанківського сегмента є невиправдано малою та не перевищує 8 % загального обсягу активів фінансових установ.

Однією з причин такої ситуації в Україні є недовіра населення до небанківських фінансових інститутів, небажання використовувати їх, як інструмент забезпечення збереження заощаджень та підвищення рівня добробуту, що зумовлено низьким рівнем фінансової грамотності та слабким захистом прав споживачів під час отримання і використання небанківської фінансової послуги. Ось чому велика частка заощаджень населення знаходиться поза межами фінансового сектора країни (за оцінкою експертів - до 60 млрд. дол. США).

Наслідком цього є неможливість активно використовувати вільні кошти населення як інвестиційні ресурси, що можуть спрямовуватися на розвиток економіки.

Кількість та характер звернень споживачів до органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, свідчать, що заходи стосовно забезпечення захисту прав споживачів недостатні, не відповідають вимогам часу та не сприяють підвищенню довіри населення до фінансового сектора.

У цих умовах важливого значення набуває розв'язання проблеми захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг як соціально значущої проблеми шляхом застосування комплексного підходу у поєднанні законодавчих, організаційних та економічних заходів, що дасть змогу посилити захист прав споживачів фінансових послуг, спонукати споживачів приймати

виважені та відповідальні рішення щодо своїх фінансів, докорінно змінити ситуацію у сприйнятті громадськістю фінансового сектору, підвищити роль небанківських фінансових установ для акумуляції сукупних національних накопичень та їх спрямування в реальний сектор економіки.

Основними напрямками, які забезпечать ефективне реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг в Україні, має бути втілення "Загальних принципів захисту прав споживачів фінансових послуг", рекомендованих ОЕСР, зокрема:

- створення спеціальних законодавчих та регуляторних засад щодо захисту прав споживачів фінансових послуг;
- створення системи спеціальних органів щодо нагляду за захистом прав споживачів фінансових послуг;
- забезпечення відповідального та справедливого ставлення до всіх категорій споживачів фінансових послуг;
- забезпечення розкриття інформації та прозорості при наданні фінансових послуг;
- сприяння фінансовій освіті та обізнаності споживачів фінансових послуг у отриманні навичок, знань та упевненості щодо розуміння ризиків та можливостей, пов'язаних із фінансовими послугами;
- забезпечення відповідальної ділової поведінки осіб, які надають фінансові послуги, та їх уповноважених представників (агентів);
- забезпечення захисту грошових коштів та інших активів споживача від шахрайства та зловживань;
- забезпечення захисту персональних даних та приватності споживача фінансових послуг;
- створення ефективного механізму вирішення спорів щодо надання фінансових послуг;
- сприяння конкуренції у сфері надання фінансових послуг.

Очікуваний практичний результат: пропозиції щодо створення (комплексного реформування) системи захисту прав та інтересів споживачів небанківських фінансових послуг, наявність якої поряд із заходами, направленими на додаткову капіталізацію фінансових інститутів та покращення управління ризиками, сприятиме посиленню стійкості небанківського фінансового сектора України та фінансової стабільності економіки.

Т.Криворучко,
аспірант кафедри європейської інтеграції НАДУ

Синхронізація інноваційних програм України з інноваційними програмами Європейського Союзу

Відносини України з ЄС офіційно та цілком обґрунтовано проголошуються як один із пріоритетів зовнішньої політики України. Європейський Союз у ряді своїх офіційних документів, а також в двосторонніх угодах з Україною визнає нашу державу важливим суб'єктом міжнародних економічних відносин і своїм стратегічним партнером.

Важливою умовою інтеграції України в Європейський економічний простір, динамічного зростання її національної економіки, ринкових реформ є всебічний розвиток партнерства з Європейським Союзом та використання потенціалу цього партнерства з метою поліпшення умов економічного життя в країні.

У контексті євроінтеграційних прагнень Україна приділяє особливу увагу практичному наповненню галузевої співпраці із Європейським Союзом, а також наближенню до форм та стандартів співробітництва в рамках ЄС.

Розвиток науково-дослідної та технологічної сфери дозволяє країнам нарощувати економічний потенціал, зміцнювати конкурентоспроможність, створювати нові робочі місця, підвищуючи добробут і якість життя громадян.

Ключову роль в мотивації, організації та координації масштабних інновацій відіграє держава. Саме наявність чи відсутність системних механізмів державного стимулювання метода-

ми прямого і непрямого впливу характеризує і обумовлює рівень інноваційності національного розвитку у глобальній економічній системі. На світових ринках лідируючі позиції займають країни, в яких створено ефективні національні інноваційні системи, що розвиваються в руслі сучасного науково-технологічного прогресу.

Інноваційний потенціал характеризує освітні, науково-технологічні та фінансово-економічні можливості ефективного соціально-економічного розвитку країни. В умовах інтернаціоналізації і глобалізації принципово важливе значення має взаємовигідне міжнародне науково-технічне співробітництво і, особливо здатність країн до взаємодії національних інноваційних систем, в результаті якої формується інтегрований інноваційний потенціал - феномен науково-технологічного прогресу у новій економіці знань.

В цьому контексті сучасна політика ЄС у сфері наукових досліджень та розвитку технологій передбачає подальше зростання інвестицій у науково-дослідну сферу і містить широкий інструментарій для розширення міжнародної співпраці.

Європейський дослідницький простір має програми, покликані сприяти просуванню на ринок науково-технічних розробок в усіх сферах новітніх технологій; посиленню конкурентоспроможності промисловості на європейському та світовому ринках; розробці виробів, технологічних процесів та послуг високої якості, розвитку міжнародного співробітництва, якомога ширшому залученню промислових та дослідницьких установ для використання спільних розробок; зростанню продуктивності праці.

Потужним інструментом для реалізації науково-технологічної політики ЄС є Сьома рамкова програма з наукових досліджень і розвитку технологій (РП7) [1], яка має найбільші, за всю попередню історію ЄС, обсяги фінансування. Механізми програми передбачають широкі можливості для міжнародної співпраці, що дозволяє українським науково-дослідним організаціям брати участь у конкурсах програми з метою отримання фінансування для реалізації спільних науково-дослідних проектів за всіма тематичними розділами і напрямками.

Україна і сьогодні є державою, що володіє достатньо вагомим науковим потенціалом, який не зважаючи на негативні тенденції впливає на її розвиток. Одночасно чисельність її наукових кадрів зменшується на відміну від переважної більшості європейських країн, що погіршує передумови для успішної реалізації євроінтеграційних прагнень держави.

Широка і повноцінна участь України в проектах РП7 могла б бути важливою євроінтеграційною складовою нашої держави, за допомогою якої можна залучати Україну до передових технологій, реалізувати потенціал і бути додатковим джерелом фінансування українських науково-дослідних організацій і установ, що беруть участь у спільних проектах. Європейська Комісія постійно висловлює готовність до широкого і ефективного залучення науково-технологічної сфери України у спільний науково-дослідний простір ЄС. Для цього українській стороні необхідно визначити найважливіші наукові пріоритети, підтримку яких з боку ЄС, за певних умов, можна передбачити при формуванні конкурсів, сфокусованих на Україну.

Правову базу співробітництва Україна - ЄС в сфері науки та досліджень складає Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво від 4 липня 2002 року, дію якої відновлено 21 грудня 2011 року Законом України №4041-VI від 16 листопада 2011 року [2].

Сьома рамкова програма об'єднує всі дослідницькі ініціативи ЄС для виконання головних завдань, а саме розвитку, конкурентоспроможності та зайнятості спільно з новою Програмою конкурентоспроможності та інновації (СІР), освітніх програм і програм підготовки, а також Структурний фонд. РП7 є однією з основ Європейського дослідницького простору.

Програма надає новий імпульс розвитку та підвищенню конкурентоспроможності Європи та посилює роль знань як найбільшого європейського ресурсу. РП7 більше за попередні програми приділяє увагу міжнародному співробітництву, що підтримується на всіх її рівнях, та дослідженням, що відповідають потребам європейської економіки. Крім того, вперше програма надає підтримку найкращим європейським дослідженням через створення Європейської дослідницької ради. В центрі уваги всієї програми майстерність, бо саме це відіграватиме роль у розвитку глобальної конкурентоспроможності Європи.

Іншим пріоритетом є спрощення та полегшення участі в програмі через заходи, що стосуються процедури та раціоналізації інструментів. Створення міжнародних партнерств є частиною участі в дослідницьких програмах ЄС. Служба науково-технічної інформації ЄС, більше відома як CORDIS[3], надає спеціалізовану послугу для потенційних учасників РП7. Використовуючи портал CORDIS, можна знайти міжнародних партнерів з додатковою кваліфікацією, профілем тощо, які потрібні ініціатору проекту для створення консорціуму. Через CORDIS можна представити не лише ідею, але й потреби щодо пошуку партнерів, оновити свій профіль, використовуючи цей портал.

Починаючи з 2010 року, нове бачення про форму європейського дослідницького простору, а саме: Інноваційний Союз, дало новий імпульс для досягнення конвергенції цілей досліджень і розвитку. Інноваційний Союз є важливим стовпом Стратегії Європа 2020[4], спрямованої на поліпшення політики щодо досліджень та розвитку на європейському рівні, шляхом усунення недоліків і фрагментації європейської системи досліджень, розвитку та інновацій, підвищення ефективності координації політик держав-членів ЄС та розвитку міжєвропейського та міжнародного наукового співробітництва.

Флагманська ініціатива "союзу інновацій" виступає за стратегічний і комплексний підхід до досліджень та інновацій, встановивши рамки і цілі, які повинні бути передбачені на майбутнє фінансування досліджень, розвитку та інновацій в ЄС, відповідно до положень договору.

Комісар ЄС з досліджень, інновацій та науки Марі Геоган-Квін наполягає, що європейська програма інвестицій в дослідження, розвиток та інновації, нарешті, приведе до створення нових продуктів і послуг, до більш конкурентоспроможної і екологічної Європи, кращого суспільства, з більш високим рівнем життя [5].

У своїй "Зеленій книзі" з інновацій Єврокомісія пропонує радикально змінити структуру підтримки дослідницької та інноваційної діяльності в ЄС[6]. Комісія пропонує об'єднати Рамкову програму з підтримки дослідницької діяльності (FP7), Рамкову програму з конкурентоздатності та інновацій та Європейський інститут інновацій та технологій (EIT).

Інтеграція України в європейський дослідницький та інноваційний простір сприятиме розкриттю дослідницьких та інноваційних можливостей, оптимізації використання та розвитку інноваційної інфраструктури, реалізації інноваційного потенціалу малого та середнього бізнесу, розвитку міжнародного співробітництва, а також відкритою можливістю для вітчизняних підприємств приєднатися до передових світових технологічних ланцюгів.

Регулятивна роль держави в євроінтеграційному процесі залежить від обраної стратегії розвитку інноваційного потенціалу в процесі інтеграції (імплементації, пристосування, збереження національних переваг) із відповідними алгоритмами їх формування та інструментами реалізації. При цьому необхідно орієнтуватись на досягнення паритету національного інноваційного потенціалу та країн ЄС з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, диференціації секторів економіки, можливостей участі у розробці і виконанні спільних науково-технічних програм, промисловому освоєнні нововведень.

Модель розвитку України повинна будуватись на національному інноваційному потенціалі з чітко визначеними пріоритетами його розвитку в системі визначальних напрямів науково-технологічного прогресу із безпосередньою міжнародною взаємодією в продукуванні і запозиченні світового, насамперед, європейського технологічного досвіду.

Європейський Союз є найбільш інтегрованим і привабливим для України об'єднанням 28-и країн з різними рівнями економічного розвитку та інноваційного потенціалу. Аналіз співробітництва України і ЄС у науково-технічній сфері, порівняльні оцінки інноваційності національних економік країн-членів ЄС через систему інтегральних показників на основі "Таблоду європейських інновацій" [7] дозволяють виявити реальний рівень ефективності освітніх, фінансових, мотиваційних, господарських та інституційних механізмів і їх вплив на формування національної інноваційної системи європейського типу.

Таким чином, сучасна євроінтеграційна стратегія України має орієнтуватись на перехід від переважно торговельно-посередницької до відтворювально-інноваційної міжнародної економічної діяльності із суттєвим поглибленням науково-технологічної кооперації.

Формування умов для налагодження ефективної взаємодії інноваційної системи України з європейською потребує реалізації послідовних заходів, спрямованих на: технологічне оновлення традиційних виробництв (металургія, машинобудування, суднобудування, будівництво, лісопереробка, харчова промисловість, транспорт) з орієнтацією на споживчий ринок ЄС; знаходження власних ніш у європейському науково-технологічному просторі за рахунок пріоритетного розвитку прогресивних галузей (авіація і космос, енергетика, інформатика і телекомунікації, медицина, хімічна промисловість); сприяння трансферу технологій і комерціалізації результатів науково-дослідницької діяльності; концентрацію інтелектуальних ресурсів на реалізацію науково-технічних програм, спрямованих на розв'язання фундаментальних проблем і досягнення синергетичного ефекту від діяльності спільних дослідницьких центрів.

Тому для реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу євроінтеграції необхідна політико-економічна конвергенція України і ЄС, гармонізація законодавства в інноваційній сфері та синхронізація базових інституційних регуляторів для становлення ефективних організаційно-економічних форм співробітництва у процесі формування єдиного європейського дослідницького простору.

Список використаних джерел

1. Сьома рамкова програма ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm
2. Угода про науково-технологічне співробітництво між Україною і ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/publication/content/2106.htm>
3. A new approach to international scientific and technological co-operation in the 7th Research Framework Programme (2007-2013) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/newapproach_en.pdf
4. EUROPE 2020: A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ec.europa.eu>
5. European Commission (2010), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, "Europe 2020 Flagship Initiative, Innovation Union", SEC(2010) 1161 Brussels, 6.10.2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/competitiveness-report/2011/part_1.pdf
6. Green Paper. From Challenges to Opportunities: Towards a Common Strategic Framework for EU Research and Innovation funding. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ec.europa.eu/research/horizon2020/pdf/com_2011_0048_csf_green_paper_en.pdf#page=2
7. Innovation Union Scoreboard. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm

Т.Богиня,

аспірант відділу правових проблем політології

Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Формалізація діяльності лобістів та лобістських організацій (на прикладі Європейського Союзу)

На даний момент базовою правовою основою лобізму в Європейському союзі є сам Договір про заснування Європейського союзу, а саме ст. 21 , 194 та ст. 195. Так ст. 21 даного договору дає право кожному громадянину Союзу письмово звертатися до Європейського парламенту, будь-який з інститутів або органів ЄС, в тому числі і до Омбудсмена. Стаття 194 доповнює список суб'єктів лобізму юридичними особами. У свою чергу ст. 194 і ст. 195 містять більш детальний опис процедур і порядок поводження з владним органам ЄС. Вдалим прикладом використання Петиційного права в лобістській діяльності є дії кількох екологічних орга-

нізацій , які подали до Європейського парламенту петицію , підписану 2,5 млн. громадян Європейського Союзу [1, с . 40].

З кожним роком європейські інтеграційні процеси все більше розвиваються і впливають на світову політику, у зв'язку з цим посилюється діяльність транснаціональних корпорацій і національних бізнес структур на європейському рівні. Це призводить до необхідності розробки, прийняття і впровадження правових норм регулюючих лобістську діяльність. У 1989 року дана проблема була розглянута на одній із сесій Європарламенту з ініціативи євродепутата від Данії. Результатом чого стала ініціатива розробки кодексу поведінки лобістів та їх відкритої реєстрації , якою зайнявся депутат від Бельгії. Так депутат від Бельгії М. Галі в своїй доповіді вперше на офіційному європейському рівні позначив лобіста як: "особа, яка виступає за дорученням третьої особи на представлення та захист його інтересів" [2, с . 307-336] . Слід зазначити, що дане формулювання є лише понятійним і не містить ніяких додаткових конкретних критеріїв або ознак.

"Основною метою доповіді депутата М. Галі стала пропозиція створення саморегулювальної моделі відстоювання організаційних інтересів шляхом стимулювання саморегуляції лобістських організацій" [3, с . 90].

Крім того доповідь М. Галі містила положення про заборону доступу лобістам на поверхи, де були розташовані кабінети депутатів. Допуск до приміщень Європарламенту передбачалося здійснювати на підставі пропуску, що видається за двох умов:

- Прийняття лобістом кодексу поведінки, що зобов'язує дотримуватися етичних правил.
- Внесення у відкритий реєстр особистих даних лобіста, а також - даних про його клієнтів, обсяг і основні статті витрат на лобістську діяльність [4].

Слід зазначити , що доповідь депутат від Бельгії містила нововведення, а саме обмежувальні положення не тільки для лобістів, але також і для самих депутатів . Так, М. Галі вперше запропонував обов'язкове декларування доходів з обов'язковим зазначенням усіх джерел доходу крім заробітної плати депутата і найголовніше це розкриття інформації про джерела фінансування політичної діяльності депутатів, а також їх передвиборної компанії. Дана доповідь викликала шалену хвилю невдоволення з боку євродепутатів і не була заслухана на пленарному засіданні Європарламенту.

У наслідку, депутати Європейського парламенту стали більш активно розробляти дану тему, в результаті чого після формування нового складу, Європарламентом в 1994 році було прийнято дві доповіді підготовлені депутатами від Франції та Великобританії з регулювання лобістської діяльності в ЄС. Так була схвалена система стимулювання для зареєстрованих лобістів: право вільного доступу в будівлі повноважних органів ЄС та участь в їх роботі, декларування подарунків, послуг, які отримують державні службовці та євродепутати [1 , с . 57].

За результатами прийнятих доповідей євродепутата Глін Форда (Великобританія) та депутата Жан-Томаса Нордманна " умовою для отримання перепустки є :

- вказівка лобістом даних про себе, структурах, чії інтереси він представляє і а також - детальних відомостей про матеріальні блага та / або послугах, наданих депутатам , їх асистентам або співробітникам Європейського парламенту.

- прийняття положень кодексу поведінки, що містить такі вимоги: утримуватися від отримання інформації шляхом шахрайства і від її поширення в обмін на матеріальну винагороду; не вводити третю сторону в оману щодо характеру відносин лобіста з депутатами Європарламенту; уникати конфліктів інтересів і порушень відповідних положень Регламенту при наймі на роботу колишніх депутатів ЄП та / або їх помічників.

Затвердженням даних доповідей, депутати закріпили наступні зобов'язання щодо зазначення необхідної інформації в декларації:

- сферу своєї професійної діяльності, а так само джерела доходів понад депутатської зарплатні (Його розмір фіксується Статутом депутата ЕП10 [4] і становить приблизно 7 000 євро на місяць);
- форми та обсяг матеріальної підтримки , отриманої від третьої сторони для здійснення політичної діяльності.

- аналогічні вимоги поширюються і на помічників депутатів.

Крім декларації про доходи, Регламент зобов'язує депутатів публічно заявляти про свої особисті інтереси в ході виступів на засіданнях Європарламенту, у разі якщо ці інтереси яким чином пов'язані з предметом розгляду.

Дані, зазначені в деклараціях депутатів, як і відомості про лобістів, фіксуються в спеціальному реєстрі, що знаходиться у веденні квесторів Європарламенту. Згідно з положеннями Регламенту, цей реєстр є публічним, а частина фігуруючих у ньому даних (імена та прізвища лобістів, а також - назви організацій) з 2003 року публікуються на Інтернет сайті Європарламенту. За даними на 2007 рік у реєстрі зареєстровано 4 570 осіб. Частина з них входять в асоціацію акредитованих лобістів - Association of Accredited Lobbyists to the European Parliament (AALEP)" [4].

При цьому слід звернути увагу, що на шляху нормативно - правового врегулювання лобістської діяльності в ЄС стояло чимало перепон, які створювалися самими ж депутатами парламенту.

Формалізація механізмів взаємодії владних інститутів з групами інтересів є важливим етапом на шляху подолання корупції та побудови в країні цивілізованої системи офіційного лобізму. На нашу думку, цивілізований лобізм має всі перспективи витіснити корупцію як одне з найбільш негативних явищ в політичній системі сучасної держави.

Список використаних джерел

1. Kurczewcka U. Lobbying w Unii Europejskiej / U. Kurczewcka, M. Moleda-Zdziech; [Instytut Spraw Publicznych]. - Warszawa, 2002. - 299s.
2. Перегудов С. П. Группы интересов и российское государство / С. П. Перегудов, Н. Ю. Лапина, И. С. Семененко. - М. : Эдиториал УРСС, 1999. - 495 с.
3. Greenwood J. Representing Interest in the European Union / J. Greenwood. - Basingstoke : Macmillan, 1997. - 315 p.
4. Боров А. В. Регулирование корпоративного лоббизма в Евросоюзе: хроники компромиссов по поддержанию полупрозрачности [Електронний ресурс] / А. В. Боров. - Режим доступу : <http://cceis.hse.ru/data/2010/12/19/1208307729/Regulation%20EU%20lobbying.pdf>

В.Струкова,

аспірант кафедри європейської інтеграції НАДУ

Європейський досвід для України в аспекті охорони водних ресурсів

Дослідження європейського досвіду впровадження заходів з охорони навколишнього середовища взагалі та водних ресурсів зокрема стає особливо актуальним з огляду на активізацію процесів співробітництва між Україною та Європейським Союзом у напрямку підписання Угоди про Асоціацію.

Перш за все слід зазначити, що Угода про Асоціацію - один з найважливіших документів, який, у випадку його підписання, стане визначальним для подальшого стратегічного розвитку країни.

Екологічний аспект, а саме приведення законодавства України у сфері охорони навколишнього середовища до норм та стандартів ЄС є не менш важливим, ніж економічний та політичний.

У питаннях впровадження законодавства для захисту екології в Україні з одного боку нормотворчий процес відстає від країн ЄС, однак з іншого - частина чинного законодавства у цій сфері просто не виконується.

Разом з тим, питанням захисту навколишнього середовища в Угоді про Асоціацію присвячена ціла Глава 6.

Зокрема, Стаття 360 Угоди про Асоціацію передбачає, що "сторони розвиватимуть і зміцнюватимуть співробітництво з питань охорони навколишнього природного середовища і таким чином сприятимуть реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки. Передбачається, що посилення природоохоронної діяльності матиме позитивні наслідки для гро-

мадян і підприємств в Україні та ЄС, зокрема, через покращення системи охорони здоров'я, збереження природних ресурсів, підвищення економічної та природоохоронної ефективності, інтеграції екологічної політики і інші сфери політики держави, а також підвищення рівня виробництва завдяки сучасним технологіям. Співробітництво здійснюватиметься з урахуванням інтересів Сторін на основі рівності та взаємної вигоди, також беручи до уваги взаємозалежність, яка існує між Сторонами у сфері охорони навколишнього середовища, та багатосторонній угоди у цій сфері" [1].

Крім того, згідно зі Статтею 361 Угоди про Асоціацію на міжнародному рівні будуть заохочуватися заходи, спрямовані на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього природного середовища у сфері якості водних ресурсів і управління водними ресурсами.

Одним з найбільш проблемних питань водних ресурсів України є евтрофікація - цвітіння водойм. Основною причиною цього явища є надмірна кількість сполук фосфору у воді. Потрапляючи у водойми, фосфати стають добривом для інтенсивного росту синьо-зелених водоростей. Кожен грам фосфатних сполук з пральних порошків викликає зростання 5-10 кілограмів синьо-зелених водоростей [2, с. 18]. Водорості, розкладаючись, виділяють у великих кількостях метан, аміак, сірководень, які знищують все живе у воді, що призводить до різкої зміни та порушення параметрів усієї екосистеми.

Катастрофічне збільшення кількості фосфатних сполук пов'язане переважним чином з широким використанням у нашій державі фосфатовмісних мийних засобів, компоненти яких разом з побутовими стічними водами потрапляють на станції біологічної очистки.

Більшість таких станцій для очистки промислових та побутових стоків в Україні знаходяться у вкрай зношеному стані та через застарілі технології практично не в змозі очищувати стічні води до необхідних нормативів.

Наприклад, якщо в середині 90-х років концентрація фосфатів в стічній воді, яка надходила на очисні споруди міста Києва, які є найбільшими в Україні - Бортницьку станцію аерації - становила 6-8 мг/л, то зараз вона сягає 20-30 мг/л. Технології, впроваджені понад півстоліття тому, не були розраховані на такий склад стоків. Це призводить до погіршення якості очистки та потрапляння фосфатних сполук до водойм.

У Європейському Союзі понад 10 років тому 77% побутових мийних вже не містили фосфатних сполук. Крім того, встановлено наднаціональні штрафи за порушення обмежень норм вмісту фосфору у стічних водах до і після очищення. Отримані кошти при цьому використовуються в рівних частинах на утримання структур контролю, модернізацію очисних систем у країні, ліквідацію екологічних проблем [3].

На шляху до європейської інтеграції Україні обов'язково необхідно буде врахувати усі екологічні аспекти, адже питання охорони довкілля взагалі та водних ресурсів зокрема займають важливу роль у розвитку ЄС.

Серед основних документів щодо захисту водних ресурсів, у відповідність до яких нашої державі необхідно буде привести нормативно-правову базу для підписання Угоди про Асоціацію, наступні директиви ЄС.

Директива №91/271/ЄС про очистку міських стічних вод зі змінами та доповненнями, внесеними Директивою №98/15/ЄС та Регламентом (ЄС) №1882/2003 і Регламентом (ЄС) №1137/2008, регулює скорочення викиду фосфору підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства.

Згідно з Додатком ХХІХ до Глави 6 "Навколишнє природне середовище" Розділу V "Економічне і галузеве співробітництво" Угоди про Асоціацію, у випадку її підписання Україною, у термін від 3 до 8 років низка положень зазначеної повинні бути впроваджені в дію в Україні [3]. Зокрема вимоги стосуються оцінки стану водовідведення та очистки міських стічних вод; визначення чутливих зон та агломерацій; підготовки технічної та інвестиційної програми з імплементації вимог до очистки міських стічних вод.

Для виконання зазначеної Директиви країна член ЄС обирає можливі напрямки з мінімізації скидів у водойми - заборона фосфатних мийних засобів або ж будівництво спеціальних дорогих очисних споруд.

Отже, за умови набрання чинності Угоди про Асоціацію, Україна теж буде зобов'язана впровадити один зі способів обмеження викидів фосфору.

При цьому слід зазначити, що досвід боротьби з наслідками евтрофікації водойм шляхом регулювання їх продуктивності (обробка альгіцидами, коагулянтами, штучна аерація, вселення рослиноїдних риб та ін.) засвідчив високу вартість та слабку ефективність таких заходів. Технології дефосфорації на очисних спорудах також вимагають значних капіталовкладень [4].

Таким чином країни ЄС дійшли висновку, що для вирішення проблеми потрапляння фосфатних сполук у водойми та спричиненого цим погіршення екології найоптимальнішим буде використання інституційно-нормотворчого підходу. Саме для цього були законодавчо введені обмеження на вміст фосфатних сполук у мийних засобах та сформовані сталі звички населення шляхом відмови від їх використання у побуті.

Зазначений європейський досвід варто впровадити і в нашій державі.

Україна поступово рухається до поставленої мети. Ще у 2010 році була ухвалена Постанова Верховної Ради України "Про розроблення Загальнодержавної програми щодо зменшення та поступового припинення використання на території України мийних засобів на основі фосфатів".

У 2011 році рішення Комітету Верховної Ради з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи "Про підготовку проекту Загальнодержавної програми щодо зменшення та поступового припинення використання на території України мийних засобів на основі фосфатів" підтвердило, що розв'язання проблеми негативної дії фосфатів, які входять до складу синтетичних мийних засобів, на навколишнє природне середовище і здоров'я людини можливе лише шляхом розроблення і подальшого виконання програми щодо зменшення та поступового припинення використання на території України мийних засобів на основі фосфатів [5].

Крім того, досвід підтверджує, що відсутність коштів на модернізацію очисних споруд чи зволікання з прийняттям необхідних законів далеко не завжди означає неможливість вирішення проблеми. Так, розпочата у листопаді 2011 року низкою громадських організацій інформаційна кампанія "Стоп фосфати" отримала широку підтримку громадськості та сприяла формуванню свідомого вибору громадян на користь екологічної продукції.

Протягом кампанії були відправлені листи світовим виробникам побутової хімії з проханням припинити розповсюдження фосфатовмісних мийних засобів, звернення до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органи місцевої влади, а також розроблено проект ініціативи по забороні використання фосфатовмісних мийних засобів на законодавчому рівні, який отримав підтримку водоканалів України.

У 2013 році Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2013 р. №408 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2008 р. №717" внесла зміни до Технічного регламенту мийних засобів, передбачивши наступні обмеження:

- у пральних порошках загальний вміст фосфору не повинен становити чи перевищувати 0,5 грама в рекомендованій кількості та/або дозуванні прального порошку для використання в основному циклі процесу прання у жорсткій воді для стандартного завантаження пральної машини;
- у мийних засобах для побутових посудомийних машин загальний вміст фосфору не повинен становити чи перевищувати 0,3 грама в стандартній дозі мийного засобу для використання в основному циклі миття для завантаження посудомийної машини столовим набором на 12 персон [6].

Однак зазначені зміни набирають чинності лише у грудні 2014 р. та 1-го січня 2017 року відповідно. У той час, коли ситуація із заростанням природних водойм наближається до катастрофічної впродовж останніх десяти років.

Крім змін до Технічного регламенту наразі розроблено та подано Верховній Раді України Проект Закону про державне регулювання у сфері мийних засобів № 2579а від 11.07.2013.

Також слід зазначити, що у червні 2013 року Указом Президента України № 350/2013 було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 квітня 2013 року "Про стан виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 лютого 2009

року "Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України".

Документ передбачає цілий комплекс заходів та завдань, спрямованих на істотне поліпшення стану джерел питного водопостачання, систем централізованого та децентралізованого водопостачання і водовідведення, забезпечення населення якісною питною водою в необхідних обсягах, удосконалення нормативно-правової бази, системи нормування та стандартизації в цій сфері, забезпечення реалізації конституційного права кожного на безпечно для життя і здоров'я довкілля [7].

Зокрема, Кабінет Міністрів України протягом півроку зобов'язаний забезпечити розроблення та внести на розгляд Верховної Ради України проект закону України про державне регулювання використання синтетичних миючих засобів та товарів побутової хімії, передбачивши поступове припинення використання на території України синтетичних миючих засобів на основі фосфатів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що у багатьох аспектах захисту водних ресурсів України не потрібно розробляти абсолютно новий, унікальний принцип чи методику, а просто адаптувати та впровадити досвід країн ЄС, які успішно вирішили зазначені проблемні питання.

Підготовка до підписання Угоди про Асоціацію є поштовхом до цього процесу. Разом з тим, варто враховувати, що в Україні і зараз існують екологічні норми вмісту фосфатів у стічних водах (у 10-25 разів менш жорсткі ніж у країнах ЄС і США) і розміри штрафних санкцій за їх перевищення, які проте з невідомих причин не виконуються.

При цьому наслідки фосфатного забруднення р. Дніпро і інших водойм нанесені на карти України для вивчення в школах і вузах, в той час, коли в державі практично повністю відсутнє екологічне мислення.

За таких умов очевидно, що активізація процесу введення обмежень на використання фосфатовмісних мийних засобів разом з модернізацією очисних споруд до набрання чинності заборони та реалізацією інформаційної політики для формування екологічної свідомості - єдиний шлях України на шляху до сталого розвитку та успішної інтеграції в ЄС.

Список використаних джерел

1. Проект Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державними членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevrouint/doccatalog/document?id=56219>

2. Промышленность стиральных порошков. Институт Управления Окружающей Среды и Бизнеса. Вашингтон, Колумбия, 2009. CR 824410-01. Агентство по охране окружающей среды США. [стр. 18];

3. Research Paper Detergent Phosphates: an EU Policy Assessment. У Kohler YBC, Vol 3 і 2. iss N 1613-9615. May 2006. [стр. 16.]

4. Директива Ради 91/271/ЄС "Про очистку міських стічних вод" від 21.05.1991 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_911

5. Постанова Верховної Ради України "Про розроблення Загальнодержавної програми щодо зменшення та поступового припинення використання на території України мийних засобів на основі фосфатів" від 15.06.2010 № 2335-17 / [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2335-vi>

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2013 р. №408 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2008 р. №717" / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/408-2013-%D0%BF>

7. Рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України" від 27.02.2009 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-09>

Характеристика взаємовідносин Європейського Союзу з країнами Центрально-Східної Європи

Взаємовідносини Європейського Союзу і країн-кандидатів на членство в ЄС мають асиметричний характер. Це пояснюється тим, що на боці ЄС влада та вигоди: вирішення саме питань приєднання, торгівлі та допомоги, до того ж не всі держави-члени бажали приєднання всіх країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ). Натомість, країни ЦСЄ мало що могли запропонувати ЄС, зважаючи на порівняно незначні розміри економік. Вони практично не "торгувались" через потужне бажання політичних еліт набути членство в ЄС, навіть не дивлячись на неоднозначність громадської думки. Ця асиметрія взаємозалежності дозволила ЄС встановити правила гри в обумовленості приєднання.

Однак, в цих взаєминах стимули працювали набагато ефективніше, ніж обмеження з огляду на те, що процес приєднання є добровільним. ЄС мав в своєму розпорядженні в цілому більше "пряників", ніж "батоїв". Таким чином, перспектива вступу до ЄС виявилась дуже сильним стимулом, який дозволив здійснити складні реформи, а також вдосконалити специфічну політику для набуття членства. ЄС також вплинув і на демократизацію ЦСЄ через "слідування прикладу".

Під час холодної війни, ЄС продемонстрував стабільність і процвітання на основі ліберальної демократії та ринкової економіки, що справило неабиякий вплив на посилення ідеї "повернення до Європи", яка була такою актуальною темою в політиці ЦСЄ після 1989 року: ціль вступити до ЄС засновувалась не тільки на розрахованій мотивації отримати конкретну вигоду, а розглядалась як спосіб стати сучасними та цивілізованими. Ідентифікація з "Європою" як ідеалом цивілізації, втілюючи певний набір цінностей і стандартів політичної поведінки та соціально-економічної організації, виявилась вирішальним компонентом посилення впливу через болючі та суперечливі реформи [1]. В зв'язку з цим ЄС зміцнив політичну волю до реформ, а його вимоги захистили уряди країн, яким необхідно було подолати опір груп інтересів.

Тим не менше, для динамічної роботи, членство мало бути реалістичною метою: повинно було виглядати ймовірним, що ЄС буде розширюватися і, що кандидати зможуть виконати вимоги. Отже, зовнішній вплив ЄС залежить від певної напруги між впевненістю, що членство буде забезпечено і страхом бути відкинутим через невідповідність реформ. Це не завжди працює: наприклад, у Чеській Республіці, надмірна впевненість щодо входження в ЄС і НАТО підірвали всеохоплюючі внутрішні реформи і раціональну зовнішню політику [2]. Крім того, ЄС стикався з труднощами в скеровуванні деяких країн-кандидатів ЦСЄ в напрямках, де відносини мали більше примусовий ніж кооперативний характер, як це відбувалось у випадку зі Словаччиною до виборів у вересні 1998 року [3].

Обумовленість членства для чіткої політики впливу вимагає вольових, а не пасивних партнерів. Варто відзначити, що в комбінації добровільно-примусова співпраця, перевага надається добровільній, адже примусова влада ЄС достатньо обмежена. Примусовими санкціями ЄС проти недемократичної практики в країнах Центральної і Східної Європи було тільки їх виключення з різних частин процесу приєднання: ЄС міг призупинити дію Європейських угод і програми допомоги PHARE, що, в свою чергу, могло спричинити виключення країни з переговорів. Цінність цих санкцій цілком залежала від того, наскільки політична еліта країни бажає бути включеною в процес інтеграції, тому ЄС отримував такі важелі тільки там, де режим був принаймні частково залучений до інтеграційних цілей.

Ця відсутність примусових інструментів навряд чи є чимось дивним, враховуючи історію і мету ЄС: він був утворений як провідник для економічної і політичної інтеграції охочих держав, а не як сила для трансформації несхильних режимів. ЄС не має важелів Міжнародного валютного фонду (МВФ), він не в змозі запропонувати допомогу в кризовій період або надати чіткий набір політичних рекомендацій, на виконання яких виділяється відповідна допомога.

Ситуація прямо протилежна: членство в ЄС пропонується тільки тим країнам, які вже вийшли з кризи. Крім того, його умови є широкими, неточними і вдосконалюються. Це ускладнює визначення причинно-наслідкового зв'язку між демократичними перетвореннями в країнах та процесом приєднання до ЄС. Тому треба бути обережним характеризуючи вплив ЄС на демократичні перетворення в країнах ЦСЄ, хоча, безперечно, його роль неможливо недооцінити. ЄС рідко використовує обумовленості негативно - в сенсі скасування відзнак - і, хоча, ЄС впливав на формування врядування в країнах Центральної та Східної Європи, він рідко робив це безпосередньо [4].

У переговорному процесі з країнами-кандидатами ЦСЄ центральним джерелом влади в узгодженні конкретних питань для ЄС була політична чутливість щодо них в державах-членах. Навіть після завершення переговорів про вступ, кандидати зіткнулися з 18 потенційними вето поверх існуючих угод. Договір про вступ повинен був бути ратифікований парламентом кожної держави-члена: так, учасники переговорного процесу домагалися такого результату, який не буде відхилений будь-яким з 15 національних парламентів. Європейський парламент міг також відхилити Договір. Потім, за декілька місяців до дати приєднання, Комісія мала надати своє "благословення" підготовчому прогресу кожної країни-кандидата після завершення переговорів. Хоча Європейська Рада не приймає рекомендацій Комісії, було б малоймовірним визнання нею готовності кандидата, якщо Комісія наполягала, що це не так. Ця складна низка потенційних вето поставила ЄС на переговорах у сильну позицію, яка давала можливість змушувати приймати деякі непривабливі пропозиції або відхилити весь договір після завершення переговорів.

У методологічному плані, політика приєднання ЄС є незалежною змінною, натомість залежною змінною є ступінь європеїзації, яка виникає в різних сферах політики.

Список використаних джерел

1. Kumar Krishan. "The 1989 Revolutions and the Idea of Europe" // Political Studies, 1992. Volume 40, issue 3. P. 439-461.

2. Vachudova Milada Anna. "The Czech Republic: the unexpected force of institutional constraints" [Електронний ресурс] // Democratic Consolidation in Eastern Europe: International and Transnational Factors / (eds) Jan Zielonka and Alex Pravda. Oxford: Oxford University Press, P. 325-362. Режим доступу: http://ceses.cuni.cz/CESES-90-version1-7_2_4.pdf

3. Democracy and Discontent in Slovakia: a Public Opinion Profile of a Country in Transition / Butora Martin, Butorova Zora, Gyarfasova Olga, Ivantysyn Michal, Krivy Vladimir, Velsic Marian. Editor Butorova Zora. Institute for Public Affairs. - Bratislava, 1998. - 215 p.

4. Grabbe Heather. "How does Europeanisation affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity" // Journal of European Public Policy, 2001. Volume 8 (6). P. 1013-1031.

О.Дударець,

магістр державного управління

Упровадження демократичних процедур у комунікативні процеси реалізації євроінтеграційної політики

На шляху створення та впровадження демократичних процедур прийняття рішень із залученням громадськості на сьогодні є потреба в запровадженні перспективних дієвих засобів. Глибинний сутнісний характер комунікації, обов'язкова осмисленість процесів обумовлюють необхідність вироблення відповідних стратегій, регламенту та процедур, які б гарантували її ефективність. Сучасну демократію багато дослідників не випадково називають "демократією обговорення". І щоб вона працювала, абсолютно необхідними є вільний доступ громадян до інформації, свобода слова і ЗМІ. Важливе значення для розвитку громадянського суспільства, а відповідно і для розширення його участі у вирішенні суспільних проблем має забезпечення вільного доступу до інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Не випадково саме відкритість влади, доступність інформації щодо її діяльності та

критерії обмеження доступу завжди були реальною мірою демократичності влади. Цей інформаційний аспект у ролі держави у відносинах з інституціями громадянського суспільства потребує розроблення та запровадження нових юридичних підходів, вироблення сучасних ефективних гарантій інформованості населення на рівні вимог європейського законодавства [3, 4].

Різноманітні сфери соціального буття потребують сьогодні впровадження комунікативних технологій, створення інститутів та структур, що забезпечуватимуть наукові розробки і підготовку кадрів для їх успішного функціонування, впровадження комунікативних технологій в діяльність державних органів влади. Питання адаптації світового доробку відповідних новітніх теоретичних знань у цій сфері до вітчизняних реалій та перспектив побудови на цих засадах нової державної політики не є достатньо розробленими в Україні [1, 5]. Поза увагою реформ та реорганізацій залишаються аспекти, пов'язані з обґрунтуванням аналізу стану справ та аналізом компетенції органів управління у інформаційній сфері, розробкою комплексної системи контролю за якістю роботи та збереження національного інформаційного ресурсу, ключових принципів, що визначають базове світоглядне підґрунтя як у контексті загальної перспективи розвитку організації комунікацій влади і суспільства, так і підвищення якості державної політики у цій сфері. Доцільним є створення при органах виконавчої влади центрів комунікацій влади і громадськості з метою надання якісних інформаційних послуг та забезпечення проведення консультацій з громадськістю в процесі вироблення та реалізації державної політики. Крім того, необхідно і надалі активно проводити систематичні консультації з громадськістю під час розробки та реалізації державної політики; розробку з урахуванням досвіду країн з розвинутою демократією новітніх технологій здійснення органами влади ефективних комунікацій та інформування громадськості, закріплення їх у нормативних документах, створення системи контролю та відповідальності за їх дотриманням; посилення інституційної спроможності профільних структурних підрозділів органів державної влади [5, 6].

На часі запровадження практики укладання двосторонніх договорів між органами влади та інститутами громадянського суспільства з окремих питань соціально-економічного розвитку; сприяння налагодженню громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, урахування результатів громадської експертизи у своїй діяльності; налагодження ефективної взаємодії з інститутами громадянського суспільства, сприяння підвищенню їх інституційної спроможності та впливу на прийняття державних рішень; сприяння налагодженню громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, урахування результатів громадської експертизи у своїй діяльності; активне використання органами державної влади у процесі взаємодії з громадськістю програм електронного врядування; підвищення кваліфікації державних службовців щодо взаємодії з інститутами громадянського суспільства, оволодіння ними комунікативними навичками; налагодження прозорих суспільних комунікацій та розвиток соціального партнерства між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства.

Впровадження новітніх технологій, нових стандартів зв'язків з громадськістю мають на меті забезпечувати двосторонню взаємодію між владою та суспільством. На цьому шляху важливим є пошук механізму зворотного зв'язку, впливу громадянського суспільства на прийняття і реалізацію низки питань у сферах управління державою. Використання сучасних засобів Інтернет-комунікацій, зокрема інтерактивних програм, є потужним засобом подальшого вдосконалення комунікативної складової діяльності апарату державного управління, а саме: розвиток та зміцнення відносин з громадськістю, можливість поділяти громадськість на сегменти, що дасть змогу будувати довгострокові відносини між владою та суспільством. Запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у державно-управлінську діяльність дасть можливість оперативно налагоджувати відносини з певними групами громадськості, що допоможе владі приймати рішення, які відповідають очікуванням громадян. І у владних інституцій і у громадян необхідно виховувати ставлення до комунікації як до інструмента управління, покликаною формувати у громади позитивне ставлення до свого керівництва. Але попри неабиякий прогрес, цей підхід теж має суттєві хиби: комунікаційні потоки як і раніше спрямовані переважно від

органів влади до громадськості; політика у царині публічних комунікацій і далі розглядається як другорядна по відношенню до організаційної політики.

Управління комунікацією не може впливати з організаційної політики, а має узгоджуватися з нею, його необхідно розглядати як стратегію управління, що передбачає постійний двосторонній симетричний потік комунікації. За таких умов має змінитися й статус фахівців із ЗГ в державному управлінні, що давав би їм можливість зберігати критичну дистанцію від керівництва та забезпечувати можливості впливати на управлінський процес, що має публічний резонанс [6].

Необхідно перевести систему "Електронного урядування" в режим справді "комунікативної держави". Розвиток системи "електронного уряду" є ключовим елементом забезпечення гласності та відкритості функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, оскільки створює принципову можливість здійснення відкритого діалогу та функціональної взаємодії влади з кожним громадянином, з кожною громадською організацією і з кожною юридичною особою. Становленню та розвитку системи "електронного уряду" сприятимуть: удосконалення нормативно-правової бази, що регулює сферу інформаційних технологій та телекомунікацій, з метою забезпечення більшої доступності для населення відповідних послуг; розробка системи податкових та митних стимулів, спрямованої на швидке зростання сектору послуг інформаційних технологій, зниження вартості доступу до Інтернету; розширення мережі загальнодоступних громадських місць доступу до Інтернету.

Одне з ключових питань комунікативної політики - створення та підтримка інфраструктури громадських організацій та центрів взаємодії. Інституалізація суб'єктів громадянського суспільства має створити міцний каркас громадянського суспільства, мережу громадських організацій, центрів взаємодії з органами виконавчої влади і місцевого самоврядування. Участь компетентних, організованих та відповідальних інститутів громадянського суспільства в процесі формування державної політики підвищує застосовність законодавства та обґрунтованість управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Джига Т. В. Співпраця із засобами масової інформації: державно-управлінський аспект // матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2006 р. : у 2 т. / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, В. М. Князева. - К. : Вид-во НАДУ, 2006. - Т. 1. - С. 409-410.
2. Ефективна комунікація між державною службою та засобами масової інформації / пер. з англ. Л. Б. Магдюк, О. М. Рудік. - Дніпропетровськ : Центр економічної освіти, 2008. - 68 с.
3. Закон України про доступ до публічної інформації № 2939-VI від 13.01.2011 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17>
4. Закон України про інформацію: від 02.10.1992 р. № 2657-XII, із змінами [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>
5. Комунікації в державних інституціях: метод. реком. / уклад. С. О. Борисевич. - К. : НАДУ, 2009. - 32 с.
6. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади / за заг.ред. кандидата наук з державного управління Н.К. Дніпренко. - К.:ТОВ "Вістка", 2008. - 164 с.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 січня 2010р.№ 85-р "Про схвалення Концепції проекту Закону України "Про основні засади державної комунікативної політики". [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=119846

О.Собко,
слухач НАДУ

Сільськогосподарська політика ЄС: досвід для України

Починаючи зі здобуття Україною незалежності було визначено, що одним з головних завдань зовнішньоекономічного вектору держави є набуття асоційованого, а згодом й дійсного

членства в Європейському Союзі (ЄС). В 1993 році постановою Верховної Ради України "Про основні напрями зовнішньої політики України" було сформовано, що "перспективною метою зовнішньої політики держави є вступ до ЄС".

Спільна аграрна політика Європейської Союзу (САП ЄС) є її найстаршою інтеграційною політикою, що була створена в 1957 році [7, с.71]. САП ЄС визнається найбільш обґрунтованою політикою підтримки та ефективного функціонування аграрного сектору економіки в світі, яка на кожному етапі її розвитку та реформування направлена, насамперед, на ринкове регулювання та ціноутворення. Ефективність функціонування аграрної сфери ЄС дає можливість використати його позитивний досвід в Україні, адже не дивлячись на певні кроки держави в напрямку інтеграції у європейський простір, існує ряд важливих проблем, що істотно гальмують даний процес. Однією з найгостріших проблем, яка значно уповільнює питання інтеграції є функціонування і розвиток аграрного сектора України, який має велике значення для економіки країни.

Всебічний аналіз сутності, принципів та механізмів єдиної аграрної політики ЄС дасть змогу виявити найбільш сильні сторони з подальшою можливістю їх застосування в Україні для вирішення основних внутрішніх проблем та прискорення її інтеграції у європейський простір, що й робить дану тему актуальною.

Європейська модель сільського господарства заснована на трьох базових чинниках: фермерському господарстві сімейного типу; визнанні багатофункціональної ролі галузі й всебічному захисті товаровиробників від ринкової й природної стихії. Крім того, Угодою про створення ЄС передбачено, що його аграрна політика має враховувати: а) особливу природу сільськогосподарської діяльності; б) поступове здійснення необхідних перетворень; в) тісний зв'язок виробництва з іншими секторами економіки. Отже, сільське господарство на прикладі САП Євросоюзу є багатофункціональним, а тому і дослідники концепції багатофункціональності аграрного сектору виділяють такі періоди [6, с. 63-64]:

1) з 1950 до кінця 1970-х років - ЄС була нетто-імпортером продовольства, в зв'язку з чим регуляторними заходами стимулювалося нарощування обсягів валового виробництва сільськогосподарської продукції;

2) протягом 80-х рр. - першочерговим завданням стає не лише фізична наявність продовольства в повному асортименті на єдиному європейському ринку, а й економічна доступність його для всіх верств населення незалежно від рівня доходів домогосподарств;

3) з кін. 80 до поч. 90-х рр. - актуалізуються питання щодо мінімізації негативних екстерналій, викликаних індустріалізацією сільського господарства та застосуванням новітніх технологій. У цих умовах проводиться активна політика щодо сталого сільського розвитку, що є провідною, як ми вважаємо і виділяємо у своєму дослідженні, є характерною для четвертого етапу.

На сьогодні САП ЄС перебуває на якісно новому етапі своєї еволюції у зв'язку з приєднанням 12 країн Центрально-Східної Європи, і посиленням тиску з боку СОТ з метою лібералізації торгівлі продовольством, а також інших чинників глобального характеру. Зокрема, поволі зменшуються масштаби цінового регулювання аграрного ринку і знижується рівень підтримки доходів виробників сільськогосподарської продукції - з 91% загального обсягу трансфертів галузі в 1988 р. до 61% - у 2000-2002 рр. [1].

Значне реформування аграрної політики ЄС відбулося в 2003 році та ознаменувало новий або сучасний період в розвитку сільського господарства. Основною її умовою став перехід від пільгового функціонування до умов, оснований на принципах вільної конкуренції на ринку. Вже, починаючи з 2003 року, відбувається збільшення бюджетного фінансування на розвиток сільських територій, допомогу молодим фермерам, значна увага стала приділятися вирощуванню та просуванню екологічно чистої або органічної продукції сільського господарства. Це призвело до збільшення території ріллі, яка була передана під органічне сільське господарство. Так, у Австрії на сьогодні близько 11% ріллі обробляється за органічними стандартами і майже 13% фермерських господарств визнані "органічними" [3, с. 135].

Однак з огляду на останні зміни, що відбулися в світі (зміни клімату, світова економічна криза), було б доцільно виділити новітній етап реформування й розвитку починаючи з 2008 року. Так, беручи до уваги зазначені зміни, у 2008 році було переглянуто деякі реформи САП ЄС

2003-2004 років. Однією з реформ стало введення схеми єдиних виплат фермерам або підтримки доходів фермерів не пов'язаної з виробництвом. Також, з кожним роком все більша частка фінансування направляється на програми сільського розвитку.

У 2008 році при перегляді деяких положень САП ЄС було вирішено збільшити фінансування на розвиток сільських місцевостей, розвиток відтворюваних джерел енергії, боротьби зі зміною клімату тощо. В новому курсі САП ЄС набагато більше уваги стало приділятися підвищенню якості продовольства, гарантуванні його безпеки, турботі про рівень життя сільського населення, надання гідних умов для утримання худоби та птиці тощо [5].

Механізм державного регулювання аграрної сфери в країнах з перехідною економікою має свої особливості, які напряму пов'язані з політичною та економічною нестабільністю, нерозвиненою інституційною ринковою інфраструктурою, складним фінансовим станом більшості сільськогосподарських підприємств, занепадом сільських територій тощо. Ставши в травні 2008 року повноправним членом СОТ, Україна взяла на себе зобов'язання щодо належної підтримки сільського господарства. Однак, не дивлячись на домовленості, на сьогодні обсяги фінансування аграрної сфери становлять близько 5% Державного бюджету України, в той час як з бюджету ЄС на дану сферу виділяється близько 45% [4, с. 8].

Як свідчить світова практика, саме програми "зеленої скриньки" набули широкого розвитку. Так, наприклад, в Австрії на програми даної скриньки направляється близько 91% від загальної підтримки аграрної сфери, у США - 77%, у країнах ЄС, Канаді та Бразилії в межах 50-60% [3, с. 133].

В Україні ситуація є подібною, а саме близько 59% направляється на фінансування "зеленої скриньки", та близько 41% - на програми "жовтої скриньки" [2, с. 115].

Україна є достатньо перспективним партнером ЄС для створення зони вільної торгівлі (далі ЗВТ). На це вказує як значний потенціал зростання внутрішнього ринку, стабільні та порівняно високі темпи економічного розвитку впродовж останніх років. Відтак аграрний комплекс України є одним із важливих мотиваторів для ЄС щодо укладання угоди про поглиблену ЗВТ між Україною та Євросоюзом. Україна має багаті природні ресурси та людський капітал, а також історичні традиції аграрного виробництва, при цьому вона безпосередньо межує з ЄС. Серед конкурентних чинників українського АПК - природні переваги у виробництві певних видів сільськогосподарської продукції (зернові, олійні культури, цукровий буряк, овочі та фрукти тощо) для внутрішніх потреб та зовнішніх ринків.

Україна на відміну від ЄС не має чіткої, адекватної сучасним викликам та загрозам, агропромислової політики. Цей чинник у перспективі матиме значний негативний вплив на конкурентні позиції українського аграрного сектору в світі та посилюватиме вразливість АПК до зовнішніх та внутрішніх впливів.

Головною проблемою аграрного сектору України є недосконалість законодавчої бази та невідповідність її європейським критеріям. Так Проект Закону "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини" зараз знаходиться на розгляді в Верховній Раді України зі змінами та доопрацьований і є надія на його прийняття в майбутньому, але це не вирішує всіх проблем пов'язаних з виробленням органічної продукції. Для ефективного впровадження даного законопроекту потрібно прийнято безліч підзаконних актів, які будуть регулювати дану сферу, а для цього потрібен час.

Поряд з численними проблемами, що існують у сільському господарстві України, а саме: нерозвиненість інфраструктури, особливо сільської, недостатність фінансової підтримки фермерських господарств та господарств населення, слабкий розвиток агрострахування, проблеми екологізації та стандартизації виробництва, перш за все необхідно вирішити основні з них - вдосконалення цінової політики, яка має відновити паритетність цін і забезпечити позитивну цінову підтримку виробників сільськогосподарської продукції та вдосконалення бюджетної підтримки даної галузі.

Список використаних джерел

1. Аграрний форум - 2006 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25-29 вересня 2006 р., Суми, Україна). - Суми : ВДГ "Університетська книга", 2006. - 360 с.
2. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А.Г. Борщ // Економіка АПК. - 2009. - № 2. - С. 111-116.
3. Кобута І. В. Політика державної підтримки сільського господарства країн-членів СОТ / І. В. Кобута // Економіка АПК. - 2009. - №12. - С. 132-136.
4. Лендел М. А. Перспективи інтеграції аграрного сектора України до спільної аграрної політики ЄС: проблемні аспекти / М.А. Лендел, Н.М. Жулканич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Міжнародні відносини. - 2007. - №1. - С. 6-12.
5. Семененко О. С. Досвід реалізації принципів САП ЄС і розвиток аграрної сфери України / О.С. Семененко // Науковий Вісник УжНУ. - 2011.- Спецвипуск 33 (частина 3). - С. 184-186.
6. Талавиря М. П. Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку сільських територій: [монографія] / М. П. Талавиря. - К. : Вид-во НАУ, 2008. - 384 с.
7. Шлюсарчик Б. Концептуальні підходи до політики державного субсидування експорту продукції аграрного сектору у країнах ЄС / Б. Шлюсарчик // Фінанси України. - 2008. - № 5. - С. 70-77.

О. Столяр,
слухач НАДУ

Розвиток дипломатичної служби в контексті європейського вибору України

На сьогодні у сучасному світі дипломатична служба є невід'ємною частиною державної служби, проте має унікальну галузеву специфіку. Вона пов'язана з ротацією дипломатичних кадрів, їх періодичним переміщенням у рамках системи міністерства закордонних справ, відрядженням на роботу з центрального апарату до закордонних представництв, особливим характером служби за кордоном, коли на дипломатичного службовця поширюються норми не лише українського законодавства, але і міжнародного права. У цьому контексті набуває актуальності проблема приведення чинного законодавства, що регулює зовнішню політику України, до європейських стандартів і вироблення більш дієвих механізмів його реалізації.

Слід підкреслити, що дипломатична служба та дипломатія мають різні поняття, особливості та відмінності. Дипломатична служба України здійснюється виключно на державному рівні в рамках повноважень спеціального органу державної влади - Міністерства закордонних справ України [2].

Особливості дипломатичної служби від специфічних прав і гарантій до особливих обов'язків, вимог та обмежень, що поширюються на дипломатичних службовців, викладено в Законі України "Про дипломатичну службу України" [1].

У процесі європейської інтеграції України важливим є адаптація дипломатичної служби до єдиних європейських принципів, компетентнісний підхід у підготовці дипломатів, який відповідав би загальноприйнятим стандартам Європейського Союзу, що відповідно б сприяло активізації двостороннього співробітництва між Україною та країнами ЄС у різних сферах.

Однією з основних складових реформи дипломатичної служби повинен стати перехід від існуючої лінійної до більш функціональної системи управління з передачею повноважень середнім та нижнім ланкам дипломатичної служби.

Для України рух у напрямку європейської інтеграції - це питання ефективності її включення в існуючу систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній та політичній системі. Активізація євроінтеграційних процесів означає також її більш інтенсивне включення у міжнародну співпрацю щодо врегулювання конфліктів та протидії новітнім загрозам міжнародній безпеці, що є одним із основних завдань дипломатичної служби України.

Необхідність перегляду низки нормативних документів, які регулюють державну службу в цілому та дипломатичну службу зокрема, є пріоритетним завданням зовнішньої політики

України. Потрібні нові підходи до визначення поняття, функцій та принципів дипломатичної служби, потребує змін регулювання питань відповідальності дипломатичних службовців, їх особливих повноважень, а також питань соціально-правового захисту. Високопрофесійна та добре організована дипломатична служба як невід'ємна складова державної служби України - найважливіша умова успішного виконання державою своїх функцій, рішення стратегічних завдань політики України на міжнародній арені [3].

Враховуючи те, що на даний час Україна та Європейський Союз перебувають на стадії реалізації нового типу взаємин, дипломатична служба визначає успішне вирішення зовнішньополітичних завдань, що стоять перед державою, тому вона є одним із найбільш важких, відповідальних та цікавих видів професійної діяльності, що забезпечує стратегічне вирішення важливих державних завдань.

У цілому систему дипломатичної служби України вже сформовано, але на цьому етапі йде складний, суперечливий процес її вдосконалення, якому притаманні елементи та риси попередньої структури дипломатичної служби, невідповідні новим відносинам, що складаються в економіці України.

Так, у процесі все більш широкого прямого залучення глав держав та урядів до зовнішньополітичної сфери відбувається зниження ролі дипломата як учасника переговорного процесу, у зв'язку з чим підвищується його значення в процесі підготовки та підтримання переговорного процесу. Тому пропонується розглядати дипломатичну службу не як самостійний суб'єкт зовнішньополітичних відносин, а як консультаційну, допоміжну службу для офіційних осіб держави в процесі здійснення зовнішніх зносин [4].

З огляду на те, що європейська інтеграція є містком між зовнішньою та внутрішньою політикою, роль дипломатичної служби у цьому контексті значно зростає, адже вона включає в себе інформаційно-аналітичну, організаційно-управлінську та кадрову роботу, правове, протокольне, документаційне, адміністративно-технічне, фінансово-економічне забезпечення зовнішньополітичних структур.

Таким чином, нові підходи, пошуки шляхів раціональної моделі організації дипломатичної служби вимагають наукового передбачення та прогнозування. Усі ці питання об'єктивно вимагають усебічного вивчення історії, досвіду, традицій української дипломатичної служби. Крім того, слід зазначити, що сучасна теорія служби у структурі зовнішньополітичного відомства може ґрунтуватися та розвиватися, передусім на досвіді Європи.

Список використаних джерел

1. Про дипломатичну службу України : Закон України від 20.09.2001 № 2728-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2728-14>
2. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України: Указ Президента України від 06.04.2011 № 381/2011 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/381/2011>
3. Гончарова А. О. Дипломатична служба як складова частина державної служби України - 2010 [Електронний ресурс] / А. О. Гончарова. - Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-1/doc/5/04.pdf>
4. Биркович Т. І. Правове регулювання дипломатичної служби в Україні : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т. І. Биркович ; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". - Запоріжжя, 2007. - 187 арк.

Зміст

<i>І.Грицяк, В.Стрельцов.</i> Стратегічне планування процесу європейської інтеграції України	3
<i>М.Лахижа.</i> Вивчення та впровадження зарубіжного досвіду модернізації публічної адміністрації в умовах євроінтеграції	5
<i>Л.Мудрак.</i> Регулювання та розвиток нових конвергентних медіа - пріоритет Ради Європи	6
<i>І.Тодоров.</i> Євроатлантичний вимір безпеки: український контекст	8
<i>М.Багмет.</i> Передумови для відкриття Центру Представництва ЄС у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (м. Миколаїв)	10
<i>О.Черчатий.</i> Проблеми та вузлові напрями модернізації державної служби України в умовах євроінтеграції	13
<i>І.Розпутенко.</i> Україна і Європейський Союз: іспит на готовність до вступу	14
<i>О.Оболєнський, В.Горбатюк.</i> Модернізація сфери адміністративних послуг як стратегічне завдання держави	17
<i>Н.Малиш.</i> Інтеграція як чинник впливу на природно-ресурсний потенціал України	19
<i>Л.Загайнова, О.Казакевич, О.Руденко.</i> Проблеми та тенденції розвитку галузі "Державне управління" в аспекті європейської інтеграції	21
<i>В.Ціватий.</i> Європейська зовнішня політика України: інтеграційно-інституціональний контекст	23
<i>М.Жук.</i> Європейська інтеграція України як відповідь глобалізаційним викликам: потенціал змін та загрози політичної міфологізації (чи можна бути трішки вагітним?)	26
<i>Л.Льченко-Сюйва.</i> Реформування регулювання банківської діяльності в контексті євроінтеграційних прагнень України	29
<i>С.Матяж.</i> Концептуальний аналіз європейського досвіду у сфері взаємодії громадськості й органів публічної влади ...	32
<i>С.Щербина.</i> Модернізація системи державного регулювання аграрного сектору України в контексті євроінтеграційної політики	34
<i>С.Москаленко.</i> Формування та розвиток соціогуманітарного простору в Україні: євроінтеграційний аспект	36
<i>С.Горбатюк.</i> Розвиток соціальної політики України в контексті підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС	38
<i>Р.Науменко.</i> Ключовий пріоритет державної кадрової політики у сфері державного управління - професійна компетентність державних службовців	39
<i>Л.Новак-Калєєва.</i> Інституалізація прав людини та перспективи України на шляху європейської інтеграції	41
<i>Ю.Д'яченко.</i> Розвиток персоналу українських підприємств у контексті європейської інтеграції	44
<i>О.Лук'янов.</i> Асиметрична децентралізація публічної влади в Іспанії: європейський досвід побудови демократичної моделі відносин між центром і регіонами	47
<i>Ю.Акіменко.</i> Принципи контрактного права Європейського Союзу - орієнтир для реформування приватного права України	50
<i>М.Литвин.</i> Глобальні детермінанти впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності в Україні	52
<i>О.Полторацький.</i> Особливе та конструктивне партнерство Україна - НАТО: еволюція та сучасний стан	53
<i>Ю.Мацієвський.</i> Демократизація чи білорусизація: якою є ціна Угоди про асоціацію з ЄС?	56
<i>Г.Марушевський.</i> Збалансований (сталий) розвиток як стратегія інтеграції економічних, соціальних і екологічних цілей у суспільній діяльності - політичний виклик сучасності	59
<i>А.Стряпко.</i> Проблемні питання Україно-Чеських відносин	61
<i>Н.Корень.</i> Концептуальні аспекти забезпечення ефективності управління державними фінансами в умовах європейської інтеграції України	63
<i>В.Акулов-Муратов.</i> Стейкхолдерські взаємовідносини як основа для європейської та євроатлантичної інтеграції України	65
<i>О.Арутюнян.</i> Основні тенденції розвитку євроінтеграційної спрямованості молоді Кіровоградщини	67
<i>В.Філіпчук.</i> Європейська інтеграція як засіб упровадження європейської ідентичності та забезпечення внутрішньої інтегрованості українського суспільства	70
<i>В.Телицька.</i> Оцінка якості надання адміністративних послуг населенню	72
<i>Р.Жмудський.</i> Принципи політичної відповідальності в європейських країнах	74
<i>Ю.Косенюк.</i> Деретуляція підприємницької діяльності як необхідна складова сталого економічного розвитку країни	76
<i>О.Марушевська.</i> Наближення природоохоронного законодавства України до законодавства ЄС: потенційні бар'єри та перспективи	79
<i>О.Дзюнь.</i> Формування системи захисту прав споживачів фінансових послуг у процесі підготовки до вступу в ЄС	81
<i>Т.Криворучко.</i> Синхронізація інноваційних програм України з інноваційними програмами Європейського Союзу	82
<i>Т.Богиня.</i> Формалізація діяльності лобістів та лобістських організацій (на прикладі Європейського Союзу)	85
<i>В.Струкова.</i> Європейський досвід для України в аспекті охорони водних ресурсів	87
<i>С.Тищенко-Стеблінська.</i> Характеристика взаємовідносин Європейського Союзу з країнами Центрально-Східної Європи	91
<i>О.Дударець.</i> Упровадження демократичних процедур у комунікативні процеси реалізації євроінтеграційної політики	92
<i>О.Собко.</i> Сільськогосподарська політика ЄС: досвід для України	94
<i>О.Столяр.</i> Розвиток дипломатичної служби в контексті європейського вибору України	97

Наукове видання

ВНУТРІШНІ Й ЗОВНІШНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Матеріали конгресу за міжнародною участю
(Київ, 17-18 жовтня 2013 р.)*

Відповідальний за випуск *В. А. Дон*
Технічний редактор *Н. Ю. Копайгора*

Підп. до друку 7.10.2013.
Формат 60 x 84/8. Обл.-вид. арк. 9,6. Ум.-друк. арк. 11,6.
Тираж 50 пр.

Видавець Національна академія державного управління
при Президентіві України
03057, Київ-57, вул. Ежена Потье, 20, тел. 456-67-93.
E-mail: vydav@academy.kiev.ua

Свідоцтво серії ДК № 1561 від 06.11.2003 р.